

**T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İSTANBUL'DA 2000 YILINDAN SONRA KURULAN
ÖZEL SANAT MÜZELERİNİN
SANAT VE SOSYAL ORTAMA ETKİSİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ebru TURAN**

**Anabilim Dalı: Sanat Yönetimi
Programı: Sanat Yönetimi**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fethiye ERBAY

EKİM 2011

ÖNSÖZ

“İstanbul’da 2000 Yılından Sonra Kurulan Özel Sanat Müzelerinin Sanat ve Sosyal Ortama Etkisi” adlı tez çalışmasında altı tane özel sanat müzesi incelenmiştir. Tezin yazım tekniğinde literatür tarama tekniği kullanılmıştır. Tez araştırma sürecinde müzecilik alanında uzman kişilerle görüşülmüş, seminerlere katılmış ve birçok okulun ve müzenin kütüphanesinden yararlanılmıştır.

Tez çalışmasının gerçekleşmesinde bana yol gösteren, her türlü yardım ve desteği benden esirgemeyen, sahip olduğu birikimleriyle tezimin oluşmasında bana kaynaklık eden danışman hocam Prof. Dr. Fethiye ERBAY’a, teşekkürlerimi sunarım.

Müzecilik alanındaki değerli fikirlerini benimle paylaşan, bana kılavuzluk eden kendisine her başvurduğumda beni geri çevirmeyen değerli Prof.Dr.Tomur ATAGÖK’e ne kadar teşekkür etsem azdır. İstanbul Modern Sanat Müzesi küratörü Lora SARIASLAN’a, sanat tarihçi Lale GÖRÜNÜR’e, Boğaziçi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Bölüm Başkanı ressam Doç.Dr.Mutlu ERBAY’a, ressam Gülay SEMERCİOĞLU’na ve Tomur ATAGÖK’e röportaj teklifimi kabul edip, değerli bilgilerini ve fikirlerini benimle paylaştıkları için teşekkürlerimi sunarım.

Tüm hayatım boyunca bana destek olan, her zaman arkamda olacağını bildiğim ve bana inanan sevgili ablam Esra BAĞCILAR’a, tezin hazırlanması esnasında göstermiş olduğu her türlü yardımı ve desteği için sonsuz teşekkürler...

Ekim

Ebru TURAN

İÇİNDEKİLER

Önsöz	i
İçindekiler	ii
Resim Listesi	v
Özet	vii
Abstract	ix
1. GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

2. TERMİNOLOJİ	4
2.1. Sanat Kavramı	4
2.2. Koleksiyonerlik Kavramı	6
2.3. Müze Kavramı	9
2.4. Müzenin Genel İşlevleri	14
3. MÜZE, KOLEKSİYONERLİK VE SANAT İLİŞKİSİ	20
3.1. Türk Koleksiyonerlerinin Tanımlanması	22
4. SANAT KOLEKSİYONCULUĞUNDAN TÜRK MÜZECİLİĞİNE	26
4.1. Koleksiyonculuktan Türk Müzeciliğe Geçişin Tarihsel Gelişimi	27
4.2. İstanbul Resim Heykel Müzesi'nin Açılmasından Önceki Dönem	29
4.3. İstanbul Resim Heykel Müzesi'nin Açılmasından Sonraki Dönem	34
4.4. İstanbul Resim Heykel Müzesi Sonraki Gelişmelerle Bugünün Müzeleri	37

5. TÜRKİYE’DE ÖZEL MÜZE KURULUŞLARI	41
5.1. Türkiye’de Özel Müzecilik Kanunu	41
5.2. Türkiye’ Özel Müze Kurma Şartları	43
5.3. Özel Müzelerde Kurumsallaşma Kaynakları	45
5.4. Özel Müze Kurmanın Nedenleri	48
6. İSTANBUL’DA KURULAN ÖZEL MÜZELER	51
6.1. 1980’li Yıllarla Başlayan Özel Müzeler	52
6.2. 2000’li Yıllardan Sonra Özel Müzeler	56
6.3. İş Dünyasının Müze Çalışmaları	59
6.4. Özel Sanat Müzeleri Çalışmaları	63

İKİNCİ BÖLÜM

1. ÖZEL SANAT MÜZELERİNİN SANAT VE SOSYAL ORTAMA ETKİSİ	64
1.1. Güncel(Çağdaş) Sanatın Gelişiminde Özel Sanat Müzelerinin İşlevleri	65
1.2. Sanat Eğitiminde Özel Sanat Müzelerinin İşlevleri	70
1.3. Özel Sanat Müzelerin Çevresel Tasarıma Etkileri	75
1.4. Özel Sanat Müzelerinin Kültüre Katkıları	78
1.5. Özel Sanat Müzelerinin Turizm Açısından Önemi	83
2. İSTANBUL’DA 2000 YILINDAN SONRA KURULAN ÖZEL SANAT MÜZELERİNİN ÇALIŞMA SÜREÇLERİ	87
2.1. Sabancı Müzesi	88
2.2. Pera Müzesi	92
2.3. İstanbul Modern Sanat Müzesi	98
2.4. Doğançay Müzesi	107
2.5. Rezan Has Müzesi	112
2.6. Santral İstanbul Müzesi	115

3. İSTANBUL’DA 2000 YILINDAN SONRA KURULAN ÖZEL SANAT MÜZE- LERİNİN SANAT VE SOSYAL ORTAMA ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI	118
3.1.Müze Yetkilileri ile Röportaj	119
3.2.Sanatçılar ile Röportaj	127
3.3.Ziyaretçiler ile Röportaj	140
4. SONUÇ	146
BİBLİYOGRAFYA	150
ÖZGEÇMİŞ	158

RESİM LİSTESİ

Resim 1	İstanbul Arkeoloji Müzesi R: E.Turan_____	32
Resim 2	İstanbul Resim Heykel Müzesi R: E.Turan_____	35
Resim 3	Sadberk Hanım Müzesi R: E.Turan_____	53
Resim 4	Santral İstanbul Müzesi Enerji Haftası Etkinliği, 2011 R: E. Turan_____	74
Resim 5	Bir Pers Kralı'na ait 2500 yıllık mezar odası, Nedim Tör Müzesi R: http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType _____	81
Resim 6	Sabancı Müzesi R: E. Turan_____	88
Resim 7	Sabancı Müzesi, Fransız Heykeltıraş Louis Doumas'ın Eseri Olan At Heykeli R: E. Turan_____	90
Resim 8	Sabancı Müzesi Lokantası R: E. Turan_____	91
Resim 9	Sabancı Müzesi Mağazası R: E. Turan_____	92
Resim 10	Pera Müzesi R: E. Turan_____	93
Resim 11	Pera Müzesi Kafeteryası R: E. Turan_____	95
Resim 12	Pera Müzesi "Temelde İnsan: Çağdaş Sanat ve Nörobilim" sergisine paralel düzenlenen eğitim programı R: http://www.peramuzesi.org.tr/etkinlikler/etkinlik_liste.aspx _____	96
Resim 13	İstanbul Modern Sanat Müzesi R: E. Turan_____	98
Resim 14	İstanbul Modern Sanat Müzesi Lokantası R: E. Turan_____	99
Resim 15	İstanbul Modern Sanat Müzesi Tasarım Mağazası R: E. Turan_____	100
Resim 16	İstanbul Modern Sanat Müzesi Kütüphane R: http://www.istanbulmodern.org.tr/f_index.html _____	100

Resim 17	İstanbul Modern Sanat Müzesi 23 Nisan Sanat Etkinliği R: E. Turan_____	103
Resim 18	İstanbul Modern Sanat Müzesi 23 Nisan Sanat Etkinliği R: E. Turan_____	104
Resim 19	Doğançay Müzesi R: E. Turan_____	107
Resim 20	Burhan Doğançay Müzesi 2. Kat Sergi Salonu R: E. Turan_____	108
Resim 21	Burhan Doğançay Müzesi 7. Resim Yarışması Ödül Töreni R: E. Turan_____	109
Resim 22	Burhan Doğançay 7.sı Düzenlenen Resim Yarışmasında Kazanan Çocukların Resimleri İmzalarken R: E. Turan_____	110
Resim 23	Burhan Doğançay Müzesi Mağazası R: E. Turan_____	110
Resim 24	Rezan Has Müzesi R: E. Turan_____	112
Resim 25	Rezan Has Müzesi Shop R: E. Turan_____	113
Resim 26	Santral İstanbul Müzesi R: E. Turan_____	115
Resim 27	Santral İstanbul Müzesi Enerji Haftası Çocuk Etkinliği R: E. Turan_____	117
Resim 28	Santral İstanbul Müzesi Mağazası R: E. Turan_____	117

Enstitüsü	:	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	:	Sanat Yönetimi
Program	:	Sanat Yönetimi
Tez Danışmanı	:	Prof. Dr. Fethiye ERBAY
Tez Türü ve Tarihi	:	Yükseklisans – Ekim 2011

ÖZET

İSTANBUL’DA 2000 YILINDAN SONRA KURULAN ÖZEL SANAT MÜZELERİNİN SANAT VE SOSYAL ORTAMA ETKİSİ

Ebru TURAN

Bu çalışmada, müzelerin, sanat eserlerini muhafaza edip, sergileyen birer yapı olmanın çok ötesinde, kültür, çevresel tasarım ve turizm alanlarına yaptığı katkılarla kimlik bilincimizin oluşumunda oynadığı roller özel sanat müzeleri bağlamında incelenerek ortaya konulmaya çalışılmış ve müzeciliğin benimsenmesi, eski eserlere ve güncel sanata değer verilmesi konuları üzerinde durulmuştur.

Tez iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tanımlamalar yapıldıktan sonra Türkiye’de müzeciliğin tarihsel gelişimi ele alınarak 1980 yılından sonra kurulan özel müzeler işlenmiştir.

İkinci bölüm ise çalışmanın esasını teşkil eden, 2000 yılından sonra kurulan Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Doğançay Müzesi ve Rezan Has Müzesi’nin İstanbul’da yarattığı sanatsal ve sosyal etkinin rolü ve önemi

üzerinde durulmuştur. İkinci bölümün son kısmı röportajlara ayrılmıştır. Röportajlar 2000 yılından sonra İstanbul’da kurulan özel sanat müzelerinin sanat ve sosyal ortama etkisini daha objektif bir şekilde ortaya koyabilmek için sanatçıların, müze yetkililerinin ve müze ziyaretçilerinin görüş ve düşüncelerini belirten uzmanlık alanları dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Bu tez çalışması ile özel sanat müzelerinin, unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerlerin ortaya çıkarılması, sanat eğitiminin her kitleye ulaşip yaygınlaştırılması, yabancı sanat severleri ülkemize çekerek sanatsal turizmin canlandırılması ve eski yapıların onarılmasıyla çevresel tasarıma katkılar sağlanması ile İstanbul’da sanatsal ve sosyal ortamda yarattığı etkiler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Sanat, Koleksiyonerlik, Müze, Özel Sanat Müzesi, Çağdaş Sanat, Sanat Eğitimi, Kültür, Turizm

University : **Istanbul Kultur University**
Institute : **Institute of Social Sciences**
Department : **Art Management**
Programme : **Art Management**
Supervisor : **Prof. Dr. Fethiye ERBAY**
Degree Awarded and Date : **MA – October 2011**

ABSTRACT

INFLUENCE OF THE PRIVATE ART MUSEUMS WHICH WERE FOUNDED IN İSTANBUL AFTER THE YEAR 2000 ON ARTİSTİC VE SOCIAL LIFE

Ebru TURAN

In this study, the roles that museums have played beyond keeping and exhibiting the art works- in the formation of our identity awareness with their contribution to the spheres of culture, environmental design and tourism have been examined in the context of private museums, and the adoption of museology and the appreciation of old and new art works have been assessed.

The thesis consisting of two parts. After the definitions In the first chapter by taking the part a historical development of museums in Turkey, the establishment of private museums after 1980 were processed.

The second part is actually the main part of the work. It is presenting the role and importance of cultural and social effects that museums, which have been built after the year 2000 like Sabanci Museum, Pera Museum, Istanbul Modern Culture Museum, Doğançay Museum and Rezan Has Museum, have given to Istanbul. The

end of the second part includes some interviews. These interviews are made with artists, museum authorities but also with visitors of the museums to have their thoughts and views and to show in a professional way how the privately owned museums built after year 2000 in Istanbul played a role in the cultural and social area.

With this thesis, it is evaluated how the privately owned museums had an effect on discovering again the almost forgotten cultural values, how the cultural education reached and spread out to many people, how it was inviting art lovers from abroad to Turkey and revived tourism industry, but also helped to renovate old buildings and so supported the environmental design of the city.

Key Concepts : Art, Collectors, Museum, Private Museum of Art,
Contemporary Art, Art Education, Culture, Tourism

*Eğitime büyük önem veren
sevgili annem Necla Turan
anısına...*

GİRİŞ

21. yüzyıla kadar müzelerin başlıca amaçları geçmişe ait bilimsel öğeleri toplamak, korumak, belgelemek ve sergilemektir. 21. yüzyıla gelindiğinde özel müzelerin ortaya çıkışıyla beraber bu kavramlara, sanat, kültür ve eğitim kavramları da eklenmiştir. Böylelikle müzeler anaokulu öğrencisinden ev kadınına kadar uzanan bir yelpazede, halkın eğlenerek kültürel faaliyetlerini gerçekleştirdikleri yaygın eğitim merkezlerine dönüşmüştür. Toplumun estetik anlayışının gelişmesi ve geçmişin, yaşanan anın ve geleceğin açıklanması, yorumlanması ve böylelikle bireyin belli bir beğeni düzeyine erişilmesiyle, günümüz müzelerinin amaçları ileriye yönelik nitelikler kazanmaktadır.

Bu tez çalışmasında 2000 yılından sonra kurulan çağdaş Türkiye'nin kültür ve sanat mozaiğinin en önemli merkezlerinden biri olan özel sanat müzelerimizin sanat ve sosyal ortama etkisi incelenmiş ve değerlendirilmiştir. 2000'li yıllardan sonra Türkiye'nin sanat hareketlerinin gelişimini incelediğimizde, dönemin en önemli oluşumunun özel sanat müze kuruluşlarının hazırlanması ve açılması olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Bir başka söyleyişle, 21. yüzyılın başında Türkiye'de yaşayan çağdaş müze oluşumları çağına girdiğimizi görüyoruz. Bu çağdaş özel müzelerimiz, güncel sanattan-sanat eğitime, turizmden-kültüre geniş bir yelpaze içinde müzelerin büyümesi ve gelişmesi gerektiğini vurgularlar.

Bir medeniyet göstergesi olan müzelerimiz dünyada olduğu gibi Türkiye'de çok çeşitli evrimlerden geçti. Son evrimlerden biride özel müzelerin kurulmasıdır. Özel müzecilik bilinci, İstanbul'da 1980 de Sadberk Hanım Müzesiyle başladı ve 2000 yılından sonra heyecan verici gelişmelerle, geleceğin müzelerini var etme

alışmaları büyük bir hızla devam etti ve etmektedir. İstanbul'da Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi, Santral İstanbul Müzesi, Rezan Has Müzesi ve İstanbul Modern Sanat Müzesi çalışmalarında büyük başarılar elde eden, kültürümüzün yüzünü aydınlatan güçlü özel kuruluşlardır. Son dönemlerde Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi, Santral İstanbul Müzesi, Rezan Has Müzesi ve İstanbul Modern Sanat Müzeleri Türkiye'nin en çok dikkat çeken özel sanat müzeleri olmayı başarmışlardır. Birbirine yakın zamanda açılan özel müzeler, birbirinden farklı uzmanlık alanlarına yönelmişlerdir. Bu kurumların ortak noktaları; Türkiye'nin ekonomisine yön veren büyük işadamlarının özel girişimleriyle kurulmuş olmaları ve bu kişilerin özel koleksiyonlarından oluşmalarıdır. Hepsinin arka arkaya müze aması, iş dünyasındaki başarının ve kazancın artık eşit noktalara geldiğine, farklılığın ve yarışın ancak sanatla sağlanabileceğini göstermektedirler. Özel müzelerin göstermiş oldukları başarılar imkân sahibi çevreleri de zendirmektedir. Yahşi Baraz'ın dediği gibi *''Koleksiyoncular, sanat eserlerini ya müzelere bağışlıyor ya da kendi müzelerini kuruyorlar. İsimlerinin lmszleşmesi için müze ve niversite kurmak, kütüphane amak 19. yüzyılın sonu 20. yüzyıl boyunca dünya zenginlerinin en çok önem verdiği etkinlik oldu. Ülkemizde ise bu konuda 2000 yılından sonra mit verici gelişmeler kaydedildi''*. Özel koleksiyonların kurumsallaşmasıyla oluşan özel müzelerin yapısından çıkarılabilecek en önemli deneyim, uygulamaların geç kalınmışlığına rağmen 2000 yılından bu yana dikkate değer bir ivme kazanmış olmalarıdır. Özel müzelerin sanatı toplumun farklı sosyoekonomik katmanlarına ulaşmasında katkıları büyüktür

Kurulma nedenleri benzerlik taşıyan bu özel sanat müzelerimizde, geç kalınmışlığa rağmen dünya standartları ile eşdeğer bir kalite gözlemlenmektedir. Modern müzeciliğin gerektirdiği bütün koşullar eksiksiz olarak yerine getirildiğinden, uluslararası sergilere rahatlıkla ev sahipliği yapabilmektedirler. Böylelikle dünya sanatını, Türk izleyicisi daha yakından ve kesintisiz takip edebilmektedir. Aynı zamanda gerçekleştirdikleri süreli ve sürekli sergileriyle, düzenledikleri konferanslarla, yayınladıkları kataloglarla, kütüphaneleriyle ve cafeleriyle müze ziyaretsinin ilgisini daima canlı tutarak yaşam dolu kültür merkezlerini oluşturmaktadırlar. Öte taraftan videodan-resme fotoğraftan-heykele uzanan bir çeşitlilik içinde gelenekten-ağdaşa modern sanatımızın geçmişine uzanarak içinde

bulunduğumuz zamana uygun olarak hat, minyatür, çini, vitray, tekstil gibi objeleri çeşitlilik içinde bir araya getirmiş oluyorlar.

Özel müzeler, gerçekleştirdikleri tüm bu faaliyetlerle, Türkiye’de geç başlayan bir olgu olan müzeciliği, batıdaki örneklerini arattırmayacak düzeye getirmişlerdir. Özel sanat müzelerimiz sahip oldukları zengin donanımlı sanatsal faaliyetler ile gelen ziyaretçinin hoşça vakit geçirmesini sağlamaktadırlar. Böylelikle sanat ve sosyal ortamda büyük bir açık kapatılmış oldu. Tez boyunca da 2000’li yıllardan sonra kurulan özel sanat müzelerinin sanat ve sosyal ortama etkisi görüşme teknikleri ile araştırılacaktır.

I. BÖLÜM

2. TERMİNOLOJİ

2.1. Sanat Kavramı

Sanat kavramı yüzyıllar boyunca kendine bir tanım aramıştır. Ama maalesef günümüze dek ortak bir tanım bulamamıştır. Sanatın şimdiye değin pek çok tanımı vardır. Sanatın ne olduğu düşünürlerce çok fazla araştırılmıştır. Fethiye Erbay “Sanatın Boyutları” kitabında sanatın ne olduğu sorusuna;

Sanat nedir? Ya da ne değildir?, konularında yazılmış o kadar çok kitap vardır ki! Ünlü düşünürlerden, Mısırlı, Yunanlı ve Romalı sanatçılar olmak üzere tarihin her döneminde sanatçılar ve düşünürler bunun cevabını aramışlardır. Günümüzde de hala aranmaktadır. Kant, Hegel gibi düşünürler de bu konu üzerinde çalışmalar yapmışlardır. Lev Nikolage Tolstou-y’un Sanat Nedir? Adlı kitabı, sanatı güzel, geleneksel, faydacı, gerçek sanat ve toplumsal sanat bağlamında incelemiştir. Bugün hala’’ sanat neden gerekli?’’, sorusuna cevap aranmaktadır. satırlarıyla cevap vermiştir. Kitapta Immanuel Kant’ın; ‘Sanatın kendi dışında, hiçbir amacı yoktur. Onun tek amacı kendisidir. Güzel Sanatı ancak deha yaratabilir.’ Hegel’in; ‘Sanattaki güzellik doğadaki güzellikten üstündür. Sanat, insan aklının ürünüdür. Kendisine doğanın taklidinden başka amaç bulunmalıdır.’ Andrew Brington & Nicholas Pearson’un ‘Sanat; çok özel insanlar tarafından yapılan özel bir faaliyettir.’¹ tanımları yer almaktadır.

¹Fethiye ERBAY, Sanat Yönetiminin Boyutları, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, (İstanbul, 2009) 15-16

Oktay Korunan ise ‘‘Sanatın ne gereği var?’’ yazısında ‘‘Sanat Nedir?’’ sorusuna yanıt olarak;

Sanat İlaçtır ‘‘Doyumdur.’’ ,’’Hazdır.’’ ,’’Esindir.’’ , ‘‘Varlığını duyumsamaktır.’’ ,’’Yaşamdır.’’ ,’’ Her şeydir.’’ ...diyebiliriz. Hatta bu öyle bir şeydir ki sofradan, trene, sokağa, lostra salonuna, dansa, aşka...yansıyarak şehre, ülkeye, dünyaya yayılan bir enerjidir de. Bugün dünyadan, çevremizden, yaşadığımız sokaktan sıkıntı duyuyorsak; sanatın gereğini kavrayıp, ilgilenenlerin ve sanat yapanların nitel eksikliğine de işaret ediyoruz demektir². şeklinde cevap vermiştir.

İranlı düşünür ve yazar Ali Şeriatî sanat için ‘‘ Var olandan kaçıştır... Bizi sanat yapmaya zorlayan şey, var olandan kaçış duygusudur... Var olandan kaçış, var olandan nefret, sanatı meydana getirir... Sanat, var olması gereken ve fakat olmayandır...’’ Sanatın insan için büyük anlamlar ifade ettiği, toplumun can damarlarından birini oluşturduğu söylemeye bile gerek yok aslında... İnsan sanatsız yapamaz bu dünyada. Sanatsız bir toplum, sanatsız bir medeniyet düşünülemez yer yüzünde!.. ‘‘Sanat, Allah’ın insana verdiği bir emanettir.’’³ şeklinde tanımlamalar yapmıştır.

Adnan Tepecik sanat için;

*Sanat, insanın doğayı biçimlendirmesidir diye tanımlanabilir. Sanat insanın yaşadığı toplumsal çevreyle birlikte, her türlü canlı cansız varlığı kapsayan ve onun doğal çevreye karşı daha duyarlı hale getirilmesini sağlayan bir eğitim aracıdır. Sanat eğitimi her yaş ve düzeyde insan için bir ihtiyaçtır, bu eğitim özel yetenek gerektirmez. İnsan akli ve duyguları ile gerçekliği ve hayal aşamasının bir bütünüdür. Türkçe ve diğer derslerin eğitimi gibi olmazsa olmazlardan biridir. Sanat eğitimi; gözlem yapma, özgün buluş ortaya koyma ve pratik düşünceyi geliştirmeyi pekiştirir. Zihinsel düşünceleri beyinde gerçekleştirilebilme gücünü artırır ve sentez yapmaya yardımcı olur.*⁴ demiştir.

²Oktay KORUNAN, Sanatın Ne Gereği Var?, Oynayan İnsan Dergisi Sayı2, TOBAV (İstanbul, 2004)

³Ali ŞERİATİ, Sanat, Anka Yayınları, (İstanbul, 2004) 9-10

⁴Adnan TEPECİK, Sanat Eğitimi ve Sanat Müze, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum 1, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007) 236

Sanat için yapılan bu tanımlamalar günümüze kadar yapılan tanımlamalardan sadece bir kaç. Hepsinden çıkarılabilecek ortak payda sanatın tat alınan bir olgu olduğudur. Bu tat kişiden kişiye değişiklik gösterir. Profesör Sir Ernst GOMBRICH'in Sanatın Öyküsü kitabında dediği gibi; *‘‘Birisinin manzara resmi hoşuna gidebilir, çünkü ona evini anımsatabilir; bir başkası portreyi sevebilir, çünkü ona bir dostunu anımsatabilir.’’*⁵

Sanat için yapılan bütün bu tanımlamalar aynı zamanda sanatın, insanlık tarihinin her döneminde var olduğunun bir göstergesidir. İnsanlığın geçirdiği evrimler yaşama biçimlerini, yaşama bakışlarını, sanat biçimlerini ve sanata bakışlarını değiştirmiş, her dönemde ve her toplumda, sanat farklı görünümelerde ortaya çıkmıştır. Bugün sanatın "duygusal ve düşünsel etkileme gücü"ne sahip oluşu daha belirleyicidir.⁶

Sanat aynı zamanda kültürün yaratılması ve uygarlığın inşasında çok değerli bir rol oynar. Her bir sanat disiplini topluma ve kültüre kendi yegâne katkısını yapmakta birlikte, bireylerin birbirleriyle olan ilişkileri onlara, tek başlarına sanat disiplinlerinin üretebileceklerinden fazla şeyi üretmeleri yetisini verir.⁷ Dolayısıyla, sanatı bugün Thomas Munro'nun tanımıyla; *‘‘Doyurucu estetik yaşantılar oluşturmak amacıyla dürtüler yaratma becerisi’’*⁸ diye nitelemek olanaklıdır.

2.2. Koleksiyonerlik Kavramı

Koleksiyonculuk, süreklilik, bilgi, tecrübe ve sabır isteyen bir uğraştır. Genelde hobi olarak başlayan biriktirme etkinliği, zamanla bir tutkuya dönüşerek, koleksiyoncu kadar çevresinde bulunan insanları da etkileyerek, genişler. Koleksiyonculuğun kişiye kattığı donanım ile uyandırdığı saygınlık, koleksiyonculuğun artması yönünde özendirici olabilmektedir.⁹

⁵ Ernst GOMBRICH, Sanatın Öyküsü, Remzi Kitapevi, (İstanbul, 2009) 15

⁶ <http://www.toplumdusmani.net/modules/wfsection/article.php?articleid=2076>

⁷ Serap BUYURGAN & Levent MERCAN, Görsel Sanat Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları, Görsel Sanatlar Eğitim Derneği Yayınları 2, (İstanbul, 2008) 22

⁸ Metin SÖZEN & Uğur TANYELİ, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitapevi, (İstanbul, 1999) 208

⁹ İrem KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi, Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul, 2007) 61

Bir biriktirme etkinliğinden, zamanla bir tutkuya dönüşen koleksiyonerlik ile ilgili tanımlamalara baktığımızda;

Burçak Madran Çağdaş Sanat Konuşmaları yazısında koleksiyonerliği;

*Koleksiyonerlik değerli nesneleri ya da sanat ürünlerini kişisel bir merak ve ilgi nedeniyle toplama uğraşısıdır. Avrupa’da koleksiyon tarihçisi olan Krzysztof Pomian yaptığı tanıma göre ise koleksiyon ‘‘ özel koruma altına alınmış, dönemsel olarak ya da tamamen, ekonomik etkinlik alanının dışına çıkmamış doğal ya da yapay nesneler bütünü, koleksiyondur’’.*¹⁰ şeklinde tanımlamıştır.

Vedat Özcan Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyumunda Koleksiyonculuk için;

*‘‘Koleksiyon’’, kısaca ‘‘bir türün değişik biçimlerinden oluşan birikim’’ şeklinde tanımlanabilir. ‘‘Koleksiyoncu’’ ise başlangıç duygusu olarak sıradan insanların yapamayacağı şekilde, bazen normal bir hevesle, bazen aşırı istekli, arada bir de çıldırarak belli bir cins veya nitelikteki objeleri toplayıp ‘‘benim olsun’’ diye belli bir düzen içinde saklama arzusunu ve eylemini taşıyan kişidir. Bu duygu zaman içinde olgunlaşarak sorumluluk duygusunu ön plana çıkararak gelişir.*¹¹ açıklaması mevcuttur.

Koleksiyonculuk için yapılan tanımlamalardan sonra koleksiyonculuğun kelime kökenine baktığımızda koleksiyon Latince toplamak anlamını taşıyor. Latince ‘‘collectum’’ toplamaktan gelen bir kelime, ama toplamak sanki koleksiyonu, koleksiyonculuğu içermiyor, çünkü koleksiyon yapmak için belirli bir sistem, belirli ve aynı tür şeyleri toplamak anlaşılmalıdır. Hâlbuki toplamak derken insan herhangi bir şeyi toplayabilir, herhangi bir sisteme oturtmadan. Dolayısıyla koleksiyona baktığımız zaman, içeriğine elbette ki belirli bir sistemin gerektirdiğinden yola çıkmalıyız. Koleksiyon, herkesin yapacağı bir şey değil veya koleksiyoner herkesin olacağı bir şey değil, beklenen bir şey değil, bir mecburiyet de yok.¹²

¹⁰Burçak MADRAN, Çağdaş Sanat Konuşmaları-4, Koleksiyon- Koleksiyonerlik ve Müzecilik, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul, 2009) 64

¹¹Vedat ÖZCAN, Koleksiyonculuk Nedir? Dünyada ve Türkiye’de Eser Temini Mukayesesi, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum 1, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007) 57

¹²Raffi PORTAKAL, Özel Koleksiyonculuk, Müzeler için Düş Bilançosu, Tutkular ve Nesneler, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul, 1993) 43

Peki bu toplama eylemi nereden geliyordu? Koleksiyonerliğin tarihi gelişimi incelendiğinde toplama eyleminin birçok güdüden kaynaklandığını ya da beslendiğini görmekteyiz. Bir güç ve prestij unsuru olarak nesnelere duyulan merak Neolitik zamanlara dek uzanır. Çatalhöyük'te, Çin Hanedanlarının mezarlarında ya da piramitlerde ölümlerle birlikte defnedilen değerli eşyalar, insanoğlunun doğasında olan iki temel dürtüyü gösterir. Bunlar: ''sahip olma'' ve ''var olma'' istekleridir. Bu mezarlarda bulunan silahlar, hazineler, değerli yemek kapları ve benzeri eşyalar, kişinin ebedi hayatında ona eşlik etme düşüncesiyle bırakılmışlardır.¹³

Koleksiyonerlik tarihin gelişimini incelemek; tarih boyunca insanların iç dünyası ve kültürleri, çeşitli dönemlerdeki eğilimleri ve modaları ve ülkenin sanata ve sanatçıya yaklaşımını tanımak açısından heyecan verici bir zaman yolculuğuna benzemektedir. İnsanlar Prehistirk zamanlardan beri, birçok nedenle eşya/eser toplamışlardır. Başta özel koleksiyonlar, hükümdarlar tarafından toplumsal veya politik güç, ticari kazanç hobi veya bilimsel nedenlerden kurulmuştur. Eski Mısır'daki Firavunlar, çeşitli askeri seferlerden veya diplomatik ilişkilerden edindikleri ve değişik uluslar ile zaman dilimlerine ait eserleri; Karnak ve Thebes saraylarındaki muazzam kitaplıklarda ve hazine odalarında toplamışlardır.¹⁴

Vedat Özcan koleksiyonculuğun kökenini Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyumunda;

*Dünyada ilk amatör koleksiyoncuların Yunanistan'ın istilasından yararlanan zengin Romalılar olduğu sanılmaktadır. Filostrates, MS ikinci yüzyıla ait özel galeriler hakkında bilgileri verir.*¹⁵ şeklinde açıklamıştır.

Koleksiyonculuk sanat pazarının oluşuyla da doğrudan ilişkilidir ve ilk profesyonel sanat pazarı 1481'de Hollanda'da kurulmuştur. Bu pazarlarda resim, heykel ve el sanatları ürünlerinin satıldığı bilinmektedir. 17.yy'da koleksiyon yapmak bir prestij göstergesi, soylu ailelerin propagandası haline gelmiş ve David Teniers gibi ressamlar bu koleksiyonları da resimlemiştir. Koleksiyoncular arasında sadece soylu aileler öne çıkmaz; sanatçıları da önemli koleksiyonları olduğu bilinir. Aynı

¹³KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 61

¹⁴Amalia SKARLATOÜ LEVI, Koleksiyon Politikasını Belirleyen Etkenlerin Sanat Müzeleri Bağlamında İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul, 1997) 67

¹⁵ÖZCAN 57

dönmede, orta sınıf güçlenmeye başlamasıyla, sosyal prestij ya da yatırım amacı gütmeyen ve kendi beğenisi doğrultusunda koleksiyon yapan sanat meraklıları da ortaya çıkmıştır.¹⁶

Rönesans'tan 19.yy'a dek koleksiyonculuk yalnız sanatsal ürünleri değil, her tür alışılmadık ve merak uyandırıcı objeyi toplama biçiminde uygulanmıştır. Ancak düzenli ve tematik bir sanat koleksiyonculuğunun 19.yy Avrupa'sında ortaya çıktığı söylenebilir.¹⁷ İster Anadolu, ister Uzak Doğu veya Mısır'da olsun değişmeyen gerçek, bu eşyaların sanatsal ve maddi ölçütlerinin, kişinin sosyal statüsü ile paralellik göstermesidir. Koleksiyonculuk, zaman dizimi açısından geçmişten günümüze kadar incelendiğinde ilkeleri ve oluşumlarındaki amacın özde aynı olduğu görülmektedir. Bir yaşam tarzı olarak algılayabileceğimize koleksiyonculuk, sevgi, heves, tutku, sahip olma güdülerıyla beslenerek, eski zamanlardan beri, belki de en çok ayrıcalık sağlayan yönüyle, insanlar tarafından kabul görmekte ve sayıları artmaktadır.¹⁸

Sayıları artan bu koleksiyonerler, koleksiyonlarını genellikle rastgele, ilginç eşyaları toplayarak yapılmaktadır. Bazıları belli bir kanıyı ispat etmek amacıyla daha organize bir şekilde toplanmakta, bazıları ise bilimsel bir yaklaşımla daha sistematik bir şekilde oluşturulmaktadır.¹⁹

1.3. Müze Kavramı

Modern düşüncenin sembollerinden biri olarak kabul edilen müzeler birçok kurum ve kişi tarafından farklı şekillerde tanımlanabilmektedir.

ICOM olarak anılan Uluslararası Müzeler Konseyi'ne göre, Müze, kültürel değer taşıyan unsurlardan oluşan bir bütünü çeşitli biçimlerde korumak incelemek, değerlendirmek, özellikle halkın beğenisinin yükselmesi ve eğitim için sergilemek amacı ile kamu yararına yönetilen sürekli bir kurumdur.

¹⁶KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 85

¹⁷SÖZEN & TANYELİ 153

¹⁸KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 48-61

¹⁹SKARLATOU LEVI 67

Çağdaş müzelerin ileriye yönelik eğitsel, araştırıcı, yaratıcı ve yönlendirici etkinlikleri nedeniyle günümüzde müze, toplumun bilimsel ve kültürel geçmişi yansıtan ve geleceğini biçimleyecek öğeleri araştıran, toplayan, sergileyen, belgeleyen, yaşatan ve yönlendiren yaygın bir eğitim kurumu olarak tanımlanmaktadır.²⁰

Türk müzeciliğinin günümüzde (2011) büyük başarı ve ilerlemeler sağlamasında emeği büyük olan Türk müze yetkililerin ve araştırmacıların müze tanımlamalarına baktığımızda;

Talat S. Halman müzeyi;

*Müzeler, toplumların bilim ve sanat ürünleri ile yer altı ve yer üstü zenginliklerini sergilemek, tarihin eski dönemlerinde yaşamış toplumları bilim ve sanat açısından inceleyerek, hem günümüzü hem de geleceği aydınlatmak, bireylerin geçmişi daha iyi tanımalarına olanak sağlamak amacıyla oluşturulmuş kurumlardır.*²¹ şeklinde tanımlamıştır.

Tomur Atagök'e göre müze;

*Müze toplumun ve gelişiminin hizmetinde, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye tanıklık eden somut ve somut olmayan malzemeler hakkında araştırma yaparak, toplayan, koruyan ve bunlara ait bilgiyi araştırma, toplumun eğitim ve beğenisi için sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan kurumdur. Bu tanıma göre müzeler kar amacı gütmeyen, kamu yararına çalışan ve sürekliliği olan kurumlardır. Müzeler her şeyden önce insanın kendisi, geçmişiyle ilgilidir. Nesnenin ve bilginin toplanmasındaki temel amaç korunan nesnelerin, sergiler aracılığıyla bireylerin kendileri hakkında daha fazla bilgi edinmesidir. Bu da müzelerin temel işlevlerinin, araştırma, koruma ve iletişim olarak ön plana çıkmasına neden olmuştur.*²²

Fethiye Erbay'a göre müze;

Müzeler, değişik ülkelerde ya da bir ülkenin değişik bölgelerinde yaşayan insanlar arasında karşılıklı iletişimi sağlayan, anlaşmaya imkân veren bir haberleşme aracıdır. Müze ve galeri gezileri, kişilerin boş zamanları değerlendirip kendilerini

²⁰Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 2, Yem Yayın, (İstanbul, 2008) 1320

²¹Talat S. HALMAN, Türk Müzeciliğinde Devrime Doğru, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum 1, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007) 6

²²Tomur ATAGÖK, Müze Kuruluşunda Dikkate Alınması Gereken Konular, Müzecilik ve Türk Müzeciliği Paneli, (İzmir, 2010)

*geliştiren bir faaliyettir. Müze ve galeriler, izleyiciyi eyiterek, hem kendisini hem de dış dünyayı tanıyarak; dünyayla barışık kalmasını sağlamaktadır. Müze ve galeriler kişiler arası iletişimi ve işbirliğini sağlar. Müze ve galeri gezileri kişiye fayda sağlarken, kişi ile sanat eseri arasında karmaşık bir iletişim oluşturmayı sağlar.*²³

Levent Çalıkoğlu'na göre ise müze;

*Sanat için bir evdir. Yaşadığımız tüm üretim ve tüketim ilişkilerinin alternatifi olarak sanata ev sahipliği yapar. Koruma, belgeleme ve sergilemenin ötesinde, sanatın yaşaması için maneviyatla donatılmış bir mekan duygusu sunar. Kronolojik, tematik, üslupsal her türlü sergileme anlayışının dışında, sanatı bir ilişkiler ağının merkezine yerleştirir. İzleyici ile sanatçının yollarının kesişme noktası olarak müze, sanatın güvenle yerleşebileceği bir korunak, bir evdir.*²⁴

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Osman Hamdi Bey'den sonra müze müdürü olan Halil Edhem Bey müzeyi geleneksel anlamda şöyle tanımlar:

*‘İlim, fen ve sanatların her şubesine mahsus eserler ve eşyadan oluşan koleksiyonların teşhir ve muhafaza edildiği binalara müze denir.’*²⁵

Yapılan bu tanımlamalardan sonra müze kavramının kökenine baktığımızda;

Talat S. Halman;

*‘‘Müze’’ teriminin kökeni Elence’deki ‘‘Musa’’ sözcüğünden gelir. Musa, ‘‘esin perisi’’ demektir. Dokuz tane esin perisi vardır. Bunlardan bazıları, kutsal şarkılar perisi, dans perisi, müzik perisi, aşk şiiri perisidir.*²⁶ şeklinde açıklamıştır.

Elence’deki Musa sözcüğünden gelen müze, ilk defa bilimsel bir amaca hizmet edecek bir saha teşkil etmekten ziyade, insanların güzel sanatlara ruhen bağlı olmalarından doğmuştur.²⁷ Müze genel olarak; Kendi kültürünü ve farklı kültürleri çok yönlü ve hoşgörülü bir yaklaşımla tanıma, benzerlik ve farklılıkları anlama ve kültürlerarası anlayış ve empati geliştirme, eğitimin kalitesini artırma, çevreyi ve kültürel varlıkları koruma bilincini etkili bir biçimde geliştirme, müzelerin arkeoloji,

²³ERBAY, Sanat Yönetiminin Boyutları 93-94

²⁴Levent ÇALIKOĞLU, Yeni Yapıtlar, Yeni Ufuklar Sergisi, (İstanbul 2009-2010), 14

²⁵BUYURGAN & MERCAN, Görsel Sanat Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları, Görsel Sanatlar Eğitim Derneği Yayınları 2 20

²⁶S. HALMAN 6

²⁷BUYURGAN & MERCAN 29

sanat tarihi vb. alanlarda yetişmiş elemanlarını kaliteli hizmet verecek biçimde işlevsel olarak kullanma ve istihdam olanakları yaratma ihtiyaçlarından ortaya çıkmıştır.²⁸

Müzeler aynı zamanda ülkelerin kültürel değerlerinin oluşmasına önemli katkılarda bulunurlar. Bilim, sanat, folklor ve antika eşyalar gibi çeşitli konulardaki eserleri bir arada sunabileceği gibi doğa, etnografya ve havacılık gibi sadece tek bir konuyu içeren eserleri de sergileyebilirler.²⁹ Müzeler, sahip oldukları eserleri ziyaretçileriyle paylaşarak, onlara yeni ufuklar açarak, önemli bir eğitim görevi üstlenirler. Yaptıkları etkinliklerle topluma ulaşarak, insanların daha donanımlı, yaratıcı ve araştırmacı olmalarına yardımcı olurlar.³⁰

Kayıtlara göre müzenin doğum yeri Yakın Doğu'dur. MÖ. XII. yüzyılda Elam Kralı Shutruk Nahhunte'nin yağma ettiği şehirlerden topladığı eşyaları bir tapınağa yerleştirdiğini ve bunları halka sergilediğini bilinmektedir. MÖ IX. yüzyılda ise Asurlu askerler, savaş ganimetlerini Asur şehrinin batı kapısındaki bir odada depo ederler ve bunları savaş tanrısı Nergal'e adak olarak verirlerdi. Müzeyi, eşyanın toplanıp sergilendiği bir oda ya da bina olarak kabul edersek, bunlar iki örnek ilk müzelerdir.³¹

Bugünkü şekliyle ise müzeler, 1453'te Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinden ve 1492'de Amerika kıtasının keşfedilmesinden sonra, insanların geçmişte yapılan eserlere karşı ilgilerinin artması ve Eski Yunan, Roma, Asur, Babil uygarlıklarının incelenerek devlet adamlarının bu incelenen eserleri satın almaları, ayrıca deniz aşırı ülkelere giden seyyahların buralardan getirdikleri antika eşyaları (eski eserleri) toplamaları ile ortaya çıkmıştır.³²

Müzecilik zamanın Rönesans değerleriyle örtüşür. Geçmiş bir eski zaman hayali olarak anılır. Kabinelerden farklı bir paradigma koleksiyon anlayışı üzerine nüfuz eder. Medici ailesi aristokrat olmamasına rağmen seçtiği sanat şaheserlerini

²⁸Fersun PAYKOÇ & Serçin BAYKAL, Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, (İstanbul, 2000) 104

²⁹<http://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCze>

³⁰KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 62

³¹Sümer ATASOY, Müzecilikten Yansımalar, Anka Yayınları (İstanbul, 1999) 1

³²<http://www.turkcebilgi.com/m%C3%BCze/ansiklopedi>

toplayarak kurduğu ilişkilerle, müze kavramının temelini oluşturmıştır. Gerçek anlamda müze fikri Louvre ile başlar. İmparatorluğa ait koleksiyonların uluslaşma ve modernleşme bağlamında yeniden ele alınmasının ilk örneğidir. Napolyon'un kraliyet koleksiyonundan oluşturduğu bu müze, halka açık olmasıyla müzenin demokratik bir yer olması, şaheserlerin halka ulaşması anlamında önemli bir adımdı. Ulus olmanın, hatta diğeri uluslardan üstün olmanın birer nişanı gibidir. Louvre'nin taşıdığı bu anlam, sosyal ve kültürel faaliyetlerin bir parçası olan diğeri müzelere esin kaynağı olmuştur.³³

Sosyal ve kültürel faaliyetlerin bir parçası olan müzelerin kökeninde bir paradoks yatar: Bir ziyaret mekânıdırlar, ama pek sık ziyaret edilmezler; kültürün "merkezi" oldukları iddiasındadırlar, ama pek çok insana uzaktırlar. Sadece Türkiye'de değil, dünyanın birçok ülkesinde, çoğu insan müzeye gitmeyi eğlenceden ziyade ödev sayar; insanlar yaşadıkları kentin müzelerini pek ziyaret etmez, ama turist olarak bulundukları bir kentte gidecekleri ilk yer müze olur. Öte yandan, müzenin kendisinde ölümü çağrıştıran, kasvetli bir şeyler vardır. Peki, müzeyi aynı anda hem bu kadar "hayattan uzak", hem de bu kadar vazgeçilmez kılan nedir? Neden insanlara hep müzelere gitmeleri salık verilir, neden günümüzde müzeler bir toplumsal gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır?³⁴

Müzelerin ayrıntılı olarak amaçları, insanın değışen dünyaya uyum sağlamasında yardımcı olmak, insanların yaşadıkları ortama yabancılaşmalarını önlemek, geçmişle şimdiki yaşam arasında bağ kurmak, günümüzün sorunlarına ve çatışmalarına yönelik anlayış kazandırmak, sergilenen nesnelerle insanlar arasında köprü kurarak nesnelerin onların yaşantıları ile bütünleştirilmesini sağlamak, nesnelerin maddi veya ideal değerleri ile algılanması yerine insan yaşamının somut ve otantik bir belgesi olarak algılanmasını sağlamak, insanların bugünkü yaşantıları ile nesnelerin bağlantısını kurarak siyasi, kültürel, sosyal, ekonomik ve ekolojik ilişkileri anlamalarını sağlamak ve onların araştırmacı yönlerini geliştirmek, Bireylerin zamanını yaratıcı bir biçimde değerlendirmektedir.³⁵

³³Evrin SEKMEN, Nadirelerden Kültür Endüstrisine Müzecilik, rh+artmagazin, Sayı78, (Şubat 2011) 40

³⁴Wendy M.K.SHAW, Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi, Osmanlı Müzeciliği, İletişim Yayınları, (İstanbul, 2004) 7

³⁵PAYKOÇ & BAYKAL 104

Levent Çalıkoğlu, Koleksiyon - Koleksiyonerlik ve Müzecilik adlı kitabında müzenin birey için önemini şu şekilde belirtmiştir;

Bugün için müzeler kitle kültürünün gözde iletişim araçlarından biri konumunda. Dokunabilir nesnelerden beş duyuya hitap eden sunum tekniklerine kadar müzeler, gündelik yaşantı ile kültürün buluştuğu sosyal platformlar olma özelliğine kavuştular. Sanat özellikle de Doğa ve Bilim Tarihi müzelerinin çocuklar ve aileleriyle kurmuş olduğu ilişki biçimi, müzelik nesnenin sadece seyirlik bir nesne olmadığını kanıtlamakta kalmadı, müze pedagojisi denilen bir alanın da varlığını ortaya çıkardı. Görmenin ve öğrenmenin temel yolları sorgulanıyor, adına sanat ya da bilgi dediğimiz olgunun sınırları aralanmaya çalışılıyor. Müzeler aynı zamanda bu nesneleri tanımlar, arşivler, depolar, sergiler ve yayınlar aracılığıyla geniş izleyici kitlesinin imgesel kullanımına sunar. Bugün için müzeler, izleyicisine ulaşmak için yepyeni iletişim stratejileri geliştirmek, alternatif sergileme atmosferleri oluşturmak ve bilgiye kısa yoldan ulaşmak isteyen tüketiciler için yeni ilişki biçimleri geliştirmek zorundadır. Müzeler yapılan sergilemelerle müze izleyicisini gündeliklerden, paradan uzaklaştırıyor ve ferahlama sunuyor.³⁶ Aynı zamanda müzeye gelen ziyaretçi hoşça vakit geçirmenin yanı sıra sanatsal faaliyetlerle donanımlı hale geliyor.

Müzelerin işlevlerinin değişimi müze tanımlamalarının da değişimine neden olmuştur.

2.4. Müzenin Genel İşlevleri

Günümüzde müzelerin birçok işlevi vardır. Genel olarak baktığımızda müzelerin işlevleri;

- 1.Koruma İşlevi
- 2.Saklama İşlevi ve
- 3.Eğitim İşlevi olmak üzere 3'e ayrılmaktadır.

³⁶Levent ÇALIKOĞLU, Koleksiyon - Koleksiyonerlik ve Müzecilik, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul, 2009) 7-10

1.Koruma İşlevi;

Müzeler, satın alma ve bağış yoluyla oluşturdıkları koleksiyonlardaki yapıtların fiziksel ve kimyasal bütünlüğü değişmeden yaşam süreçlerinin uzatılması için önlemler alırlar. Korunmaya alınan bu yapıtlar gerektiğinde onarım görürler.

Eskiden müzelerin çatısı altında toplanan ve belli bir düzen içinde sergilenen eserler kendi dayanma güçleri süresince kaderlerine bırakılırdı. Dış etkenlerin ve zaman aşımının olumsuz etkilerinden korunmak için çeşitli önlemler alınmıştır ve bu önlemler teknolojinin ilerleyen paralelin de eserlerin ömürlerini mümkün olduğunca uzatmayı başarmışlardır.³⁷

Nesnelerin kendi bozulma özelliklerine ve dış etkenlerin cins, şiddet ve süresine bağlı olarak yıpranan yapıtların bozulmalarını durdurmak ya da yavaşlatmak için maddenin özellikleri ve onu etkileyen koşullar saptanır.³⁸

Tarih ve sanat eserlerinin içinde bulundukları ortamda ışık, nem ve havadaki çeşitli öğelerin olumsuz etkilerinden korunabilmeleri için ne oranda bulunması gerektiği saptandığı gibi istenen dengedeki ortamın yaratılmasına yarayacak araç ve gereçler geliştirilmiştir. İster doğan örneklerin sergilendiği müzeler olsun, ister tarihi eserlerin sergilendiği müzeler olsun ellerindeki nesnelerin olabildiğince uzun ömürlü olmasını sağlamaya çalışmaktadırlar.³⁹

Nesneleri, organik, metal ve alaşımları, silisli ve benzeri, yağlıboya ve benzerleri olarak gruplandırmak, yapısal durumlarını radyografi, gammagrafi, infrared, spektografi gibi görsel ve mikro kimyasal yöntemlerle belirlemek gerekir. Bozulmaya neden olan başlıca dış etkenler atmosferden kaynaklanan iklim koşulları, mikroorganizmalar, kül, böcek insan ve ışıktır. Bağıl nem, hava kirliliği ve toz gibi atmosfer koşullarının, yapıtların yıpranmasında payı büyüktür. Müzelerde %50-55'i geçmemesi gereken bağıl nem belli sıcaklıktaki havada bulunan su miktarıyla aynı oylumdaki (hacim)havanın aynı sıcaklıkta alabileceği en fazla su miktarı arasındaki bağıntıdır. Müzedeki sıcaklık farklarının fazla olmaması, sıcaklığın 18-20 C'de

³⁷Sabahattin BATUR, Çağdaş Müzeciliğin Sorunları, Müzeler için Düş Bilançosu, Tutkular ve Nesneler, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul, 1993) 11

³⁸Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 1320

³⁹BATUR 11

tutulmasıyla yapıtların genişip çatlamaları önlenir. Ancak sanat yapıtlarının ve değerli nesnelerin kimyasal değişime uğraması zayıflayan liflerin parçalanması doğaldır. Bu nedenle doğrudan gün ışığının zararlarını önleyebilecek bir müze yapısı ve düzenlemesi önem kazanmaktadır. Müzelerde perdeleme, yarı saydam pencerelerle, yansıtıcı kepenklerle ve plessiglas UF3, Lucite aruf3 gibi ışık fitre eden filmlerle önlemler alınmakta, yapay ışık özenle ve kısa sürelerle kullanılmaktadır. Yapıtların üstüne düşen ışığın şiddeti kadar, ışığın yapıtlar üstünde kalış süresinin ve yüzey üstündeki dağılımının da denetlenmesi gerekmektedir.⁴⁰

2.Sergileme İşlevi;

Müzeler, koleksiyonlarını kesin bir amaç doğrultusunda belli bir düzen içinde tanıtırlar. Sergide sanat yapıtlarının değeri tek tek ortaya konduğu kadar, koleksiyonun bütünlüğü içindeki yeri de vurgulamaktadır. Müzelerde sürekli koleksiyon sergilerin yanı sıra, halkın müzelere gelmesi için retrospektif, yarışmalı, özel koleksiyon, konulu ve yeni araştırma sergileriyle başka müzelerden sergilerde düzenlenir. Sergi düzenlenmesinde yapıtların gösterilme amacı kadar yapıtların birbirleriyle ve mekânla olan ilişkileri de dikkate alınır.⁴¹

3.Eğitim İşlevi;

Günümüzde hızlı demokratikleşmeye paralel olarak eğitim anlayışı da değişmiş, geleneksel ezbere eğitim kalıpları yıkılmış, beş duyuya hitap eden öğrenme teknikleri müzelerin de araya girmesiyle desteklenmiştir.

Müzelerin sadece arkeolojik buluntuların ve sanat eserlerinin yabancılar, yerel halk ve okula giden çocuklar tarafından gezildiği sergilemeler olmaktan çıktığını, müzelerin eğitim görevlerini giderek artan bir yoğunlukta üstlenen kurumlar olduğunu görüyoruz. Çünkü doğrudan kültürel mirası tanıtabiliyorlar ve sergiler, izleyenlerin ilgisini toplayacak çekicilikte hazırlanıyor. Sergiler ziyaretçiler açısından çekiciliğini arttırmak için de pek çok çalışma yapılıyor.⁴²

⁴⁰Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 1320

⁴¹Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 1320

⁴²Burçak MADRAN, Burçak., Kent, Toplum, Müze. Deneyimler- Katkılar, Tarih Vakfı Yayınları, (İstanbul,2001) 68-69

Yapılan bu çalışmalarda çağdaş müzenin görevi, ortalama bireye hitap etmekle bitmiyor. Müze sergilerini ve programlarını engellileri, çeşitli yaş gruplarını, etnik grupları, farklı öğrenim düzeyleri olan kişileri de düşünerek yapmak zorundadır. Özellikle gelecek nesillerin eğitimi müze için çok önemli bir konudur. Çocuklar saatler süren açıklamaları dinleyemezler, ilgileri zamanla azalır. Günümüzde birçok müze çocuklar için özel faaliyetlerde bulunmaktadır. Özellikle toplu olarak gelen öğrenci grupları için çocuk odaları, çok amaçlı salonlar düşünülmüştür. Burada çocuklar müze rehberi ile tanışır ve gezecekleri galeriler ve koleksiyonlar hakkında ön bilgi alırlar. Sergi gezilmeden önce slâyt ya da film gösterilir, gezecekleri koleksiyonlarla ilgili olarak resim ya da drama gibi etkinlikler gerçekleştirilir.⁴³ Son yıllarda yapılan bu etkinlikler, müzelerin okul dışı etkinliklerde yaygın olarak kullanılabilecek çağdaş bir öğrenme ortamı sunduklarını göstermektedirler.⁴⁴

Çağdaş eğitim anlayışına göre müze;

Kişileri düşünmeye zorlar. Gözlem yaptırarak ilişkiler kurdurur. Kişiyi bilgisini geliştirme yolları öğretir. Bu bilgilerin karşılaştırma alışkanlığı kazandırır. Karışıklıkları gösterir, belli bir yorumla sonuca ulaştırır. Bireyde gözlem, mantık, yaratıcılık hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunur. Geçmiş gözler önüne serer. Geçmişle günümüzü karşılaştırır. Günümüze gelene kadarki gelişmeleri gösterir. Aynı zamanda gelişimin kaçınılmaz olduğunu, geleceğin de bugünden farklı olacağını öğretir. Doğru tarih bilinci edindirir.⁴⁵

Adnan Tepecik;

*Müzeler, geçmişimizin belgelerini muhafaza eden kültürel arşivlerdir. Bu arşivlerin incelenmesi, eğitim ortamları için deney laboratuvarları gibi kullanılması ve okul deneyiminin bir parçası haline getirilmesi gerekmektedir.*⁴⁶sözleri ile müzelerde eğitimin önemini vurgular.

⁴³Nergiz GÜN İSMAYILOV, Modern Sanat Müzeleri ve Toplum İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi (İstanbul, 2007) 67

⁴⁴H.Ömer ADIGÜZEL, Müze Pedagojisinin Türkiye’deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, (İstanbul, 2000) 131

⁴⁵Kadriye TEZCAN AKMEHMET, Eğitim Ortamı Olarak Müzeler, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, (İstanbul,2003) 4

⁴⁶TEPECİK 240

Özellikle son yıllarda büyük bir artış gösteren müzelerde eğitim etkinlikleri, çocukların eğitiminde olduğu kadar, John Ruskin'e göre yetişkinlerin de eğitiminde (kültür düzeyinin yükselmesi) büyük rol oynarlar. Sanatın en yüce öğretmen olduğuna inananların başında gelen John Ruskin(1819-1900) için "açıkça görmek, şiidir, kehanettir, ibadettir. " Görmek, insanı zihinden olduğu kadar bedenen de geliştirir. 1857 de National Gallery'yle ilgili olarak çalışan parlamento komisyonunda yaptığı konuşmalarda ulusal duyguları ancak sanatın öğretebileceğini savunur. "Bir ulusun bütün ruhu... ve aklı sanatıyla ifade edilir." Sanatı görmenin yeri ise müzedir. Müze "sanat kütüphanesidir".⁴⁷ John Ruskin "emekçilerini" eğitirken, onlara gözlerinin ayrıntı duyarlılığına sahip olmasını örgütler. Bu duyarlılığın kazanılacağı yer müzedir. John Ruskin'e göre gözlerin terbiye olması sayesinde zihin keskinleşir, ruh şifa bulur, iç dünya zenginleşir, beğeni inceler, haz büyür... Ve sonuçta insan gelişir.⁴⁸

Amerika Birleşik Devletleri'nde de halk eğitimi için müzelerden yararlanılmaktadır. Yüzyılımızın başından beri müze eğitimi bir uzmanlık alanı olmuştur. 1905-1945 yılları arasında müzelerde çalışmış bir müze eğitimcisi olan Arthur Parker, müzelerin mümkün olduğu kadar çok kişiye hitap edebileceğini ve gerek uzun, gerekse kısa vadeli ilgi çekici programlar hazırlayarak yerel halkın kültür düzeyini yükseltmekte kullanılabileceğini ileri sürmüştür.⁴⁹

Öğrenme kuramına göre öğrenmek için aktif katılım gereklidir ve öğrenen bireyin vardığı sonuçlar onun dışında bir standartta göre değil, kendi geliştirdiği gerçeğe göre anlamlı olmalıdır. Bundan dolayı eğitimde sürekli farklı bakış açılarına ve aktif öğrenme tarzlarına yer veren nesnelerle bireyin kendi yaşamı arasında bağlantı kuran, deney/uygulama yapma, tahminde bulunma ve sonuçlar çıkarma olanağı veren yaşantılara öncelik verilmelidir. Eğitimde sözel ve sembolik ağırlıklı öğretimin yerini görsel ve yaşantılara dayalı öğretim almaktadır. Çünkü bireyde kalıcı öğrenmenin olabilmesi için etkin katılım gerekmektedir. Sözel ağırlıklı öğretimde %10 olan hatırlama ve kalıcılık görselde %30'a, yaşantılara dayalı öğretimde %90'a ulaşmaktadır. Bu gerçeğin insanlığın kültürel mirası olarak benimsenmesi gerektiği eski Çin atasözü de göstermektedir. "Duyarsam unutulurum,

⁴⁷Ali ARTUN, Sanat Müzeleri 1, Müze ve Modernlik, İletişim Yayınları, (İstanbul, 2006) 175

⁴⁸ARTUN, Sanat Müzeleri 1, Müze ve Modernlik 177

⁴⁹MADRAN, Kent, Toplum, Müze. Deneyimler- Katkılar 68-69

görürsem hatırlarım, yaparsam anlar ve öğrenirim’’. Eğitim birimleri ve müzecilik alanlarının aktif olarak görülebildiği müzedeki öğrenme okuldaki gibi okulöncesi, ilköğretim ya da yükseköğretim gibi belirli öğretim kademeleri ile sınırlı değildir; tüm yaşam boyu devam edebilir. Çünkü müze bir insanın her yaş döneminde onun tüketebileceği olanakları sunar. Bu olanaklardan yararlanan müze tüketicileri duyu organlarının tanımını kullanarak, keşfederek, araştırarak, bizzat uygulamalara katılarak daha etkili ve kalıcı yaşantılar elde edebilirler.⁵⁰

Eğitim aktif nitelik alması ve görsel eğitim araçlarının eğitim yöntemi olarak benimsenmesiyle birlikte günümüzde müzelerin ideal bir eğitim kurumu olarak eğitimcilerle keşfedilmesi, müzelerin de aktif öğrenmeye verecekleri katkılarının farkına varmaları, eğitim-müze işbirliğini doğurmuştur. Bundan sonra müzeler örgün eğitimin yanında, hazırladıkları eğitim programları ile etkin öğrenme olanakları sunan yaygın eğitim kurumları olarak çalışmaya başlamışlardır. Böylece sosyal yaşamın parçası olan müzeler eğitimde de yerini almıştır.⁵¹

Günümüzde bütün bu çalışmalarıyla çağdaş müze, tam bir kültür ve eğitim kurumu haline gelmiştir. Toplama, koruma, sergileme gibi klasik görevlerinin yanında müze artık eğlendiren, eğiten, kişilere gözlem yaptırarak düşündüren, bilgi geliştirme yollarını gösteren sanatsal ve sosyal bir kurum olmuştur.⁵²

⁵⁰PAYKOÇ & BAYKAL 103

⁵¹TEZCAN AKMEHMET 3

⁵²GÜN İSMAYILOV 29

3. SANAT, KOLEKSİYONERLİK VE MÜZE İLİŞKİSİ

Şahıslar meraklarıyla, inançlarıyla veya prestij edinmek için sanat eserlerini toplar, biriktirirler. Bu kişiler koleksiyonerleri oluştururlar. Topladıkları sanat eserleri de onların koleksiyonlarıdır. Sayıları artan bu koleksiyonların korunaklı bir yere ve herkesin bu sanat eserlerini görüp, paylaşacağı bir mekâna ihtiyacı vardır. Bu büyülmekânlarda müzeleri oluşturur. Sanatın ve koleksiyonerliğin yaygınlaşması için de, sanatçıların ve koleksiyonerlerin müzelerle sıkı ilişkiler içinde olmaları ve koleksiyonlarını toplumla paylaşmaları faydalı sonuçlar sağlar.

Sümer Atasoy koleksiyonerlik, sanat ve müze ilişkisini;

*Amatörce eser toplama zamanla koleksiyonculuğu bir meslek haline getiren zenginler ortaya çıkarmıştır. Toplanan sanat eserleri çoğaldığı için yeni odalara yeni binalara ve aynı zamanda bunlarla ilgilenecek personele gerek duyulur. Bu koleksiyonları belirtmek için çeşitli adlar kullanılırsa da sonunda müze, herkesçe kullanılan ortak bir terim olur.*⁵³ şeklinde açıklamıştır.

Asırlardan beri; insan kendi özel beğeni, ilgi ve zevk alanına giren ile tarihi, toplumsal veya bilimsel önem taşıyan nesneleri toplayarak koleksiyonlar oluşturmuştur. Bu koleksiyonlar başta hep bir kişiyi temsil etmesine rağmen daha sonra Hümanizmin etkisi ve bireyin bilinçlenmesiyle yavaş, ancak geri dönüşü olmayan bir şekilde halka açılmaya başlamıştır. Bu süreç, müzeler aracılığıyla mümkün olmuştur.⁵⁴

Dünya tarihine baktığımızda 16.yy'da eski yapıtların yanında, ressamlar ve heykeltıraşlar gibi sanatçıların da eserlerini toplayan koleksiyonerlerin ortaya çıktığı ve bu değerli eserlerin sergilenmesi için müzelerin oluşturulduğu bir döneme girildiği görülmektedir.

16. yy'da sanatçı, uzman, eleştirmen, aracı ve danışman olarak toplumda önem kazanmış, o zamana değin eski yapıtları toplayan koleksiyoncular, çağın

⁵³ATASOY 1

⁵⁴SKARLATOU LEVI 8

sanatçılarından da yapıtlar almışlardır. Böylelikle bilinçli bir koleksiyonculuk gelişmeye başlamış, sanat yapıtları ve sanatçılar hakkında bilgi toplamaya gidilmiştir.⁵⁵

Ülkemizden dana önce başlamış olan Avrupa’da koleksiyonerlik faaliyetleri şahısların koleksiyonlarını çeşitli etmiştir. Ulusal müzeler sanat patronlarının özel koleksiyonlarıyla zenginleşmiştir. Bu bağış ve destekler, kanunlarla teşvik edilmiş olsa da çoğunlukla ulusa hizmet ve kültürel bağı esas alan bir gelenekten kaynaklanmıştır. Var olan bağış geleneğinin güçlenmesiyle paralel olarak müzelerin sayısında gözle görülür bir artış olmuştur.

Türkiye’de sanat, koleksiyonerlik ve müze ilişkisine baktığımızda ise; Müzelerimiz arkeolojik kazılardan ve vakıf eserlerinden toplanan eserlerden oluşturulmuştur. Bu nedenle, müzelerde ağırlıklı olarak arkeoloji ve etnografya eserleri bulunmaktadır. Türk resim sanatını sergileyen müzelerde, diğerlerine kıyasla çok az sayıdadır. Çünkü Türk resim tarihine belge niteliğinde ışık tutan birçok eser günümüzde özel koleksiyoncuların ve kurumların ellerinde bulunmaktadır. Bu açıdan, koleksiyonların müzeleşerek, toplumla paylaşılması, kültürel bir görev olarak değerlendirilmektedir.⁵⁶

Müzeleri, barındırdıkları koleksiyonlar aracılığıyla; insanoğlunun tarih boyunca varlığını ve yapıtlarına adanmış birer anıt (monument) olarak görebiliriz. “Monumentum” kelimesi, Latince anlamı “düşünüyorum, bir şeyi hatırlıyorum, Bir şey hakkında haber veriyorum” olan “monero” fiilinden gelmektedir. Müzeler hem tarihi hem güncel olayları ölümsüzleştirmektedirler. Bir sanat eserini, bir hatırayı, bir bilimsel buluşu, bir nesilden diğer nesil’e taşıdıkları için bu nesnelerin tarih içinde yaşamlarını sağlamaktadırlar. Tarihteki birçok olay ve nesne, kaydedilmedikleri veya muhafaza edilmedikleri için ebediyen kaybolmuş ve insanoğlunun hafızasından silinmiştir. Zamanın getirdiği tahribe karşı savaşılabilmek için eserler müzelerde mümkün olduğu en iyi koşullarda korunmaktadırlar. Böylece koleksiyonlar artık bir bireyin değil tüm insanoğlunun ortak mirası olmuştur.⁵⁷

⁵⁵Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi2 1119

⁵⁶KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 77

⁵⁷SKARLATOU LEVI 7

Tomur Atagök;

*Uzun yıllar nesne üzerinde araştırmalar yürütmüş olan müze günümüzde izleyicinin fizyoloji, psikoloji ve dünya görüşünün yanı sıra eğitim ve iletişim kuramlarındaki yeni gelişmelerle, insan ve nesne arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirmektedir. Müzeler koruma amaçlı bir kurum olarak da çalışmalarında hem koleksiyondaki hem de koleksiyona dahil edilecek nesnenin kendisi ve bilgisinin ileriye kalmasını sağlayacak güvenli ve sağlıklı bir ortam sağlamalıdır.*⁵⁸ yorumunu yapmıştır.

Koleksiyonculuk; hem insan tutkularını hem bir zaman diliminin gerçeklerini göstermektedir. Beğenilen, her zaman diliminde o kadar değişken ki bir koleksiyonu dondurmak, onu kısırlığa mahkûm etmek demektir. Sanat yaşayan bir olgudur. Gelişmeyen bir müze ancak geçmiş bir zamanın beğenisini yansıtmaktadır. Bir insanın neden eser satın aldığını anlayabilmek için, J.p. Getty gibi çok büyük bir koleksiyoncunun sözlerini hatırlamak lazım. ‘‘ Güzel sanatlar en iyi yatırımdır, çok nadir uğraşlar, çekici ve güzel sanat eserleri toplamak kadar bir kişiyi memnun etmektedir. Gerçek koleksiyoncunun, sanat eserlerini sadece kendi için toplamadığına inanmaktayız. Başkalarının da onun zevkini paylaşmasını istemektedir. Tabi ki bunun için birçok koleksiyoner en iyi parçalarını müzelere ödünç vermekte veya kendi müzelerini kurmaktadır. ’’⁵⁹

3.1. Türk Koleksiyonerlerinin Tanımlanması

Koleksiyonculuk, batıda kökleri burjuvaziye dayanan bir olgudur. Bu sınıfın koruyuculuğunda sanat özgürleşmiş ve koleksiyonlar yaygınlaşmıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nda, Avrupa’da olduğu gibi sanat hamiliği yapan bir burjuva sınıfının görülmemesi koleksiyonculuğun gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.⁶⁰

20.yy’da başlayan bir olgu olarak görülse de, Türkiye’de koleksiyonculuğun tarihi, İtalyan RÖNESANS ustalarından Gentile BELLINI’ye portresini yaptıran ve Topkapı Sarayı ikinci avlusuna Bizans dönemi lahit ve sütun başlıklarını toplayan Sultan II.Mehmet (Fatih) dönemine kadar götürülebilir. II.Mehmet gibi, Sultan

⁵⁸ATAGÖK, Müze Kuruluşunda Dikkate Alınması Gereken Konular

⁵⁹SKARLATOU LEVI 65

⁶⁰KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 29

I.Selim (Yavuz) ile Sultan I.Süleyman'ın da (Kanuni) birer koleksiyoncu olduğu bilinir. Türkiye'de koleksiyonculuk konusunda atılan ikinci bir adım da, Sultan Abdülaziz'in 1867 uluslararası Paris sergisi sonrasında ressam Şeker Ahmet Paşa'ya, Dolmabahçe ve Çırağan saraylarında oluşturmak istediği resim koleksiyonu için resim satın alma görevini vermesidir. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin öncülüğü sonrasında Gazi Eğitim Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi gibi üniversiteler koleksiyon oluşturmaya başlamıştır. Bunlardan İstanbul Üniversitesi, Feyhaman ve Güzin Duran'ın evlerini, yapıtlarının sergilendiği bir müze haline getirmiştir; Anadolu Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi bir çağdaş sanat müzesi kurmuştur; ODTÜ ise, arkeolojik koleksiyonun ağırlıkta olduğu bir müze oluşturmuştur. Üniversiteler gibi, bankaların, özel kuruluşlarda koleksiyon oluşturmuşlardır. Türkiye'de koleksiyonculuk, başlangıçta sanata meraklı kişiler ya da sanatçılarca başlatılmış olsa da, bugün özel kurum ve kuruluşların saygınlığı haline gelmekte ve giderekte müzeleşmektedir. Türkiye'de koleksiyonculuk, arkeolojik eser koleksiyonculuğu ve plastik sanatlar koleksiyonculuğu olarak ikiye ayrılabilir. Bugün Kültür Bakanlığı'na bağlı müze müdürlüklerinin denetiminde 1028 adet arkeolojik eser koleksiyoncusu kayıtlıysa da, plastik sanatlar koleksiyoncularının sayısı bilinmemektedir.⁶¹ Gerçek ve tüzel kişiler, Müzeler Genel Müdürlüğü Bakanlığı tarafından verilecek izin belgesiyle korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler. Koleksiyoncular faaliyetlerini Müzeler Genel Müdürlüğü Bakanlığına bildirmek ve Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik gereğince, taşınır kültür varlığını envanter defterine kaydettirmek zorundadırlar. Koleksiyoncular, koleksiyonlarındaki her türlü eseri, ilgili müzeye tescil ettirerek, 15 gün önce Müzeler Genel Müdürlüğü Bakanlığına haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilirler. Bakanlığımıza bağlı müzelerin denetiminde 1.503 adet koleksiyonumuz koleksiyonculuk faaliyetlerini sürdürmektedir.⁶²

⁶¹Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi2 892-894

⁶²<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/belge/1-42822/koleksiyonculuk.html>

Müzeler ve koleksiyonerler dışında, dünyanın pek çok saygın bankası hatırı sayılır sanat eserlerine sahip. Türkiye'deki bankaların resim koleksiyonları oluşturma serüvenleri Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına dayanıyor. Atatürk'ün direktifi üzerine önce kamu bankaları daha sonraki yıllarda özel bankalar kendi koleksiyonlarını oluşturmaya başladı. Bu koleksiyonların en önemlisi Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Akbank, Garanti Bankası, Şekerbank, Ziraat Bankası, İş Bankası, Kalkınma Bankası ve Yapı Kredi Bankası'nda bulunuyor. Türkiye'deki Bankaların Resim Koleksiyonları oluşturma serüvenleri Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına dayanıyor. Atatürk'ün direktifi üzerine önce kamu bankaları koleksiyonlar oluşturdu. Atatürk tarafından yeni kurulan bankalara sanatı desteklemek adına özendirmeler yapıldığını belirten Yahşi Baraz ilk adımları Ziraat Bankası ve Türkiye İş Bankası'nın attığını vurguluyor. Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana koleksiyonunu giderek arttıran İş Bankası Türkiye'nin en büyük sanat koleksiyonuna sahip.⁶³

Fatih Sultan Mehmet'in ünlü İtalyan ressam Gentile BELLINI'ye portresini yaptırması ve Topkapı Sarayı ikinci avlusuna Bizans dönemi lahit ve sütun başlıklarını toplamasıyla ilk adımları atılan koleksiyonerlik, Türkiye'de(2011) son 15 yılda daha da hareketlilik kazandığı görülmektedir.

Turgay Artam Milliyet Sanat Dergisi'ndeki bir yazısında bu hareketliliği ;

*Türk koleksiyonerler 27 sene önce yok denecek kadar azdılar. O dönem tablo ya da tombak gibi değerli bir şeyi satmakta bile çok zorlanıyorduk. Fakat son 15 senedir Türkiye'de koleksiyon yapanların sayısında inanılmaz bir artış oldu. Özellikle Turgut Özal'ın yıllardan sonra ekonominin biraz hareketlenmesi, insanların yurtdışına daha çok çıkması, koleksiyon sergilerini görmeleri onları teşvik etti. Paraları oldu; yurtdışında müzeleri, sergileri görünce hem yatırım hemde koleksiyon amacıyla eser toplamaya başladılar. Türk koleksiyonerler öncelikle bende de olsun diye ya da gösteriş için alıyorlar. Sonra bakıyorlar ki bu iş ciddi. Hemen hemen yarısından fazlası koleksiyonculuğa yöneliyor.*⁶⁴ gibi nedenlere bağlamıştır.

⁶³Nena ÇALIDİS, Hangi Sanatçı Hangi Bankanın Koleksiyonunda?, Milliyet Sanat Dergisi, (Aralık 2009) 43

⁶⁴Turgay ARTAM, Picasso İle İlgili 100 Pul Çıkmışsa 100'üne de Sahibim, Milliyet Sanat Dergisi, (Ocak 2009) 45

Peki Türkiye’de koleksiyonerler en çok ne topluyorlar;

Yapılan araştırmalara göre dünyada en çok kartpostal, pul, para, otomobil, kibrit kutusu, maket, ya da uçak koleksiyonu yapılıyor. Sadece ABD’de 20 milyon kişi pul koleksiyonu yapıyor. Türkiye’de ise aslında hepimizin tanıdığı birçok köklü aile koleksiyonlarıyla da birbirleriyle yarışıyor. Birçok koleksiyonerin sahip olduğu objeler, bilgi, deneyim, müzelerin oluşmasına sebep olmuştur. Toplayıcılık insanlık tarihinin en eski dönemlerinden bugünlere bilinçli saygın koleksiyonerlere ilham kaynağı olmuştur.⁶⁵ Türkiye’deki koleksiyonarlerin ellerindeki koleksiyonlara baktığımızda ilk sıralarda arkeolojik eserler, tablo, hat, tombak, porselen ve tablo, tespih ve yazma gibi eserler yer alıyor.

Salah Cimcoz, Selim Danon, Bedrettin Dalan, Halit Cıngıllıoğlu ve Rahmi Koç gibi sayıları hızla artan Türk koleksiyonerlerimiz, değerli eserlerini halkla paylaşmak için özel müzelerin kurulmasına ön ayak olup Türkiye’de sanatın ve kültürün hareketlenmesini sağlamışlardır.

⁶⁵<http://www.koleksiyonerim.com/icerik.asp?inf=36>

4. SANAT KOLEKSİYONCULUĞUNDAN TÜRK MÜZECİLİĞİNE

Koleksiyonculuktan müzeciliğe geçiş bilimsel etkinliklerin doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Koleksiyonların gelişmeleri ve yeniden değerlendirilmeleri, sınıflandırılmaları, belgelendirilmeleri ve korumalarıyla, bireysel uğraş, bilimsel ve kurumsal bir çalışmaya dönüşmüş: toplumsal ve siyasal bilinçlenmelerin katkılarıyla kamulaştırılan müzeler oluşturulmuştur.⁶⁶

İnsanlar, unutmaya ve unutulmaya karşı tarih boyunca bir direniş içinde olmuşlardır. Bu direniş önce koleksiyonculuğa, daha sonra da tarihin laboratuvarı ve kütüphaneleri olan müzelere dönüşmüştür. Koleksiyonculuk, geçmişin değerlerini geleceğe taşıma kültürüdür. Koleksiyoncu, eskiye sahip çıkmanın verdiği hazla herhangi bir kar ve kazanç amacı gütmemekte, geçmişin değerlerini gelecek nesillere tanıtmak gibi kutsal bir görevi de yerine getirmektedir. İlk çağlarda tapınaklarda saklanan ilk koleksiyonlar, tarım ve tanrıçalara adanmış eşyalar ve yazılı belgelerdir. Bunların ilk örnekleriyle Anadolu, Mezopotamya ve Yunanistan'da karşılaşırız. Müze düşüncesine hizmet eden ilk kurumlar ise güzel sanatlarla ilgili olanlardır. Atina Akropolü'nün ana giriş kapısının sol tarafına yapılan resim galerisi bu fikre ilk öncülük edenlerdendir. Koleksiyon oluşturma ve kopya alma geleneği Roma döneminde kültürün bir parçasıydı. Romalılar özellikle MÖ I. yüzyıldan başlayarak gerek Anadolu'da gerekse Yunanistan'da bir taraftan görkemli sanat eserleri bırakırken, diğer taraftan da o ülkelerde kendilerinde önce yapılmış tarihi eserleri İtalya'ya taşımışlardır. Yağma edilen bu heykeller, heykelcikler, değerli madeni eşyalar ve öteki sanat eserleri koleksiyoncularının evlerini süslüyordu. Koleksiyoncuların ellerindeki eserlerin gittikçe çoğalması, saklayacak yer sıkıntısı, bakımı ve korunması gibi güçlükleri ortaya çıkarmıştır. Hem fazla bir kitlenin gezip görmesi hem de böyle bir yükten kurtulması için bağışlama ve satılma yoluyla el değiştirmeye başlaması, müze adı verilen kurumların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu kurumlar daha sonra devlet himayesi altına alınmıştır.⁶⁷

⁶⁶Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi2 1120

⁶⁷Melek YILDIZTURAN, Koleksiyonculuktan Müzeciliğe Geçiş ve Türk Müzeciliği, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum 1, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007) 27

Koleksiyonerlerin ellerinde bulunan eserlerin çoğalması, yer sıkıntısı ve hepsinden de önemlisi başkalarının da bu eserleri görmesi için kurulan evlerin oluşumu ilk olarak bilinçli bir şekilde 17. yy da İngiltere’de olmuştur. Koleksiyonların gerçek anlamda müzeye dönüşmesi ilk kez İngiltere’de, 1679-1683 yılları arası kurulan Ashmolean Müzesi, İngiliz koleksiyoncu ile oluşmuştur. Zamanla ismi müze olarak anılacak olan bu evler ülkemizde 19.yy’da kurulmaya başlanmıştır.

Türkiye’de müzecilik ve koleksiyonculuk ilk olarak devlet girişimiyle başlamıştır. Müzelerin tarihi gelişimine bakıldığında, ülkemizde Cumhuriyet öncesinde başlayan müzecilik çalışmalarının Cumhuriyet sonrası yapılan yasal düzenlemelerle bugünkü şeklini aldığı görülmektedir. Müzecilik denemeleri anlamında bazı koleksiyonların sergilenmesi ve Cumhuriyet öncesi kurulan Arkeoloji Müzesi batılılaşma sürecinin etkisinde olmuştur. Cumhuriyet sonrası kurulan devlet müzeleri ise yeni kurulan devletin modernleşme sürecine eklenmiştir. Modernleşme ulus bilincinin yerleştirilmesiyle birlikte düşünülmüştür. Bu dönemde kurulan müzeler de bu ulus bilincinin yansıtıcısı olmuşlardır.⁶⁸

Dünya’da kurulan müzelerin tarihlerine baktığımızda ilk müzenin 1683 yılında yapımı tamamlanmasına rağmen 1950 yılından sonra müzelerin sayısında büyük bir artış olmuştur. Türkiye’de bu sayı özellikle ören yerlerinin müze’ye dönüştürülmesi ve özel müzelerin kurulmasıyla birlikte ancak 1980 yılından sonra büyük hareketlilik kazanmıştır.

4.1. Koleksiyonculuktan Türk Müzeciliğe Geçişin Tarihsel Gelişimi

Bugünkü anlamda dünyada koleksiyonerliğin doğması ve bunun akabinde müzelerin doğmasına burjuva olan Medici Ailesi neden olmuştur. Çünkü sanatçıları korumuş eserlerine sahip çıkmış ve toplamaya çalışmışlardır. 15. yüzyıla dayanan bu müze olgusu Türkiye’de burjuva denen bir kültürün olmayışından dolayı, müze kurma çalışmaları ilk olarak Osmanlıda 19. yy’da arkeoloji müzesinin kurulmasıyla başlamıştır. Her ne kadar müze kurma çabaları Türkiye’de geç başlayan bir olgu olsa

⁶⁸Evrin DOĞAN, Tüketim Toplumunda Müzelerde Yaşanan Değişimlerin Devlet ve Özel Müzeler Bağlamında Değerlendirilmesi, Yüksek Lisan Tezi (İstanbul, 2009) 14

da, Topkapı Sarayında bulunan Çin Porselenleri adeta Osmanlının sanata ne kadar değer verdiğinin bir kanıtıdır.

Üstelik o zamanlar Topkapı Sarayı'ndaki dünyanın en önemli Çin Porselenleri 5000-6000 km uzaklıktan gelmiştir. Uçaklar yok, tırlar yok, yollar asfalt değil. Osmanlı İmparatorluğu'nun bize bıraktığı miraslardan belki de en büyüğü koleksiyon bakımından Çin Porselenleri koleksiyonlarıdır.⁶⁹

Türklerden koleksiyonculuğu geç başlamasının nedeni göçebe yaşam biçimi ve İslam dininin suret yapmayı sınırlandıran anlayış ve görgüleri gereğidir. Osmanlılar öncelikle kutsal nesnelerle yaşamları için gerekli taşınır eşyanın yapılmasını ve toplanmasını benimsemişlerdir.⁷⁰

Koleksiyonculuk Türklerde kentleşmeyle beraber başlamıştır. Ancak mesafe ve göçebelik dolayısıyla, saray ile halk arasında ilişkiler çok zayıftı. Böylece, takı, tekstil, halı gibi eşyaların sarayda toplanmaları, halk arasında yaygınlık kazanmıştır.⁷¹

Saray ve çevresinde gelişen beğeniyle Türk ve yabancı sanatçıların İstanbul'daki çalışmaları, değerli eşya ve sanat yapıtlarına ilgiyi arttırmıştır. Türklerde müzecilik, Batı'ya açılmanın ardından, bazı Türk aydınlarının müzeciliği benimsemesiyle başlamış; nitelikli nesne ve arkeolojik yapıtlar toplanıp koleksiyonlar oluşturulmuş ve var olan binalar müze olarak değerlendirilmiştir.⁷²

Türkiye'de sanat ve sosyal ortama etkisi büyük olan müzeciliğin tarihi akışı aşağıda 3 dönem olarak ele alınmıştır. Bu başlıklar Türk müzeciliğinde bir devrim olarak niteleyebileceğimiz İstanbul Resim Heykel Müzesi bünyesinde toplanmıştır.

⁶⁹PORTAKAL 44

⁷⁰Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi2 1120

⁷¹SKARLATOU LEVI 65

⁷²Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi2 1120

4.2. İstanbul Resim Heykel Müzesi'nin Açılmasından Önceki Dönem

Osmanlı İmparatorluğu XVII. yüzyıldan sonra ekonomik ve siyasi acıdan yavaş yavaş gücünü yitirmiş ve Batı kültürünün etkisi altına girmiştir. Bu etkiyi hemen hemen her alanda görmek mümkündür. Osmanlı'nın eski gücüne yeniden kavuşmasını arzulayan bürokratlar ve toplumun ileri gelenleri, Batı'da gelişen yenilikleri geç de olsa ülkemize taşımaya ve adeta taklide yakın bir şekilde uygulamaya çalışmışlardır. İtalya, Danimarka ve İsveç gibi ülkelerde XVII. yüzyılın ikinci yarısında başlayan eski eser korumacılığı ve buna bağlı olarak gelişen eski eser hukuku, Avrupa'nın diğer ülkelerinde de kendini göstermiştir.⁷³

Osmanlı da ise hazineye ait silah koleksiyonunun kimi eski eserleri de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi, İstanbul'da müze kurma yolundaki ilk girişim olduğu kabul edilir.⁷⁴

Çağdaş anlamda da ilk Türk müzeciliğinin temeli; Tophane Müşiri Damat Ahmet Fethi Paşa tarafından 1846 yılında Aya İrini'de bulunan eski harp silah ve araçları ile arkeolojik eserlerin sergileme amacı ile yeniden düzenlenmesi ile atılmıştır.⁷⁵

1846 'da Harbiye Nezareti'nde Tophane-i Amire Müşiri olan Ahmet Fethi Paşa, eski Aya İrini Kilisesi'nin iç avlusunun çevresindeki odalara, padişaha ait iki koleksiyonun yerleştirilmesine karar vermiştir. Başlarda, bu mekânda, kılıçların ve kalkanların, ok ve yayların arasında Muhammed Peygamber'e ve Vaftizci Yahya'ya ait kutsal emanetler teşhir edilir. Ardından, Osmanlı topraklarında bulunup da o zamana dek pek değer verilmeyen arkeolojik eserlerin de bu koleksiyonlara katılmasıyla birlikte, onlar da diğer hazine parçaları gibi yüceltmeye başlanır.⁷⁶

⁷³Hüseyin KARADUMAN, Eski Eser Yasalarında Özel Müzeler Koleksiyonculuk Ticaret ve Müzayedeler, Kuruluşunun 150'nci yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu Bildirileri 3, Genel Kurmay Bakanlığı, (İstanbul, 1996) 4

⁷⁴ Ali ARTUN, "İmkânsız Müze" Adlı Makalesinden, <http://www.aliartun.com/content/detail/1> (Temmuz 2008)

⁷⁵Şevket KESKİN, Kuruluşunun 150'nci yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu Bildirileri 3, Genel Kurmay Bakanlığı, (İstanbul, 1996) Önsöz

⁷⁶ARTUN, İmkânsız Müze

1845’de Sultan Abdülmecid, Yalova civarında yaptığı gezide üzerinde İmparator Konstantin adının bulunduğu taşları görür. Bunları toplatıp İstanbul’a gönderir. 1846’da Tophan_i Amire Müşiri olan Fethi Ahmet Paşa, bu taşları harbiye ambarı olarak kullanılan Aya İrini Kilisesinde toplar. Çeşitli yerlerden getirilen eserler de burada depolanmaya başlar. Toplanan eserler iki grup oluşturur.1:Mecmuma-i Asar-ı Atika(eski eserler), 2: Mecmua-i Asar-ı Esliha(eski silahlar). Osmanlı, Batı’da gelişen ‘‘müzecilik’’ faaliyetlerinden etkilenmiş, ilk müzesini olan İstanbul Müzesini 1846’ da kurar. Ve ilk müdürlerini yabancı uyruklu kişilerden atamıştır.⁷⁷ Berlin’deki Altes Museum (1830), Viyana’daki Kunsthistorisches Museum (1891) gibi önde gelen müzelerin emekleme döneminde olduğu bir zamanda kurulan İstanbul Müzesi, gerileyen Osmanlı İmparatorluğu’nun ilerisi için hayal etmeyi sürdürdüğü kimliğin bir sureti, modern ve evrensel bir uygarlığın kurulmasında sahip çıktığı iddianın vitrini olarak tasavvur edilmiştir.⁷⁸

1846’da kurulan İstanbul Müzesi kuruluş amacı ve süreci Avrupa’daki örneklerinden hemen hemen aynı özellikler göstermiştir: İmparatorluğa ait nadidelerin uluslaşmayı ve modernleşmeyi temsil edecek bir bağlamda yeniden düzene sokularak halka teşhir edilmesidir.⁷⁹ Böylece toplama niteliğinde ilk Türk müzesi kurulur. 1857’de Fethi Ahmet Paşa’nın ölümünden sonra da eski eserlerin depolanması devam eder. Halka açık olmayan bu müze deposu, özel izinle gezilebilirdi. Ali Paşa’nın Sadrazamlığı zamanında Aya İrini’de depo edilen eserler düzenlenmiştir. Buraya Müze-i Hümayum(İmparatorluk Müzesi) adı verilmiştir. Kurulan müzenin müdürlüğüne Galatasaray Sultanisi öğretmenlerinden Edward Gold adlı bir İngiliz getirilmiştir. Maarif Nazırı Saffet Paşa valilere genelge göndererek eser toplama girişiminde bulunmuştur. Bu yolla 160 kadar eser toplanmıştır.⁸⁰ Osmanlı müzeolojisinin hukukî ve mimarî altyapısını, Müze-i Hümayun’un ilk müdürü İrlandalı Edward Gold ve ardından görevi devralan Alman Philippe Dethier kurmuştur. Aslında ikisi de İstanbul’a yabancı okullarda ders vermek üzere gelmişlerdir. 1868’de Fransız arkeolog Albert Dumont müzenin ilk katalogunu hazırlamıştır.⁸¹

⁷⁷KARADUMAN 4

⁷⁸ARTUN, İmkânsız Müze

⁷⁹ARTUN, Sanat Müzeleri 1, Müze ve Modernlik 104

⁸⁰Tülay ERGİL, İstanbul Müzeleri, İstanbul Eğitim ve Kültür Vakfı, (İstanbul, 1993), 10

⁸¹ARTUN, İmkânsız Müze

Osmanlı'da müzecilik faaliyetleri yavaş yavaş gelişirken, Avrupa müzeleri yeni seksiyonlar açarak, daha büyük müze olma çabası içine girmişlerdir. Avrupalı sefirler, gezginler, maceraperestler ve araştırmacılar, Anadolu'da kendi kültürlerinin köklerini aramışlardır, buldukları eserleri de ülkelerine taşımışlardır. Avrupa müzelerinin zenginliği, Anadolu gibi ülkelerde yapılan tahribat ve kültür varlıklarının çalınması ile orantılı olmuştur. Bu tahribatlardan ve eski eserlerinin yurt dışına taşınmasından rahatsız olan Osmanlı, 13.02.1869 tarihinde ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi'ni yürürlüğe koymuştur.⁸²

36 maddelik Asar-ı Atika Nizamnamesi (Eski Eserler Tüzüğü) yürürlüğüne göre; kazılardan çıkan eserlerin üçte arazi sahibine, üçte biri kazı yapan, üçte biri de devlete kalıyordu. Kazı yapanlar paylarına düşen eserleri yurt dışına çıkarma hakkına sahiptiler. 1869 tarihinde eser sayısı 650'ye yaklaşmıştır. Maarif Nazırı Cevdet Paşa, müzenin genişletilmesini ve halka açılmasını ister ve Çinili Köşk'e taşınması fikrini ortaya atmıştır. Kıbrıs'tan 88 sandık dolusu Cesnola koleksiyonu gelmiştir. (Bugün Arkeoloji Müzesi'nin Yeni Binası'nda sergilenmektedir). Çinili Köşk'te onarım ve değişiklikler ve eserlerin taşınması çalışması başlamıştır. Müze-i Hümayum (İmparatorluk Müzesi) bugünkü adıyla İstanbul Arkeoloji Müzesi 1891'de Çinili Köşk'te ilk defa ücretli(yüz para) olarak halka açılmıştır. Her gün ziyarete açık olan müze, çarşamba günleri kadınların ziyaret günü olarak belirlenmiştir. Aya İrini de Askeri Müze olmuştur. Müze müdürü Dethier ölür. Sultan Abdülmecit II tarafından müze müdürlüğüne Osman Hamdi Bey atanmıştır.⁸³

Başlangıçta müze binası olarak, görkemli ve tarihi nitelikte boş yapılar bulunmuş, onarılmış, değiştirilerek kullanılmış, ancak yeni yapı kurulması düşünülmemiştir. Eserlerin sergileneceği ilk müze binası inşası 1881 yılında ünlü ressam Osman Hamdi Bey tarafından başlatılmış planı Neo-Klasik üslupta, mimar Alexandre Vallaury tarafından çizilmiştir. Ünlü mimar, yapının planını müzede sergilenecek eserlerden İskender Lahdi ve Ağlayan Kadınlar Lahdi'nden esinlenerek ortaya koymuştur. Ressam Osman Hamdi Bey'in müze müdürlüğü yıllarında Türk müzeciliği yeni bir döneme girmiştir. 1883 yılında Asar-ı Atika Nizamnamesi'ni yürürlüğe koyan Osman Hamdi Bey, ülkedeki arkeolojik bölgelerde kazılara

⁸²KARADUMAN 4

⁸³ERGİL 10

başlamıştır. Adıyaman yakınlarındaki Nemrut Dağı kazılarını yürütmüştür. 1887 yılında Sayda yakınlarındaki yaptığı kazılardan çıkan eserleri İstanbul'a getirmiştir. Müzede yer sıkıntısı başladığından Çinili Köşk'ün karşısında bugün Arkeolojik Müzesi olan yeni müze binasını yaptırmış ve arkeolojik buluntuları bu binada toplayarak 1891'de ziyarete açmıştır. Mezopotamya, Suriye, Filistin ve Anadolu'da yapılan sürekli kazılar sonucu pek çok eser derlenmiş ve bu binada sergilenmiştir. Müze binası ek yapılarla büyümüştür.⁸⁴

Resim 1 İstanbul Arkeoloji Müzesi **R:** E.Turan

Osman Hamdi Bey 'in ölümü üzerine kardeşi Halil Ethem Bey müze müdürlüğüne getirilmiştir.⁸⁵ Kendini tutkuyla müzeolojiye vakfeden Halil Edhem'in gayretleriyle Müze-i Hümayun en canlı dönemini yaşamıştır. Müze-i Hümayun'un kuruluşunu tamama erdirecek önemli bir adım, müze idaresinin 1883'te bir güzel sanatlar müzesi kurmakla görevlendirilmesidir. Bu amaçla bir yandan, Paris, Berlin, Münih, Viyana ve Madrid gibi kentlerdeki müzelerle temas kurularak, modern müzeolojinin icat ettiği ulusal ekolleri temsil eden başyapıtların kopyaları alınır. Bir yandan da, hemen hemen hepsi de Avrupa sanat okullarında eğitim görmüş bir avuç çağdaş yerli ressamın eserleri bir araya getirilerek bir Ulusal Türk Ekolü oluşturmaya çalışılmıştır. Bu 'ulusal ve uluslararası' sanat eserleri ancak 1915 yılında müze kompleksinin içindeki Sanayi-i Nefise salonlarında sergilenmeye başlanmıştır⁸⁶

⁸⁴Mehmet ÖNDER, Türkiye Müzeleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (İstanbul, 1995) 10

⁸⁵TERGİL 11

⁸⁶ARTUN, İmkânsız Müze

5 Kasım 1922’de bir genelge ile Arkeolojik ve Etnografik eserlerin toplanması, envanterleşmesi ve yeni müzelerin kurulması istenmiş, müzecilik 14 Ağustos 1923 tarihli hükümet programında kapsamlı bir şekilde ele alınmış. Atatürk’ün isteği üzerine 1923’te kurulan Heyet-i İlmiye’nin görevleri arasında Ankara’da bir milli müzenin kurulması, Türk Etnografya Müzesinin hemen açılması ve Asar-ı Atika Nizamnamesi’nin gözden geçirilmesi konuları da yer almıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa henüz Cumhuriyet kurulmadan önce, her alanda olduğu gibi arkeoloji bilimin de dünyanın uygar ülkeleri düzeyinde olmayı hedef göstermiş ve hangi dönemde yaratılmış olursa olsun, tüm kültür varlıklarına birer tapu senedi gibi sahip çıkılmasının gerekli olduğunu her fırsatta anlatmıştır.⁸⁷

Eğitime olduğu kadar müzeciliğe de büyük önem veren büyük önder Atatürk Cumhuriyetin ilanından sonrada müzecilik çalışmalarına büyük önem vermiş ve desteklemiştir. Cumhuriyet’in ilan edilmesinden sonra, Türk müzeciliğinde yapıcı, heyecanlı bir dönem başlamıştır.

Bugün devlet bünyesi altındaki çeşitli saray, kilise, cami gibi yapıların müzeye dönüştürülme çabaları Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte gerçekleşmiştir.⁸⁸ Cumhuriyet döneminde müzeler peş peşe açılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet rejiminin ilk yıllarında bütün büyük kentlerde, şehirleşme sürecindeki önemleri gözetilerek, üniversitelerin yanı sıra arkeoloji ve etnografya müzeleri kurulmuştur. Kolektif hafızanın şekillendirilmesindeki etkisi dikkate alınarak, müzikolojiye karşı ilgi uyandıracak programlar düzenlenmiştir.⁸⁹ 20.yy da, müzeler çok değişik bir dünyaya hizmet vermeye çağrılmaktadırlar: Artık müzeler, geçmişteki gibi bir otorite konumunda değil, herkese fikrini açıkça belirleyebilme şansını tanıyan birer forum konumundadırlar.⁹⁰ 20. yüzyılda herkese fikrini açıkça belirleyebilme şansını tanıyan müze projeleri 1915 yılında çıkan savaşların çalkantısı içinde devam edilemeyip askıya alınmıştır. Birinci Dünya Savaşı, Türkiye’de müzeciliğin bir süre ilerlemesini durdurmuşsa da savaşın yarattığı etkiler geçince 1924’de müzecilik adına yeni çalışmalara başlanmış ve Eski Eserleri Koruma Kurulu aynı tarihte kurulmuştur. Eski eserleri ve anıtları korumaya yönelik çalışmalar yapacak olan

⁸⁷YILDIZTURAN 30

⁸⁸DOĞAN 15

⁸⁹ARTUN İmkânsız Müze

⁹⁰SKARLATOU LEVI 7

Muhafaza-ı Asar-ı Atika Encümen-i Daimisi (Eski Eserleri Koruma Kurulu) kurulur. İlk Millet Meclisi Hükümeti (Meclis-i Mebusan) ‘‘Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü’’ kurar. 1924’de Topkapı Sarayı’nın müze olarak ziyarete açılması kararlaştırılır. 1927’de Topkapı Sarayı’nın bir bölümü ziyarete açılır.⁹¹ 1927 yılında kurulan Topkapı Sarayı Cumhuriyetin ilk müzesidir. Sarayın müze olarak düzenlenmesiyle saraya ve padişahlara ait eşyalar, kutsal emanetler sergilenmeye başlamıştır. Topkapı Sarayı toplumla ilişkisini sahip olduğu kutsal emanetler ve imparatorluk yaşamını yansıtmalarıyla kurulmuştur.⁹²

Müzelerde 1929-1934 yılları arasında 287 uzman ve memur çalışmıştır. Diğer taraftan 1923 yılına kadar geçen süre içerisinde 109.000 eser varken bu sayı 1923-1934 arasında 759.000’e ulaşmıştır.⁹³

4.3. İstanbul Resim Heykel Müzesi’nin Açılmasından Sonraki Dönem

Atatürk 1931’deki yurt gezisi sırasında Konya’dan İsmet İnönü’ye çektiği telgrafta: eski eserlerin korunması, tasnifi ile müzelerde ve kazılarda çalışacak uzmanların yetiştirilmesini istemiştir. Bir yıl sonra kurulan Halk Evleri’nin Türk müzeciliğinin gelişmesine önemli katkıları olmuştur. 1935’de Bakanlar Kurulu kararı ile Ayasofya müze olmuş, 1937’de yine Atatürk’ün emriyle İstanbul Resim Heykel Müzesi açılmıştır.⁹⁴

⁹¹ERGİL 11

⁹²DOĞAN 15

⁹³YÜCEL 79

⁹⁴Fusun KILIÇ, Şehir Müzesi, 4.Müzecilik Semineri, Askeri Müze, (İstanbul, 1998) 30

Resim 2 İstanbul Resim Heykel Müzesi **R:** E.Turan

Resim Heykel Müzesinin açılmasıyla birçok değerli ressamımız ve heykeltıraşımızın yaptığı eserler korunaklı bir eve sahip olmuş olup, bir arada sergilenmek üzere Türk halkının ziyaretine açılmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar, Türkiye için müzenin önemini.⁹⁵

...Şimdiye kadar bir müzemiz olmadığı için, resim tarihimiz telafla edilmeyecek zararlara uğramıştır. Yeni Türk resminin başlaması bir asırlık hadisedir. Bu kadar yakın ve en kısa bir zaman içinde yazık ki birçok eserler ve hatta isimler bile kaybolmuştur. Hamdi Bey ve Şeker Ahmet Paşa nesilden evvelki nesil, yani asıl bu işe başlayanlar hakkında hemen hiçbir şey bilmiyoruz. Bugün yeni müzemizin salonlarına gördüğümüz ve ruh safiyetini, yapıtlarındaki titizlik ve sabrı o kadar sevdiğimiz birçok tabloların sahipleri meçhul olduğu için mesela yukarıda zikrettiğim Ahmet Paşa gibi cidden velud bir sanatkârımızın da elimizde maalesef pek az eseri mevcuttur.

...Biz ve bizden evvelki nesil, sergilerin son senelerine mahsus olan nadir fırsatları bir tarafa bırakılırsa, ekseriyet itibariyle resim zevkini kartpostallardan ve yahut mektep kitaplarına geçmiş tarihi tabloların kötü kopyalarından aldık...

⁹⁵Sezer TANSUĞ, Çağdaş Türk Sanatı, Remzi Kitapevi, (İstanbul, 1993) 194

...Bugün yetişen nesil ise bir müzede hakiki resimle karşılaşacaktır. Bununla beraber şurasını da söyleyeyim ki, bugünkü resim ve heykel müzemiz, memleketimizde bu sanatların zevk ve terbiyesini kurmak için hiç de kâfi değildir.

...Şurasını da unutmamalıdır ki, resim zevkini memlekete yaymak için tek bir müze kifayet etmez. Şimdiden Ankara' da ve Anadolu'nun büyük merkezlerinde ressamlarımızın eserlerinden küçük müzecikler yapmak suretiyle halkımızın ve bilhassa yeni yetişmekte olanların bu sanatla en geniş suretle münasebetini temin etmemiz lazımdır.'' değerli sözleriyle dile getirmiştir.

Cumhuriyet'in erken yıllarında sanata verilen önemle, müzelerin sayısı istikrarlı bir şekilde artar. Anadolu'nun birçok ilinde yeni müzeler açılarak kültür bilinci ülke çapında yaygınlaştırılmaya çalışılır. 1932'te Edirne, 1926'da Tokat, 1927'de Konya'daki Mevlana dergahı ve türbesi ile Sivas Müzesi, 1928'de Amasya, 1929'da Kayseri, 1931'de Afyon, 1932'de Denizli, Çanakkale, 1933'te Sinop, Van, 1934'te Afyon, Diyarbakır, Efes, 1935'te Silifke, Manisa, Isparta, 1936'da Kütahya, Edirne-Etnografya, Kırşehir, Niğde, Tire, Manisa, 1937'de İstanbul Resim ve Heykel Müzesi ve Kastamonu, 1938'de İzmit ve 1939'da Hatay Müzeleri açılır. Böylece 1939 yılında ülkemizdeki müze sayısı 37'ye ulaşır.⁹⁶

Ulusal müzeler, kurulmaya başlandıktan sonra halka ulusal bilinci yaymak gibi bir misyonu üstlendiler. Bu kurumlar, devletin ayırdığı kaynakları en iyi şekilde kullanmak yarışına girdiler. Bu, toplumsal açıdan müzelerin yararını arttıran önemli bir unsur olmuştur.⁹⁷

Türk Tarih Kurumu ve Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin açılışı ile birlikte müzelere uzman personel yetiştirilerek Türk müzeciliğine daha bilimsel bir yön verilmiştir. Ankara'da Roma Hamamı arkeolojik kazıları, Ahlatlıbel, Alacahöyük, Alishar ve Boğazköy kazıları bu dönemin ilk milli kazılar olmuştur.⁹⁸

⁹⁶KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 41

⁹⁷Evrin SEKMEN, Nadirelerden Kültür Endüstrisine Müzecilik, rh+artmagazin, Sayı78, (İstanbul, Şubat 2011) 41

⁹⁸ÖNDER 11

1939-45 yılları arasındaki İkinci Dünya Savaşı sırasında ülkemizde birçok müze kapatılarak bir kısım müze eserleri Anadolu'ya taşınmıştır. 1945'te dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel başkanlığında; ülkedeki eski eserler ve müzelerin durumunu görüşmek üzere'' Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Kurulu'' toplanır. İşte bu yıllarda savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılar, Türk müzeciliğinde Cumhuriyetin ilk yıllarındaki hareketliliği yavaşlatmıştır. Yeni bina yapımının zorluğu nedeniyle de eski binalar müze olarak kullanılmıştır. Buna karşın 1945 yılında İstanbul Belediyesi'nin müzecilik alanındaki çalışmaları yoğun bir şekilde devam etmiştir.⁹⁹

Türk müzeciliği 1960'lı yıllara kadar günün ekonomik ve siyasi koşulları göz önüne alındığında büyük maddi girişimler yapılmadan yürütölmeye çalışılmıştır. Bu nedenle de çoğu kez müze olarak eski kilise, cami ve medrese gibi yapılardan yararlanılmıştır.¹⁰⁰

4.4. İstanbul Resim Heykel Müzesi Sonraki Gelişmelerle Bugünün Müzeleri

Türkiye'de müzelere egemen olan konu arkeolojidir. 19. yüzyılın ikinci yarısında, İstanbul'da, Müze-i Hümayum'un kurulmasıyla başlayan müzecilik geleneği, yaşadığımız topraklardaki arkeolojik mirasın zenginliği ve kamusal olarak korunmasının önemi nedeniyle, temelde, arkeoloji müzeleri olarak gelişmiştir. İstanbul'da saray müzeleri çarpıcıdır, ama onun dışında Türkiye'deki diğer müzelerde etnografya ve yakın tarihe ait eserler arkeoloji müzelerinin içinde, küçük bölümler olarak değerlendirilir.¹⁰¹

Cumhuriyet Dönemi boyunca Türkiye'de müze kuruluşu hızlı bir grafik izlemiştir. 1956 yılında 33 adet, 1963 yılında 58 adet, 1973 yılında 87 adet, 1984 yılında 124 ve 1993 yılında ise 170 adet Kültür Bakanlığı'na ait müze saymak mümkündür.¹⁰²

Bugün(2011) ise bu sayı 320'ye ulaşmıştır.

⁹⁹KILIÇ 30

¹⁰⁰YÜCEL 79

¹⁰¹Gül PULHAN, Müze Gezmek: Bir Kaşık Acı Şurup, Geçmişten Geleceğe Türkiye' de Müzecilik Sempozyum 1, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007) 160

¹⁰²Burçak MADRAN, Müze Türleri, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi İstanbul, (İstanbul, 1999) 14

Türkiye’de müzeler ve kazılar, 1973 yılına kadar Osman Hamdi Bey tarafından elden geçirilmiş bulunan ‘‘Asar-ı Atika Nizamnamesi’’ ile yürütülmüştür. 1973 yılında ise, 1710 Sayılı ‘‘Eski Eserler Kanunu’’ yürürlüğe girmiştir. Ancak oldukça eksikleri bulunan ve bazı hususlarda çok rijit olan bu yasa, 1983 yılında bazı değişiklikler yapılmak suretiyle, 2863 sayılı ‘‘ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’’ adı altında yayınlanmıştır. Müzeler, birer açık üniversite sıfatıyla herhangi bir ailenin tüm fertlerinin eğlenerek öğrenmesi yanında öğrenmeyi bir zevke dönüştürmeyi görev edinmişlerdir. Eskiden müzecilerin görevleri, müzelere yeni eserler kazandırmak, mevcut koleksiyonlarını korumak ve bazı sergiler tertip etmek olduğu halde modern çağımızın müzecilerine düşen görev, çok daha geniştir. Bu görevlerin içinde en önemlisi sergiledikleri eserlerin anlam ve değerini halka öğretmektir.¹⁰³

Çağdaş müzecilik kavramı dünyada her geçen gün biraz daha gelişip yepyeni boyutlara ulaşırken Türk müzeciliği de güç koşullara karşılık yine de onlardan geri kalmamaya çalışmaktadır. Son yıllarda Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi, Efes Müzesi, Antalya Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi çağdaş müzeciliğin ön gördüğü koşullarda çalışmalarını sürdürmektedir. Bu arada Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğünün her yıl düzenlediği Müze Kurtarma Kazıları, Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumlardan bütün güçlüklerle karşı Türk müzecileri yine de özveriyle yaptıkları çalışmaları ortaya koyuyorlar ve bilimsel çevrelerde de bunlar beğeni ile izleniyor.¹⁰⁴

1973’te Eski Eserler Kanunu getirilirken, 1970’li ve 1980’li yıllarda açık hava müzeleri anlayışı Türkiye’de de benimsenmiş, arkeolojik kazı alanlarının mimari ve doğal değerlerin korunması gerekliliği anlaşılmıştır. Çorum ilinde Boğazköy’deki Yazılıkaya açık hava tapınağı, Adana ilinde Karatepe’deki Hitit buluntularının yanı sıra Göreme’deki mağara kiliseleri ve Side’deki arkeolojik değerler, bu tip sit alanları içinde alınmıştır. Son yıllarda Türkiye’de özel kurum ve kuruluşların açtığı müzelerin yanı sıra üniversite müzeleri, sanatçı müzeleri ve sanal müzeler de oluşmaya başlamıştır. Türkiye’de sanal müze kurma yolundaki ilk adımlar

¹⁰³Nuran TEZGEL, Müzecilikte Eğitim Faaliyetleri, Deniz Müzesi Komutanlığı, 1.Müzecilik Sempozyumu, Bildiriler, (İstanbul, 1994) 53

¹⁰⁴YÜCEL 104-105

2000'lerde atılmaya başlanmıştır. Gerçekleşmesi mümkün olmayacak sergilerin de yer alabildiği sanal müzelerin Türkiye'deki ilk örneklerini verilmeye başlanmıştır.¹⁰⁵

Müzelerimiz teknolojiyi yakından takip ederek, yapmış oldukları etkinlikler ile(sanal müze vb.)çağın müzeleriyle yarışmaktadır. Ülkemizde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı 189 müze ve 131 düzenlenmiş örenyeri olmak üzere toplam 320 müze vardır (2011). Bu sayı her geçen gün yeni müzelerin açılması ve kapanmasıyla sürekli değişmektedir. Bugün bütün bu müzelerimizde müzeler haftası faaliyetleri, seminerler, konferanslar, paneller, toplantılar, eğitim faaliyetleri, bilgilendirme toplantıları, drama gösterileri, rehberli geziler ve yarışmalar gibi faaliyetlerle kültür merkezleri haline gelmişlerdir.

Ülkemizde aynı zamanda çok sayıda antik kent "açık hava" müzeleri olarak düzenlenmiştir. Boğazköy, Efes, Bergama, Afrodisias, Aspendos, Karatepe, Göreme ve Perge açık hava müzeleri bunlardan bazılarıdır. Ülkede ayrıca çok sayıda sanat müzesi ile kamu kurum ve kuruluşlarının, gerçek ve tüzel kişilerin ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün kendi hizmet konuları ile ilgili olarak açtığı özel müzeler de bulunmaktadır. Dünya Kültür Mirasının Korunması, Dünya Müzeciliğinin tanıtılması amacıyla UNESCO tarafından, 18 Mayıs günü tüm dünyada “Müzeler Günü” olarak kutlanmaktadır.¹⁰⁶ Müzelerin çoğu İstanbul, İzmir, Ankara ve Konya'dadır. En çok ziyaretçisi olan müze Topkapı Sarayı Müzesidir. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi, Ayasofya, Efes Müzesi ile Konya Mevlana Müzesi en önemli müzelerimizdir.¹⁰⁷

Kültür varlıkları ve müzeler genel müdürlüğünün ellerinde bulunan kayıtlara göre Topkapı Sarayını 2009 yılında 2.373.311, Ayasofya Müzesi'ni 2.370.540, Mevlana Müzesini 1.360.595, Ankara Anadolu Medeniyetler Müzesini 271.857, İstanbul Arkeoloji Müzesini 241.115, Efes Müzesi'ni 181.897 kişi ziyaret etmiştir.¹⁰⁸

¹⁰⁵Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi2 1121

¹⁰⁶<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-23802/muzecilik.html>

¹⁰⁷http://www.istanbularkeoloji.gov.tr/web/13-43-1-1/muze_-tr/ziyaret_bilgileri/giris_ucretleri_-sub/muzekart

¹⁰⁸<http://www.kvmgm.gov.tr/belge/1-45478/eski2yeni.html>

Yüzyıldan fazla bir geçmişı olan Türk müzeciliğı ilk zamanlar yalnız İstanbul'da ve belirli bir kesime seslenirken sonradan yurt düzeyine yayılmıştır. Bugün çağdaş batılı müzelerle boy ölçüşecek düzeye erişmiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliğı (TÜRSAB) işbirliğıyle, 21 Ağustos 2008 tarihinde çıkarılan ve Türk halkını müzelerle buluşturmak amacıyla "Müzekart" projesini hayata geçirdi. "Müzekart" ile 7'den 70'e herkes Türkiye'deki 300'ü aşkın müze ve ören yerini bir yıl boyunca dilediğı kadar gezilebiliyor.¹⁰⁹

Bu uygulama ile müze kartına sahip olan kişı hazır müze kartım var, nasılda para vermeyeceğim mantığı ile daha çok müze geziyor. Böylelikle müze gezmek bir alışkanlık haline gelmiş olup, boş zamanların da değerlendirilmesin de kültürel bir faaliyet haline geliyor. Sürekli müze gezmek kişide merak duygusu uyandırır. Bu merak duygusu da artık müze dostu haline gelmiş kişinin yaşadığı bölgedeki müzelerle yetinmemesine böylelikle diğer bölgelere gitmesiyle kültürel turizmin hareketlenmesine neden olur.

Bugün(2011) 320'yi bulan müzelerimizin 151'nini özel müzeler oluşturmaktadır. Özel müzeler ülkemizde 1980 yılıyla beraber açılmaya başlanmıştır.

¹⁰⁹http://www.istanbularkeoloji.gov.tr/web/13-43-1-1/muze_-_tr/ziyaret_bilgileri/giris_ucretleri_-sub/muzekart

5. TÜRKİYE’DE ÖZEL MÜZE KURULUŞLARI

Toplumda yaşanan sosyal ekonomik değişimler müze kavramını ve çeşidini değiştirmiştir. Kamu müzeleri yanında özel müzeler ortaya çıkmıştır. Özel müzeler koleksiyonlarının yönetimi özel kişilere bağlı olup T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından denetlenebilen müzelerdir.

Toplumun yaşadığı sosyal değişimler, kültürel politikalar ve en önemlisi kitle kültürünün günlük yaşam üzerindeki etkileri müze kavramını değişikliğe uğratmış, farklı yaklaşımlarla ele alınması sonucu özel müzeleri doğurmuştur.¹¹⁰

Devlet müzelerinden farklı alan ve işleyiş talebinin getirdiği özel bir amaç doğrultusunda gelişen özel müze kurma fikri, kurum ve kuruluşlara sunacağı prestij ve tanıtım üzerinde gelişir. Müzenin amaç ve faaliyet konularının belirlenmesi, bu doğrultuda koleksiyon şekillendirilmesi ve koleksiyonun eksiklerinin replika / reproduksiyon / yenileme üretim eserlerce zenginleştirilmesi ile tanıtıma yönelik yayın çalışmaları ancak bir uzman müdahalesi ile mümkündür.¹¹¹ Bu nedenle ülkemiz müzecilik çalışmalarında özel müze kuruluşu için yasal düzenlemeler yapılmıştır.

5.1. Türkiye’de Özel Müzecilik Kanunu

Müze yönetsel yapısı içindeki yetki aktarım biçimi ve yetkinin kapsamı, müzenin bulunduğu ülkedeki demokratik yapılanmanın bir sonucu olarak şekil alır. Müzelerde işbirliği sistemini oluşturan gruplar, şehir, belediye, devlet, ordu, kamu kurumu, vakıf, özel gibi çeşitli yönetsel özelliklere bağlı olarak, farklı yönetim tür ve biçiminin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Türkiye müzeleri, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre 1984’de devlet ve özel müzeler olarak ele alınmıştır.¹¹²

¹¹⁰SEKMEN 40

¹¹¹<http://www.arkeoyol.com/ozemuze.htm>

¹¹²GÜN İSMAYILOV 27

Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerle vakıfların kendi hizmet konuları veya amaçlarını gerçekleştirmeleri için başvurmaları halinde özel müze açmalarına izin verilmektedir. Özel müze kurma isteklerini konu alan başvurular 2863 sayılı kanun ve buna bağlı çıkarılan "Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik" hükümleri doğrultusunda incelenmekte, müzenin yeterli nitelik ve nicelikte bulunması ve sürekli hizmet vermesi hususları dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Gerçek ve tüzel kişilerce kurulacak müzeler, Kültür Bakanlığı'nın izin belgesinde belirlenen konu alanlarına ilişkin taşınır kültür varlığı bulundurulabilir ve teşhir edebilirler. Bu müzelerde taşınır kültür varlıklarının korunması devlet müzeleri statüsündedir.¹¹³

1980'de çıkartılan Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmenlik, 1984 tarihinde ufak değişiklikler geçirmiş, daha sonra 24.11.2006 tarihli 26356 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak bazı hükümler ilave edilmiştir. Geçici Madde 1'de belirtilen 'Kültür ve Turizm bakanlığından izin almamış bulunan özel müzeler, yönetmenliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra 6 ay içerisinde bu yönetmenlik hükümlerine durumlarını uydurarak izin belgesi almak zorundadır'' diyerek son günlerde kurulan özel müzelerin denetiminin gerekliliğini vurgulamıştır.¹¹⁴

Özel müzede bulunan kültür ve tabiat varlıkları bakanlıkça uygun görülecek ve noterden tasdikli iki nüsha halinde tanzim edilecek envanter defterlerine özel müze uzmanlarınca kaydedilir. Bu defterlerden bir nüshası, özel müzenin denetim açısından bağlı olduğu müzeye verilir. Özel müzeler, denetim açısından bağlı bulunduğu müze müdürlüğü uzmanları tarafından, yılda en az bir defa denetlenir. Özel müze yetkilileri, denetim esnasında istendiği takdirde, her türlü bilgi ve belgeyi vermekle yükümlüdürler. Denetlemelerde özel müzedeki kültür ve tabiat varlıklarının sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirlerin alınıp alınmadığı, ayrıntılı envanter bilgilerinin olup olmadığı incelenir. Denetleme raporu üç nüsha olarak düzenlenir. Tespit edilen aksaklıklar kültür ve tabiat varlıklarının güvenliğini ve sağlığını ciddi biçimde tehlikeye atmayacak nitelikte ise rapor özel müzeye tebliğ edilerek en geç iki ay içerisinde aksaklıkların düzeltilmesi istenir. İki aylık sürenin sonunda yeniden denetim yapılır ve nihai raporun bir nüshası özel müzeye verilir,

¹¹³<http://www.datassist.com.tr/basinda-datassist/turkiyede-muzeciligin-tarihi.html>

¹¹⁴ATAGÖK, Müze Kuruluşunda Dikkate Alınması Gereken Konular

bir nüshası denetlemeyi yapan ilgili müzede saklanır, bir nüshası da usulüne uygun olarak düzenlenmiş özel müze istatistik formu ile beraber yıl sonunda bakanlığa gönderilir. Özel müzelere giriş için ziyaretçilerden ücret alınabilir. Bu ücret, Kültür ve Turizm Bakanlığı müzeleri için tayin edilen azami giriş ücretinden fazla olamaz. Özel müzeye ait kültür ve tabiat varlıklarının harap olması, kırılması, kaybolması, çalınması gibi durumlarda olay en geç üç iş günü içerisinde ilgili mercilere ve Kültür ve Turizm Bakanlığına belgeleri ile duyurulur. Bakanlıkça gerekli inceleme ve soruşturma yapılır. Özel müze sahibi gerçek kişinin ölümü halinde özel müzeye ait hak ve sorumluluklar varislerine intikal eder. Durum, varisler tarafından veraset ilamı ile birlikte dört ay içinde, özel müzenin denetim açısından bağlı olduğu müze müdürlüğüne bildirilir.¹¹⁵

Tüm bu kanunların, uygun ve düzenli bir şekilde yapılması, Türkiye'deki özel müzecilik sektörünün gelişmesini sağlamıştır. Böylelikle sanatsal ve sosyal yaşantımıza önemli katkılar sağlanmış olmaktadır.

5.2. Türkiye’de Özel Müze Kurmanın Şartları

Türkiye’de müze kurma maddi kaynak, profesyonel kadro ve uzun bir süreç gerektirmektedir. Bu zorlu süreçten dolayı koleksiyon sahipleri müze kurmada çekimser ya da erteleyici tutum sergilemektedirler.

Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almak şartıyla kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit taşınır kültür ve tabiat varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve özel müzeler kurabilirler. Özel müze kurmak isteyenler kurulacak müzenin kuruluş amaçları ve faaliyet konularını belirten bir yazı ile Kültür ve Turizm Bakanlığına başvururlar.

¹¹⁵26356 Sayılı Resmi Gazete, (24/11/2006)

Başvuru esnasında aşağıdaki belgeler istenir.¹¹⁶

- a)** Müze olarak kullanılacak binanın 1/100 ölçekli planı
- b)** Binanın adresi ile tapu kaydı veya intifa, irtifak hakkı veya kira sözleşmesi gibi haklarla en az on yıl kullanma iznini gösteren belge örneği,
- c)** Mevcut kültür ve tabiat varlıklarının sıra numarası, adı, cinsi ve ölçülerini belirtir bir listesi,
- d)** Tüzel kişilerin yetkili organlarından alınmış karar veya onay.

Müze olarak kullanılacak binanın:¹¹⁷

- a)** Müstakil bir yapı veya ayrı bir bölüm olması,
- b)** Mevcut kültür ve tabiat varlıklarının teşhirine, depolanmasına ve grup ziyaretlerine uygun olması
- c)** Kültür ve tabiat varlıklarının sağlıklı bir şekilde korunmasına uygun olması,
- d)** Gerekğinde kültür ve tabiat varlıklarının bakımının yapılabilceği bir atölyenin bulunması,
- e)** Ziyaretçilerin müracaat, dinlenme yeri, tuvalet ve diğer zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesislerin bulunması,
- f)** Yangına, sabotaja ve hırsızlığa karşı emniyet tedbirlerinin alınmış olması, gerekmektedir.

Başvuruyu alan Kültür ve Turizm Bakanlığı durumu bu yönetmelik hükümlerine göre inceler. Değerlendirme yapılırken sergilenecek eserlerin bir müze için yeterli nicelik ve nitelikte bulunması, müzenin sürekli hizmet vereceğinin sağlanmış olması hususları da dikkate alınır. Sonuç olumlu görüldüğü takdirde özel müze açma izni verilir. Özel müze açmalarına izin verilenler müzenin özelliğinin gerektirdiği nitelik ve nicelikte uzman personel ile yeteri kadar bekçi görevlendirmek zorundadırlar. Özel müzeler, koleksiyonlarındaki her türlü taşınır kültür ve tabiat varlığını, Bakanlıktan onay almak ve koleksiyonun bütünlüğünü korumak şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilir. Satın almada öncelik bakanlığa bağlı müzelere ait olup satış ve değiştirme işleminden on beş gün önce, denetim açısından bağlı bulunduğu müze müdürlüğüne konuyla ilgili kültür ve tabiat varlıkları hakkında satış veya devir sözleşmesi örneği gönderilerek haber verilir. Özel

¹¹⁶26356 Sayılı Resmi Gazete, (24/11/2006)

¹¹⁷26356 Sayılı Resmi Gazete, (24/11/2006)

müzelerin 2863 sayılı kanun ve yönetmelik hükümlerine uymadıklarının tespit edilmesi halinde izinleri Kültür ve Turizm Bakanlığınca iptal edilir. Özel müzeler müze binası dışında eser bulunduramazlar ve depo meydana getiremezler. Özel müzelerin başka bir yapıya taşınması ve eserlerin bu müze dışında geçici olarak sergilenmesi Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine bağlıdır.¹¹⁸

5.3. Özel Müzelerde Kurumsallaşma Kaynakları

Bugün müzeciliğin yeni altın çağını yaşamamızı sağlayan özel müzeler ile ziyaretçi ve gereksinimleri ilk defa başarının anahtarı olmuştur. Bu da kurumsal uygulamanın tamamen değişmesine yol açmıştı.

Sık sık açılan yenileriyle birlikte daha öncesine göre çok daha fazla müze var ve bunlar kültürel yaşamda giderek daha merkezi ve popüler bir yer almakta. Bu nedenle mantıken, kurumsal kendine güvenlerinin yüksek olması ve mali durumlarının endişe yaratmaması beklenir. Ancak, gerçekler bunların tam tersidir. Günümüzde, müzeler ve onların toplumdaki rolünün ne olduğu konusunda derin bir belirsizlik olduğu gibi, çeşitli giderler ve satın alma projelerini yürütmek için gereken paranın olmaması, en büyük müzelerin bile amaçlarına ulaşmamalarına neden olabilmektedir.¹¹⁹

Dünyada müze sayılarının artması ve kriz dönemlerinin dayatmasıyla müzeler kendi kaynaklarını kendileri yaratmak zorunda kalmışlardır. Salt devlet, salt belediye ya da tekil hamilerin sağladığı destek yetersiz kaldığında müzeler bunların hepsine birden ve başka kurumlara başvurmaya başlamışlardır. Özellikle müzelerin de birer kültür işletmesi olarak yönettikleri günümüzde, sponsorluklar gibi ek kaynaklara ulaşmak, müzelerin var olduğu çevreyle etkileşimini sağlamak, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmak, müzecilik konusunda gelişen etik değerler gibi müzeye ilişkin konularda alınacak kararların çoklu düşünce süreçlerinde belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle çoğu müze artık sadece bilim insanlarından ve uzmanlardan değil, ek olarak yerel yönetim temsilcilerinden, işadamlarından sivil

¹¹⁸26356 Sayılı Resmi Gazete, (24/11/2006)

¹¹⁹SCHUBERT 9

toplum temsilcilerinden, vb. oluşan daha karmaşık ve geniş görüş sağlayacak mütevellî heyeti, yönetim kurulu, danışma kurulu gibi yapılar tarafından yönetilmekte ve yönlendirilmektedir.¹²⁰

Müzeleri bir tüketim alanı ile ilişkilendirmek, bu kurumların kar eden yerler olduğu düşüncesini akla getirebilir; ancak tam tersine, dünyanın hangi ülkesinde, hangi büyüklükte ve konuda olursa olsun, müzelerin en büyük ortak bileşeni para kazanmayan ve sürekli mali destek gerektiren kurumlar olmalarıdır. Müzelerin aydınlatma, ısıtma-soğutma, güvenlik, temizlik, bina bakımı gibi sabit giderleri çok yüksektir. Bunların üstüne personel giderleri, koleksiyonlar, sergiler ve diğer etkinlikler için harcananlar eklenmektedir. Müze giriş ücretlerinden, müze mekânlarının çeşitli organizasyon için kiraya verilmesinden, hediyeelik eşya satışlarından, müze lokantası, kafesi gibi yerlerden kazanılanlar, en karlı durumlarda, harcananın yüzde altmış-yetmiş gibi bir oranını karşılamaktadır. Çoğu örnekte bu yüzde çok daha düşüktür.¹²¹

Müzeyle finansal destek sağlayan organizasyonlar arasında, bilet satışı çeşitli etkinliklerde yer almaktadır. Düzenlenen etkinliklerde belli bir katkı payı alan müze yönetimi, organizasyona katılanların koleksiyonunu da tanınması olanağı elde ederek çift yönlü bir kazanım elde etmiş olur. Sabancı Müzesi'nin de her yaz düzenlenen “Kahvaltıda Caz” etkinliği bu ilişkinin güzel bir örneğidir. Gelirlerden bahsederken, tabii ki son yıllarda özel müzelerde faaliyet gösteren şık restoranları da atlamamak gerekir. Müzeler, bünyelerinde prestiji ve elit çevreyi çekecek gösterişli restoranlar açmakta ya da işletmecilere kiralanmaktadır. Bu işletmelerle yapılan sözleşmelerden müze bütçesine azımsanmayacak bir gelir akmakta ve bu mekânlar sayesinde müzeler yaşayan mekânlara dönüşmektedir.¹²²

Müzeler, kuruluş özelliklerine göre, merkezi devlet bütçesinden, belediyelerden, şirketlerden, vakıflardan ya da özel şahıslardan destek alıyor olabilirler. Dünyadaki birçok müzede karma finansman ve yönetim modelleri görülmektedir. Türkiye’de örnekleri görülmeye başladığı gibi Eczacıbaşı ya da Sabancı gibi büyük holdinglerin

¹²⁰Türkiye Müzeler İçin Yönetim ve İşletim Modeli Öneri Raporu, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti ajansı Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü, (11 Mayıs 2010)

¹²¹PULHAN 97

¹²²SCHUBERT 70

kurduğu müzeler, hazırladıkları büyük sergiler için başka şirketlerden mali destek, sponsorluk almaktadırlar. Sabancı Müzesi'nde, Louvre Müzesi'nin koleksiyonlarıyla açılan İslam Sanatı sergisinin destekçisi Türk Telekom'dur. Eczacıbaşı ailesinin yönetiminde olan İstanbul Modern müzesindeki Fikret Mualla Retrospektifi, Eti Grubunun desteği ile açıldı. Benzer biçimde, 2007 yılında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde açılan Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı: Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları sergisi ve katalogu Vehbi Koç Vakfı'nın desteğiyle yapıldı.¹²³

Şimdi, 1980lerden bu yana, kamusal varlıkların özelleştirildiği bir dönem yaşıyoruz. Bu arada yoğun olarak kültür de özelleşiyor. Himaye rejimi, yurttaşların, kamunun denetiminden özel şirketlerin ve servetlerin denetimine geçiyor. Müzeler de bu dönüşümlere ayak uyduruyor ve giderek korporasyonlara -büyük küresel şirketlere- özgü yönetim ve anlamlandırma -iletişim- disiplinlerine teslim oluyor. Sanki modernlik öncesi dönemlerin, 18. ve 19. yüzyıl öncesi dönemlerin özel himaye rejimlerine dönülüyor. Ancak burada temel bir fark var: Bu yeni özel müzeler eskileri gibi sahipleri dışındakilere kapalı değil. Tam aksine olabildiğince kalabalık bir izleyici kitlesini veya bir müşteri kitlesini çekmek istiyorlar. Hatta bu giderek çok öncelikli bir amaç niteliğini alıyor. Müze, tüketim kültürünün, moda, alış-veriş merkezi, futbol maçı gibi diğer gösterileriyle rekabet eden başka bir gösteri havasına bürünüyor.¹²⁴

Müzelerin kurumsallaşmasıyla oluşan özel müzelerin yapısından çıkarılabilecek en önemli deneyim, uygulamaların geç kalmışlığına rağmen 2000 yılından bu yana dikkate değer bir ivme kazanmış olmalarıdır. Kültürel kazanıma katkı sağlayan projelerle anılmanın yarattığı fark ve sanatın evrenselliğinin bilinciyle, kültür girişimleri yaygınlaşmıştır. Özel müzeciliğe dair başarılı örnekler, imkân sahibi çevreleri özendirmektedir. Örneğin, 1980 yılında Sadberk Hanım Müzesi'nin açılmasından sonra, varlıklı çevrelerin koleksiyonculuğa ilgisinde artış görülmüştür.¹²⁵

¹²³PULHAN 158

¹²⁴ARTUN, Müzecilikte Kamusal Kaynakları ve Özel Müzeler, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum1 101

¹²⁵İrem KONUKÇU, Bir Eğitim Kurumu ve Sosyal Birliktelik Mekânı Olarak Müze, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum 1, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007) 131

Küreselleşme sayesinde yurtdışındaki örneklerinin yakın takibinde olan özel müzeler, kendi finansını yaratarak kendi ayakları üzerinde durabilen kurumlar olmuşlardır. Özel müze kurmanın, sanatsal ve sosyal birçok nedeni vardır.

5.4. Özel Müze Kurmanın Nedenleri

Ülkemizde özel müze kuruluşları her ne kadar geç kalınmış bir olgu olsa da, müzeciliğin önemini bilen aydınlarımız, batıdaki örnekleri aratmayacak şekilde kendi özel müzelerini kurarak ülkenin sanatsal ve sosyal yapılanmasına büyük katkılar sağlamaktadırlar.

İstanbul Oyuncak Müzesi'nin kurucusu olan Sunay Akın; Bir ülke için, müzelerin önemini;

Gelişmiş ülkelere baktığımızda, müzecilik konusunda bizden ileride, çok ileride olduklarını görürüz. Ülkemiz, o ülkelerin çektiği toplu fotoğrafta yer almak istiyor ve bunun için de yoğun çaba harcıyor; pek çok yasal düzenleme yapılıyor. Her konuda önümüze konulan "ayar" lar büyük bir iyi niyetle yerine getirilmeye çalışıyor. Avrupa Birliği'ne üye ülkeler önce ekonomilerini düzelttiler, yani argodaki deyişle "parayı buldular" da sonra müzelerinin yetersiz olduğunu fark edip "Nasıl olsa paramız var"diyerek bu konuda düzenlemeler mi yaptılar. Yoksa önce müzeleri kurdular ve o müzelerden geçen nesiller mi o varsıllığı oluşturdular? Sorunun yanıtı hiç şüphesiz ki müzelerin önceliğindedir. Bu pencereden baktığımızda, ülkemizin önüne konulan hedeflere varacak olan çocuklarımıza müzelerin önemini anlatmak, en önemli konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü toplumlar müzelerden, kütüphanelerden, kültür merkezlerinden geçerek aydınlığa ulaşırlar. Bilgilerin kaynağı müzeler, televizyon kanallarında okul yaptırma kampanyalarını içeren programları izlerken hep şunu hayal ederim: Bir gün bu ülkede insanlar, Anadolu'daki kentlere müze yaptırma kampanyalarına da katılmak için yarışacak, para yardımıyla bulunacaklar!.. Evet, bu benim en büyük hayalim.¹²⁶ sözleriyle dile getirmiştir.

¹²⁶Sunay AKIN, Müzeciliğin Geleceği..., Cumhuriyet Gazetesi, (26 Şubat 2006 Pazar) 10

Varlıklı kimseler, yalnız para kazanmanın yeterli olmadığını, kazanılan paranın kamu yararına dönüştürülmesini, kendi adlarını yaşatacak girişimlerin gerekliliğini fark ederek, ard arda özel müzeler açmaya başlamışlardır. Müzeleşme nedenleri birkaç örnekle daha açıklanabilir:¹²⁷

1. Kendi müzesini açmak, kişilere ve kurumlarına itibar sağlamakta, sanatı destekleyen duruşları ve etkinlikleri, kamu tarafından benimsenmektedir.
2. Özel müze sahiplerinin çoğu, ekonomik hayatta rakip isimler olduklarından, müzeleri de bu rekabetin bir uzantısı olarak değerlendirmektedirler.
3. Koleksiyoncular, devlet müzelerini, eserlerinin geleceği açısından fazla güvenilir ve korunaklı bulmadıklarından, eserleri bu kurumlara bağışlamak yerine, kendi müzelerini açmaktadırlar.

Sunay Akın;

*Bir ülkenin en önemli zenginliği insanıdır. Türkiye bu "hammadde" konusunda çok zengin bir ülkedir. Anadolu'yu oluşturan senfoni ve çok renkliliğin meclisi öncelikle müzeler olmalıdır. Demokrasi kültürünün temelleridir müzeler. Çocuklarımız, kendilerine öğretmek istediğimiz hoşgörü, farklı olana saygı, medeniyetler arasında köprü kurma gibi değerleri müzelerden geçerek alacaklardır. Bu yüzden okul çatısından çok, müze çatısına ihtiyacımız vardır. İlle de birine öncelik vermemiz gerekiyorsa, ben diyorum ki müzeler, evet müzelere öncelik tanınmalıdır. En azından, müzelere de okul yapma duyarlılığı gibi sahip çıkmalıyız. Çünkü eğitimi tamamlamış insanları okullara çekemeyiz, ama müzelerle sürekli olan bilgi aktarımını sağlayabiliriz. Böylelikle, eğitim denilen ocağın altındaki ateş bir insanın hayatı boyunca hiç sönmemiş olacaktır.*¹²⁸ yorumu ile bir ülkenin neden müze kurması gerektiğinin üstünü çizmiştir.

Bu gibi nedenlerle Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kadıköy Belediyesi, Bakırköy Belediyesi ve İstanbul Kültür Müdürlüğü müze kuranları desteklemektedirler. Örneğin; İstanbul Oyuncak Müzesi'ne ilgileri, yaklaşımları, bu konuda umut vericidir. Bazen tek bir eser, müzeye akın akın ziyaretçi çekebilir. Nitekim Suna ve İnan Kırâç Vakfı tarafından satın alınan “Kaplumbağa Terbiyecisi” adlı eser, Pera

¹²⁷KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 34

¹²⁸AKIN 10

Müzesi'nin açıldığı ilk ay müzeyi rekor ziyaretçi sayısına ulaştırmıştır. Eserin tanınmış bir ressamı ait olması, önemli bir koleksiyondan çıkması ve çarpıcı fiyatı, yazılı ve görsel basında ilgi odağı olmasına neden olmuştur.¹²⁹

Bu tür büyük sanat faaliyetleriyle çok daha geniş bir kitleye ulaşan özel müzelerin, özellikle son yıllarda sayılarındaki artış büyük ümit vericidir. Bu artış en çok İstanbul'da görülmektedir. İstanbul Modern Sanat Müzesi, Sabancı Müzesi, Koç Müzesi, Santral İstanbul Müzesi, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi, Rezan Has Müzesi, Atatürk Müzesi, Sadberk Hanım Müzesi ve İstanbul Oyuncak Müzesi İstanbul'da en bilinen özel müzelerden birkaçıdır. Soğuk ve karanlığı ile hatırlanan müze mekânları özel müzelerin kurulmasıyla birlikte bu imajını kırarak aydınlığı, geniş duvarları ve cafeleriyle birlikte insanların eğlenerek vakti geçirebilecekleri mekânlara dönüştüler. Açılan bu yeni özel müzeler sayesinde Türkiye'deki büyük bir boşluk doldurulmuş olup sanat ve sosyal hayatımızda yeni dalgalanmalar yaşanmaya başlanmıştır.

¹²⁹KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 86

6. İSTANBUL'DA KURULAN ÖZEL MÜZELER

Ülkemizde özel müze kurma çabaları 30 yıl önce (1980) başlanmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi özel girişimcilerin çabalarıyla kurulan özel müzeler daha çok gelişime ve değişime açık olan büyük kentlerde hızla artmaktadır. İstanbul'da şu an (2011) Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı 40 tan özel müze bulunmaktadır. Bunların arasında en çok bilinenler ve ziyaret edilenler Rahmi Koç Müzesi, Pera Müzesi, Sabancı Müzesi ve İstanbul Modern Sanat Müzesi'dir.

Özel müzelerin geçmişini çok yeni sayılsa da Zülküf Yılmaz bunun aslında çok daha eskilere gittiğini savunmuştur ona göre;

*Görünürde çok yeni sayılabilir; fakat tanıdıklarımdan yola çıkarak çok rahatlıkla söyleyebilirim ki özel müzelerin geçmişi, resmi müzelere göre gerçekte çok daha eskidir. Savaş sonralarında ganimet elde edilmesi, elde edilen o dönemdeki sanat eserlerinin alınıp götürülmesi, MÖ 2000'li yıllarda başlayan bir uygulama. Bu bilgilerden yola çıkarak, müzeciliği burada başlattığımızda, müzeciliğin gerçek manada 1800'lü yılların ortalarına kadar geldiği süreçte, özel müzelerin, belki de bilmediğimiz daha pek çok alanda, pek çok coğrafyada, pek çok insan tarafından fiilen yaşatıldığı rahatlıkla söylenebilir.*¹³⁰

İstanbul'da da özel müzecilik girişimini Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar getirebiliriz;

Cumhuriyetin İlk yıllarında bankalar, devlet teşvikiyle resim toplamaya başlamış; 1923-50 yılları, az sayıda aydın ve sanatçının oluşturduğu koleksiyonların yanı sıra koleksiyonculuğun esas olarak devlet desteğiyle geliştirildiği yıllar olmuştur. 1950 sonrası kişisel koleksiyonlarda artış olmuş, 1970 sonrasında ise bir resim piyasasının oluşumuyla koleksiyonculuk daha geniş bir çevreye yayılmıştır. Resim koleksiyonculuğunun yanında arkeolojik ve etnografik eserlerin yer aldığı koleksiyonlar da yaygınlaşmıştır. Özel müzeler 1980 sonrasında bu özel koleksiyonların halka açılmasıyla oluşmuştur.¹³¹

¹³⁰Zülküf YILMAZ, Türkiye Müzeciliği ve Özel Müzelerin Önemi, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum 1, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007) 69

¹³¹DOĞAN 48

Bugün ülkemizde özel koleksiyonların halka açılmasıyla kurulan özel müzelerin getirmiş oldukları yenilikle birlikte müzeciliğin altın çağını yaşamaktayız. Kurulma nedenleri benzerlik taşıyan özel müzelerimizde, dünya standartları ile eşdeğer bir kalite gözlemlenmektedir. Modern müzeciliğin gerektirdiği bütün koşullar eskisiz olarak yerine getirildiğinden, uluslararası sergilere rahatlıkla ev sahipliği yapabilmektedirler. 1980’li yıllarla başlayan özel müzeler düzenledikleri konferanslar, yayınladıkları kataloglar, eğitim konusundaki duyarlılıkları ile İstanbul’daki sanatsal ve sosyal ortama renk kattılar.

6.1. 1980’li Yıllarla Başlayan Özel Müzeler

Kurulabilmesi için ciddi bir koleksiyon ve maddi güce ihtiyaç duyan özel müzeler ülkemizde ancak 1980’li yıllarla beraber açılmaya başlamıştır. Bu özel müzelerimizin ilki ise Vehbi Koç tarafından Sarıyer’de 1980 yılında kurulan Sadberk Hanım Müzesidir.

Burçak Madran Türkiye’deki özel müzeciliğin başlangıç evresini ve önemini özet olarak;

Ülkemizde son 30 yıl içinde açılmaya başlayan özel müzeler Türk müzeciliğine bir hareketlilik getirmiştir. Bu müzelerin ilki 1980 yılında açılan Sadberk Hanım Müzesidir. Özel müzeler kurgu olarak devrimci bir yenilik getirmemekte birlikte müze türlerinin çeşitlenmesi, tarihsel süreçlerin farklı alanlarda sunumlara yönelmesi açısından önemlidir. Bu sayede Türk müzeciliği antik dönem klasikliği ve Selçuklu-Osmanlı bazlı resim tarih söylemi görsellerinin ötesinde de müze koleksiyonlarından söz edebilecek duruma gelinmiştir.¹³² şeklinde açıklamıştır.

Sadberk Hanım Müzesi kurulan ilk özel müzemiz olduğundan kurulan diğer müzelerin yapı taşı olarak kabul edebiliriz.

Sevgi Gönül Sadberk Hanım Müzesi için;

Müzesi’nin kurulmasına neden olan Sadberk Hanım, Türk vatandaşı olarak topluma ödenmesi gereken görevleri olduğuna inanan Vehbi Koç’un sevgili eşidir. El işlerine

¹³²Burçak MADRAN & Şebnem ÖNAL, Yerellikten Küreselliğe Uzanan Çizgide Tarihin Çokpaylaşımlı Vitrinleri: Müzeler ve Sunumları, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, (İstanbul, 2000) 183

*ve el sanatlarına olan tutkusu ile seçkin bir koleksiyon meydana getirmiştir. Bu güzel eserlerin, kendi adını taşıyacak bir müzede sergilenmesi, hayatının son günlerine kadar, en büyük arzularından biriydi.*¹³³ şeklinde açıklama yapmıştır.

Resim 3 Sadberk Hanım Müzesi R: E.Turan

Sadberk Hanım Müzesi, iki ayrı yapı içinde yer almaktadır. Bu yapı Avrupa halk geleneksel mimarisinden örnek alınarak yapılmış bir yapıdır. "Azaryan Yalısı" olarak bilinmektedir. Yalı, 1950 yılında Koç ailesince satın alınmış ve müzeye dönüştürülmesine karar verilen 1978 yılına kadar da, yazlık olarak kullanılmıştır.¹³⁴

1978-1980 yılları arasında, Sedat Hakkı Eldem'in hazırladığı bir restorasyon projesinin uygulanmasıyla bina müzeye dönüştürülmüş ve Sadberk Koç Koleksiyonu sergilenmek üzere, 14 Ekim 1980 yılında ziyarete açılmıştır. Bahçesiyle birlikte 4280 m2 olan Azaryan Yalısı 400m2'lik bir alana oturmaktadır. Giriş katında, hediyelik eşya dükkânı ve ufak bir çay salonu bulunmaktadır. Bugün kullanılmayan ana girişin tavanı, eski Roma mimarisinden esinlenilmiş kartonpiyer kasetlerle süslüdür. Katlara ahşap merdivenlerle çıkılır ve duvarlar mermer taklidi kalem işi boyalıdır. Giriş katının üzerindeki birinci ve ikinci katların orta ana salonları ve bunlara açılan odalar sergileme mekânları olarak kullanılmaktadır. Çatı katında ise, eser depoları, çalışma odaları ve kitaplık bulunmaktadır. Binanın dış

¹³³Sevgi GÖNÜL, Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul 1995 Katalogu Önsöz

¹³⁴Sadberk Hanım Müzesi Katalogu, (İstanbul 1995) 9

yüzünde, pencere aralarında, (X) şeklinde ahşap süslemeler binayı diğer yalılardan ayırır. Ayrıca bina yüzeyindeki kabalar, halk arasında ‘‘Vidalı Yalı’’ olarak anılmasına da neden olmuştur. Vehbi Koç Vakfı’nın,1983 yılında satın alarak Sadberk Hanım Müzesi koleksiyonlarına kattığı Kocabaş Eserleri’nin sergilenebilmesi için, mevcut binanın hemen yanında bulunan 20. yüzyıl başlarında inşa edildiği sanılan binayı müzeye eklemiştir. 24 Ekim 1988 yılında ‘‘ Sevgi Gönül Binası’’ adıyla açılan bu müzede İslam öncesi arkeolojik eserler sergilenmektedir. Çağdaş bir müze uygulaması nedeniyle 1988 ‘‘Europa Nostra’’ ödülüne layık görülmüştür.¹³⁵

Osmanlı döneminin gümüş, cam ve porselenlerden yapılmış kap kakak, çeyiz eşyaları; seçkin taşlarla bezeli süs eşyaları; 16-18. dönemine ait Türk işleme sanatının özelliklerini yansıtan giysi ve kumaş örnekleri müzenin ilk koleksiyonlarını oluşturmuştur. Sadberk Hanım’ın hayatı boyunca topladığı geleneksel elişlerinden oluşan ilk koleksiyonla açılan müze, değerli taşlarla bezenmiş süs eşyaları ve 16. ve 18. yüzyıllara ait giysi ve kumaşlar gibi etnografik eserlerle genişlemiştir.¹³⁶ Türkiye’nin ilk özel müzesi olan Sadberk Hanım Müzesi, Osmanlı dönemi kadın kıyafetleri, tekstil ve sanat eserlerinin yanı sıra hatırı sayılır bir İznik çini koleksiyonu ve arkeolojik eser koleksiyonuna sahiptir. Uluslararası müzecilik standartlarını uygulayan Sadberk Hanım Müzesi, yüksek nitelikli sergi katalogları ve akademik çalışmalar yayımlamaktadır. Türkiye’nin kültür mirasını, gelenek ve göreneklerini çocuklara tanıtmaya yönelik düzenli eğitim çalışmaları yürütmektedir. Sadberk Hanım Müzesi’nin hedefi, çağdaş müzecilik anlayışına uygun, yaşayan ve üreten bir kültür ve eğitim merkezi yaratmaktır.¹³⁷

Sadberk Hanım Müzesinin bugünlere gelmesinde çok büyük bir emeği olan Sevgi Gönül’ göre bir müzenin dünya çapında adı geçen müzeler arasında yer alması için bir politika gerekliydi. Onun politikası;

‘‘Dünya medeniyetlerinin beşiği olan Anadolu’yu ve büyük Osmanlı imparatorluğunun sanat eserlerini yansıtan Devlet müzeleri ile ben nasıl yarışacaktım? Onlarda neler eksikti? İşte bu kararı verdim ve İznik seramiklerine ağırlık vererek ve kıyafet toplayarak bir noktaya gelmeyi

¹³⁵Sadberk Hanım Müzesi Katalogu 9

¹³⁶http://tr.wikipedia.org/wiki/Sadberk_Han%C4%B1m_M%C3%BCzesi

¹³⁷http://www.vkv.org.tr/kultur_Sadberk_Hanim_Muzesi.aspx

planladım ve başardım. Bu politikam sayesinde dünya çapında adı geçen müzeler arasında yer almayı ve onlar tarafından tanınmayı başardık.”

Sevgi Gönül’ün politikası sayesinde büyük başarıya ulaşan Sadberk Hanım Müzesi tarafında gerçekleştirilen ve Türk kültürünün dünya ülkeleri arasında tanınmasında sağlayan bazı uluslararası sergileri ve yorumları şu şekildedir;

Dünya gelinlikleri 1985’te Köln’deki sergide bir araya geldi ve dünya Türk gelinliklerine hayran kaldı. Türk kadınının değerini ve Türk kültürünü yurt dışında da dünyaya tanıtan sergi büyük ilgi gördü.¹³⁸ 13 Şubat Boğaziçi Saraylarının Kadınları ve Süsleri adı altında açılan sergide 374 parçadan oluşan tarihi eserleri Paris Printemps’da sergilendi. Sergi 250.000 kişi tarafından ziyaret edildi.¹³⁹ “Türkiye Kültür Hazine’lerinden Seçme Eserler, Sadberk Hanım Koleksiyonun” sergisi 09 Şubat’ta Japon halkıyla buluşarak Shizuoka, Iwaki ve Okazaki gibi çok önemli müzelerde Türk kültürünü Japon halkına tanıttı. Bu eserlerin Japonya’da sergilenmesi ise ülkemizin tanıtımına en büyük katkılardan biri olup Japonya ile kültür alışverişimizi çoğaltarak bu iki uzak ülkenin halklarını yakınlaştırdı.¹⁴⁰ Milano’da yaklaşık 50 bin kişinin ziyaret ettiği serginin büyük ilgi uyandırdığı ve Tokyo, Osaka gibi büyük şehirlerden de Sadberk Hanım Müzesi eserlerinin sergilenmesi için müracaatlar yapıldığı kaydedildi.¹⁴¹ Bir yıldır Japonya’da bulunan ve bu güne kadar 182 bin Japon tarafından ziyaret edilen Sadberk Hanım Müzesi Anadolu Kültür ve Medeniyetleri Koleksiyonu’nun sergi süresi, 2003’ün Türk yılı ilan edilmesine sağladı. Toplam 621 parça muhteşem eser sergilendi.¹⁴² Bu büyük başarılarından dolayı dünya basınında sıkça yer alan Sadberk Hanım Müzesi’nin ardından açılan özel müzelerin sayısı 2000 yılında toplam 20’ye ulaşmıştır.

Fethiye Erbay Sadberk Hanım Müzesi’nin ardından açılan diğer özel müzeleri; *Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi(İst.), Ali Üstay Av müzesi, Ayşe ve Ercüment Kalmık Müzesi, S. Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi(Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı),*

¹³⁸Dünya Gelinlikleri Köln’deki Sergide bir araya geldi, Bizden Haberler, Koç Topluluğu Dergisi, (Ekim 1985) 42

¹³⁹Sadberk Hanım Koleksiyonu Paris’te Sergileniyor, Hürriyet Gazetesi, (14 Şubat 1990) 12

¹⁴⁰Sadberk Hanım Müzesi’nin Japonya Çıkartması, Gezgin Dergisi, (Ocak 1996) 23

¹⁴¹Sanatımız Japonya’da, Türkiye Gazetesi, (18 Aralık 1996) 11

¹⁴²Japonya’da Türk Yılı, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu ile Başladı, Bizden Haberler, Koç Topluluğu Dergisi, (Şubat 2003) 44

Malkara Eğitim ve Kültür Müzesi(Malkara Eğitim ve Kültür Vakfı) gibi özel statüde her biri kendi vakıflarına bağlı müzeler bulunmaktadır. Bunun yanında kendi vakıfları olmayan özel şahısların yönetiminde Hacı Mehmet Bölükbaşı Açık hava Müzesi(Çorum), Çağlar boyu Aydınlatma ve Isıtma Araçları Müzesi(Çamlıca) özel şahıs müzelerimizdir.¹⁴³ olarak tanımlamıştır.

6.2. 2000’li Yıllardan Sonra Özel Müzeler

Türkiye’nin sanat hareketlerinin gelişimini incelediğimizde, dönemin en önemli oluşumunun özel müze kuruluşlarının hazırlanması ve açılmasıdır. 2000 yılına kadar İstanbul’da 20 olan müze sayısı 2000 yılından günümüze kadar (2011) 40’a yükselmiştir. 21.yüzyılda ardı ardına açılan müzeler Türkiye’de çağdaş müze oluşumları çağına girdiğini göstermektedir. 21. yüzyılda kurulan her özel müze ile tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de müzelerin geleneksel algısı değişmeye başladı, kültür kurumları olarak toplumsal hayatın parçası oldular.

Müze deyince, İstanbullular yalnızca sırf Arkeoloji Müzesi’ni ya da Topkapı Sarayı’nı düşünmüyorlar artık. İstanbul Modern, Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Rahmi Koç Müzesi ve Santral İstanbul Müzesi sahip oldukları koleksiyonlarla son dönemin yeni müzelerinden sadece bir kaçı.¹⁴⁴

Bu yeni müzelerimizle beraber 2000’li yıllar Türkiye’si müzecilik alanında kelimenin tam anlamı ile bir patlama yaşadı. Modern ve çağdaş sanatımızı düzenli ve kalıcı olarak sergileyen ilk müze olan İstanbul Modern’in 2004 yılında açılışı, hem akabinde yeni bir koleksiyon politikası ile Pera Müzesi’nin devreye girmesi, 2002 yılında kurulmasına rağmen esas itibari ile görünürlüğünü yurtdışından getirdiği büyük bütçeli sergiler ile sağlayan Sabancı Müzesi’nin kuruluşu, müze ve çağdaş sanat kurumu arasında yepyeni bir yapısalılık sergileyen Santral İstanbul’un 2007 yılında hayata geçmesi ve 2001 yılında güncel sanat müzesi adıyla açılan Proje

¹⁴³Fethiye ERBAY, Müzelerin Kurumsallaşmasında Yönetimsel Farklılıklar, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, (İstanbul, 1999) 29-30

¹⁴⁴Nergiz GÜN İSMAYILOV, Modern Sanat Müzeleri ve Toplum İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul, 2007) 76

4L'nin düzenlediği sergiler, müzecilik ve dolayısı ile koleksiyonerlik konularının sanat ortamımıza iyiden iyiye yerleşmesine neden oldu.¹⁴⁵

Bunun yanında 2000 sonrası açılan özel müzeler ziyaretçiye yönelik politikalar izlemişlerdir. Düzenledikleri geçici sergilerle ziyaretçi çekmenin yanında dünya sanatının da ülkemiz müzelerinde sergilenmesi amaçlanmıştır. Geçici sergiler önemli bir iletişim yöntemi olarak değer kazanmaktadır. Sergiler için yapılan tanıtımlar, müzelerin her bir sergide tekrar gündeme gelmesi için fırsat yaratmaktadır. Geçici sergiler çok sayıda ziyaretçi çekmektedir. İnsanların sergiler yoluyla ilk defa müzeye geldikten sonra müzeyi tanıdıkları ve ziyaretlerini tekrarladıkları görülmektedir. Ayrıca çeşitli yerlerden toplanan eserlerin bir arada farklı sergilenişlerini görmek mümkün olmaktadır. Geçici sergiler düzenlemek müzenin görevleri arasındadır. Ülkemizdeki devlet müzelerinde de arada sırada bu tür sergiler yapılmaktadır. Ancak maliyetin yüksek olması ve personel sıkıntısı nedeniyle bu tür etkinlikler süreklilik kazanmamıştır. Bu süreç, özel müzelerin açılmasıyla ve bu sergilere belli bir kaynak aktarımı başlamıştır. Son dönemde açılan özel müzelerden İstanbul Modern, Pera Müzesi ve Sakıp Sabancı Müzesi devamlı geçici sergiler düzenleyen müzelerdir. İstanbul Modern'in açılmasıyla özel müzelerin tanıtım faaliyetlerine ağırlık vermesi söz konusu olmuş, müzeler medyada daha fazla yer almaya başlamıştır. Müzelerin devamlı ziyaretçi çekebilmek için bu tanıtımların yanında ziyaretçinin ilgisi ve merakını çekecek geçici sergilerin olması tüketim toplumunda faaliyet gösteriyor olmanın bir gereğidir. Yeni kurulan müzeler dinamik bir sürecin parçası olmuşlardır. Var oldukları ortam hem uluslararası alanda bir role sahip olmayı, hem de ulusal anlamda müzenin faaliyetlerini gerçekleştirebileceği yeni müzecilik anlayışının uygulanmasını gerektirmiştir. Gerek dünyada müzeciliğe getirilen yeni kriterler gerekse Türkiye'de müzelerin ihmal edilmişliği yeni bir yapılandırma ihtiyacı doğurmuştur. Büyük ve uluslararası sergilerin dolaşımı, mekân olanakları ve uygun sergilenme koşulları çerçevesinde gerçekleşebilmektedir. Ayrıca bu sergilerin sürekli yapılabilmesi için belli bir kaynak aktarımı ve personel desteği gerekmektedir. Bu tür bir amaçla hareket eden müzeler öncelikle galerilerini ve mali, personel yapılanmalarını buna göre ayarlamaktadır. Bu yönde en kapsamlı çalışmayı Sakıp Sabancı Müzesi

¹⁴⁵ÇALIKOĞLU, Koleksiyon-Koleksiyonerlik ve Müzecilik 15

yapmaktadır. 2000 yılında kurulan müze 2005 yılında süreli sergilere ev sahipliği yapacağı galerisini genişletmiştir.¹⁴⁶

08.04.2011 tarihi itibari ile Müzeler Genel Müdürlüğünün denetiminde Antalya, Bartın, Balıkesir, Mardin, Mersin, Muğla, Samsun, Düzce, Erzincan, Erzurum, Kayseri, Karabük, Kırıkkale, Kocaeli, Şanlıurfa, Tokat, Trabzon ve Zonguldak'ta 1, Afyonkarahisar, Amasya, Kastamonu, Konya, Nevşehir ve Sakarya'da 2, Aydın ve Malatya'da 3, Edirne'de 4, Bursa, Eskişehir ve Gaziantep'te 5, Kütahya'da 6, Çanakkale ve İzmir'de 7 Ankara'da 31, İstanbul'da 40, tane olmak üzere 151 adet özel müze bulunmaktadır.¹⁴⁷ Bu sayı yeni özel müzelerin kurulması ve kapatılmasıyla sürekli değişmektedir.

Özel müzeler, şüphesiz Türkiye'de koleksiyonculuğun eskiye oranla ne kadar yol kat ettiğinin göstergesidir. Küreselleşme sayesinde yurtdışındaki örneklerin yakın takibinin de, bu sürecin hızlanmasını sağlayan bir faktör olduğunu söyleyebiliriz. 2000'li yıllar itibariyle ard arda açılmaya başlanan özel müzelerin, 2004 yılında uygulamaya konulan 5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu'ndan sonra daha da artış göstermesi beklenmektedir. Özel müzeler, Türkiye'nin kültürel yaşamında önemli bir açığı kapatmakta; farklı, çağdaş yüzleriyle, bu sektöre yeni bir kimlik kazandırmaktadır. Ancak 21. yüzyılda gerçekleşebilen bu kültürel patlama, temelleri 1980'li yıllarda atılan koleksiyonculuğun ve 2000'li yıllar itibariyle hız kazanan kültürel aktivitelerin bir ürünü olarak tanımlanabilir. Yaklaşık çeyrek yüzyılda yerleşen/oturan sanat piyasası, küreselleşmenin sayesinde Avrupa'daki örneklerin de takibiyle, özel müzecilik gelişim göstermiştir. Hediyelik eşya dükkânları, restoran, kafeterya, konferans salonu, sinema, konser ve bilimsel yayınlarıyla birer kültür kompleksine dönüşmüşler; tüm yaşlara yönelik sunulan alternatif programlarla, aileler için çekim noktası olmayı başarmışlardır. Bundan sonra da çitayı yüksek tutmak, talebi yükselen kesimin gereksinimlerini doyumak lazımdır. Özellikle genç kuşağın, çağa ayak uyduran hızlı kültürel gelişimleri göz önünde bulundurularak, müze çeşidi ve sayısının buna paralel olarak artış göstermesi beklenmektedir.¹⁴⁸

¹⁴⁶DOĞAN 40

¹⁴⁷ <http://www.kvmgm.gov.tr/belge/1-42821/eski2yeni.html>

¹⁴⁸KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 77

İş dünyasının büyük iş adamlarının koleksiyonlarını müzeye dönüştürmeleri bu beklentinin gerçekleşmesinde büyük rol oynar.

6.3. İş Dünyası'nın Müze Çalışmaları

Günümüzde müze binalarının sel gibi çoğalması Türkiye için büyük ümit vericidir. Kurulan bu müzelerin birkaçı bir anda klasikleşmiş ve toplumda büyük bir başarıya ulaşmıştır. Bu klasikleşmiş olan özel müzelerimizin çoğu büyük iş adamlarının koleksiyonlarının müzeye dönüştürülmesiyle oluşmuştur.

Bunlardan biri olan Sabancı Müzesi'nin kurucusu Sakıp Sabancı müze kurmasındaki düşüncelerini bu değerli sözleriyle dile getirmiştir.

Günümüzde artık iş adamını, sanayici, kültür ve sanat hizmetlerinden ayrı düşünmemek gerekir. İş adamının tarifini iyi yapmak lazım. 'Ben iş adamıyım, benim işim fabrika kurmaktır' deyip işin içinden çıkamayız. Evet, ben iş adamıyım, benim işim fabrika kurmaktır, ama okul da yapmaktır, yurt da yapmaktır; müze de kurmaktır. Her şeyi devletten bekleyemeyiz. Devlet ve özel sektör bu işte el ele vermeli. Her biri kendine düşen payı üstlenirse ancak o zaman biz, yurttaşlık görevimizi yerine getirmiş oluruz. ¹⁴⁹

Türkiye'de birbiri ardına açılan özel müzeler, iş adamlarının koleksiyonlarıyla oluşmuştur. Bu noktada başlayan ekonomik ve kültürel sermaye yaklaşması müzelerin kurumsal yapısındaki dönüşümü hazırlamıştır. Şirketlerle kurulan bu bağ müzelerin daha çok kurumla ilişki içinde olmasını ve müzenin kendi içindeki organizasyon yapısının da genişlemesini getirmiştir. Türkiye'nin bu ilk özel müzelerine baktığımızda her birinin bir yönetim kuruluna bağlı olduğu görülmektedir. Müzelerin yönetim kurulları iş dünyası, siyaset, akademik çevrelerden insanları bir araya getirerek bu ağın nasıl müzelerin içine girdiğini göstermektedir. Sakıp Sabancı, Rahmi Koç ile başlayan özel müzecilik, İstanbul Modern'i kuran Oya - Bülent Eczacıbaşı ve Pera Müzesi'ni kuran Suna - İnan Kırac ile sürdürmüştür. Antikacılık dünyasında bir söz vardır: Dedeler toplar, oğullar satar,

¹⁴⁹Zahir GÜVEMLİ, Sabancı Resim Koleksiyonu Katalogu, Ak Yayınları, (İstanbul, 2002) Önsöz

torunlar yeniden toplar. Son yıllarda artan bir şekilde antikayla, koleksiyonculukla ilgilenmeye başlayan Türk iş dünyası, yakında bu sözü, "oğullar müze kurar" şeklinde değiştirecek gibi görünüyor. Özel müzeler devlet müzeleri gibi tek bir merkezin politikasına bağlı olmadıkları için kendi amaç ve hedefleri çerçevesinde politikalar izlemişlerdir. Ancak dönemin koşullarına göre bu müzeler de ortak amaç ve politikalar geliştirmişlerdir. Hepsinin ortak noktasına baktığımızda aile koleksiyonlarının bir müzede teşhir edilerek halka sunulması amacını taşıdıkları görülür.¹⁵⁰

İş adamlarının müze kurma geleneği Avrupa'da daha eskilere dayanıyor. Türkiye'nin ilk özel müzelerinden biri olan Koç Müzesinin kurucusu Rahmi Koç'un müze kurma isteği yaptığı yurtdışı gezilerinde gördüğü büyük şirketlerin kurduğu müzelerin onu etkilemesiyle karar veriyor.¹⁵¹

Bu kararı Mustafa Rahmi Koç;

‘‘Koç Topluluğu 1950'lilerde sanayiye atılınca, dünyanın büyük sanayi kuruluşlarıyla temaslarımız sıklaştı. Bizden daha eski şirketlerin ilk mamullerinden başlayarak bütün ürünlerini topladıkları birer müzeleri olduğunu gördüm. Onlara imrendim. Niçin biz böyle kolleksiyonlar yapmayalım, dedim. Yurtdışı seyahatlerimde teknik ve endüstriyel müzeleri gezmeye başladım. Bunlar arasında Münih'teki Deutsches Museum'u, Londra'daki Science Museum'u gezdim. Ama ne zaman ki Detroit'teki Henry Ford Museum'u gördüm; işte o zaman bütün kolleksiyonumu bir çatı altında toplamaya karar verdim.’’ şeklinde açıklamıştır.

Müze açma hazırlığındaki işadamlarının büyük bölümüne danışmanlık yapan ünlü müzayedeci, Antik AŞ'nin sahibi Turgay Artam; özel müzeciliğin batıda yarım asırdır var olan bir gelenek olduğunu, iş dünyası için bir prestij ve statü sembolü olarak algılandığını belirtiyor. Türkiye'deki işadamlarının antika ve sanat merakının olgunlaştığını anlatan Turgay Artam, şöyle konuşuyor: Prestij sembolü "Bundan 10 - 15 yıl önce duvarının rengine göre antika seçenler vardı. Şimdi işadamları, evleri

¹⁵⁰DOĞAN 19-44

¹⁵¹<http://www.rmkmuseum.org.tr/turkce/about/message.html>

için değil koleksiyonları için antika alıyor. Turgay Artam'ın müze kurmak isteyenlere tavsiyesi ise şu:

"Önemli olan elinizde yüzlerce, binlerce parça olması değildir. Bir dönemden alıp, günümüze kadar gelişimini izlediğiniz bir obje koleksiyonunuz varsa müze kurabilirsiniz. Örneğin İnan Kırac'ın elinde dünyanın en zengin ağırlık ölçüleri koleksiyonu var. Asırlar öncesinden bugüne, ağırlık ölçülerinin değişimini görüyoruz. Ayrıca sadece resim üzerine değil, başka objeler tavsiye ediyoruz. Mesela birisi saat müzesi, bir başkası porselen müzesi açmak istiyor."

Son zamanlarda 22 patronun daha ellerinde bulunan antika ve sanat koleksiyonlarını sergilemek amacıyla özel müze kurma girişimindedir. Bunlardan Yunus Büyükkuşoğlu, Kaya Turgut, Hasan Çolakoğlu, Oktay Duran, Mustafa Özkan, Sinan Genim, Kemal Bilginsoy, Mehmet Ürgüplü, Turgut Ciner ve Çetin Nuhoğlu'nun müze açmaya hazırlandığı ancak müzelerin konularının belli olmadığı belirtiliyor.¹⁵²

Genelde son zamanlarda parlayan özel müzelerin kulvarları farklı olduğu için birbiri üzerine gelen projeler olmamakta ve çok çetin bir rekabet de yaşanmamaktadır. Her biri kendi kulvarında yürümektedir; ama bu demek değildir ki gelecekte aynı kulvarda başka müzeler açılmayacaktır. Dolayısıyla rekabete de hazır durumda olmamız gerekmektedir.¹⁵³

Değişik koleksiyonlara sahip Koleksiyonerler Barbaros - Sema Çağa (Türk ressamları) / Erdoğan Demirören (Tombak, Yıldız porselen, Fatih fermanları, el yazması Kuran) / Ender Mermerci (Osmanlı figürleri, tuğralı gümüş ve tombak) / Can Elgiz (Çağdaş Türk ressamları) / Nezih Barut (Eczacılık objeleri) / Jefe Kamhi (Osmanlı silahları) / Mustafa Taviloğlu (Beykoz cam ürünleri) / Ali Kibar (Portre resimleri) / Erol Kiresepi (Osmanlı, Rus ve Fransız gümüşleri) / Suna - İnan Kırac (Ağırlık ölçüleri koleksiyonu) / Oya - Bülent Eczacıbaşı (Tuğralı Gümüş ve İznik çinileri) / Ömer Koç (Türkiye hakkında yazılmış kitaplar) ülkemizde yeni müze açmaya hazırlanan işadamlarıdır.¹⁵⁴

¹⁵²22 İş Adamı Daha Müze Kuruyor, Milliyet, (1 Kasım 2005) 13

¹⁵³M.Özalp BİROL, Türkiye'de Özel Müzecilik, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum 1, Vehbi Koç Vakfı, (İstanbul, 2007) 76

¹⁵⁴22 İş Adamı Daha Müze Kuruyor 13

Sakıp Sabancı;

Eskiden hayrat yaparlar, yol, çeşme, kütüphane yaparlar, bir köyün, bir tarlanın gelirini buna bağlarlar, devamını böyle sağlarlardı. Bugün müze açarak borcumuzu yerine getiriyoruz. Ömür boyu derleyip topladığımız hazineler değerindeki milli servetimizi, güzel yazılarımızı, ecdat yadigarı halılarımızı, kilimlerimizi, resimlerimizi, değerli eşyalarımızı gözler önüne seriyoruz. Batıdaki Barbar Türk imajını silmek, bizim de bir medeniyetimiz olduğunu göstermek için çırpınıyoruz. Emirgan Köşküne gelen kalburüstü işadamları gördüklerine şaşıyorlar. Çünkü gördükleriyle onların kafalarındaki Barbar Türk imajı bağdaşmıyor. Bunu silmek için onlara kültürümüzün örnek eserlerini göstermemiz lazım. Gibi nedenlerle iş adamlarının müze açması gerektiğini vurgular.

Birbirine yakın zamanlarda açılan ve birbirinden farklı uzmanlık alanlarına yönelen özel müze kurumlarının ortak noktaları; Türkiye'nin ekonomisine yön veren büyük iş adamlarının özel girişimleriyle kurulmuş olmaları ve bu kişilerin özel koleksiyonlarından oluşmalarıdır. Türkiye'de özel koleksiyonlarıyla müze kuran öncüler Sabancı, Koç ve Eczacıbaşı Aileleri'dir. Bu ailelerin hepsinin zengin, nüfuslu ve zaman zaman iş alanlarında birbirlerine rakip olmaları dikkat çekicidir. Hepsinin arka arkaya müze açması, iş dünyasındaki başarının ve kazancın artık eşit noktalara geldiğine, farklılığın ve yarışın ancak ağırlıklı olarak sanatla sağlanabileceğine işaret etmektedir.¹⁵⁵

Değerli iş adamlarımızın küçük bir merak ve aşkla başlayan, koleksiyonlardan kurulan özel müzeler sayesinde dünyada gelişen müzecilik çalışmaları paralelinde Türkiye müzeleri de daha bilinçli ve geniş kapsamlı bir çalışma sürecine girmiştir. Gerek Kültür ve Turizm Bakanlığının yaptığı çalışmalar, gerekse müzelerin kendi olanakları ölçüsünde getirdikleri sanatsal yenilikler ile hem ulus sanata teşvik ediliyor, sanata olan ilgi canlı tutuluyor, hem de Türk sanatının uluslararası değer kazanmasını sağlayarak ülkenin tanıtımına katkı sağlanıyor.

¹⁵⁵KONUKÇU Bir Eğitim Kurumu ve Sosyal Birliktelik Mekânı Olarak Müze, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum1 131

6.4. Özel Sanat Müzeleri Çalışmaları

İçeriğinde daha çok resim ve heykel bulunduran sanat müzeleri ülkemizde 2000 yılına kadar maalesef fakir durumdaydı. Sanatsal içerikli tablolar, heykeller ve diğer eserlerin satın alma yoluyla müzelere kazandırılması da asgari seviyelerde kalmaktaydı. Türkiye’de sadece üç tane resim ve heykel müzesi bulunmaktaydı. Bunlardan İstanbul’daki Mimar Sinan Üniversitesine, İzmir’deki ve Ankara’daki Kültür Bakanlığına bağlıydı. Bu durum çeşitli düzeylerde kültürel hizmet vermek amacı ile kurulan özel müzelerle beraber değişti. Şu anda İstanbul’da toplam(2011) 40 tane özel müze bulunmaktadır. Şahıslar tarafından kurulan bu özel müzeleri zengin bir çeşitlilik içinde fotoğraf, oyuncak, otomobil, hat sanatı, çağdaş sanat, sinema vb. müzeleri oluşturmaktadır. Tez konum 2000 yılından sonra kurulan özel sanat müzeleri olduğundan İstanbul’da kurulan Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi, Santral İstanbul Müzesi, Rezan Has Müzesi ve İstanbul Modern Sanat Müzesi incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Son yıllarda ülkemizde oldukça büyük popülerlik kazanan özel sanat müzelerinin tarihine baktığımızda İlk örneklerini İtalya’da açılan Piti Sarayı, Borghese Galerisi ve Brera Galerisi gibi sanat müzeleri oluşturmaktadırlar. Bizdeki özel müze örneklerinde olduğu gibi bu özel müzeler de zengin ailelerin oluşturduğu koleksiyonların müzelere dönüşmesinden doğmuşlardır. Bu ailelerden en bilineni sanatçılara ve bilim adamlarına her zaman destek çıkan Floransalı Medici Ailesidir. Frick, Hirshorn, Menil, Onasis, Benaki, Getty gibi dünyanın en zenginlerinin oluşturduğu koleksiyonların özel müzeye çevirmelerinin yansımalarını İstanbul’da Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi, Santral İstanbul Müzesi, Rezan Has Müzesi ve İstanbul Modern Sanat Müzesin de görüyoruz. Bu altı özel sanat müzesi İstanbul’un birbirinden çekici, etkileyici ve aynı zamanda Türkiye’de sanat ve sosyal ortama büyük etkileri olan müzelerdir. Bu özel müzeler yıl içerisinde yaptıkları ulusal sergilerle Türkiye sanatına ışık tutuyorlar. Ayrıca uluslararası standartlarda adından sık sık söz ettiren sergilere ev sahipliği yapan bu müzeler birbirleri ile kıyasıya rekabet halindedirler.

II. BÖLÜM

1.ÖZEL SANAT MÜZELERİNİN SANAT VE SOSYAL ORTAMA ETKİSİ

Gelişmiş ülkelere baktığımızda insanların boş vakitlerinin çoğunu sanatsal aktivitelerle değerlendirdiklerini görürüz. Ezgi Başaran'ın Hürriyet gazetesinde yazdığı yazıda, İngiltere'nin önde gelen araştırma şirketlerinden Mori'nin Ağustos 2002'de yaptığı bir araştırmada İngiliz ulusu boş vakitlerinin büyük bir çoğunluğunu sinemaya giderek, kütüphaneye giderek, tarihi binaları gezerek, müze ve sanat galerilerini gezerek en son olarak futbol maçına gitmeyi tercih ederek geçiriyorlarmış.

Bu sayılar az çok değişse de dünyanın gelişmiş ülkeleri için temel alınabilir. New York'taki Metropolitan Müzesi'nin ziyaretçi sayısı son 3 yıldır 5 (2003) milyon kişinin altına hiç düşmedi. Londra'daki Tate Modern'i geçen yıl 6.2 milyon, Paris'teki Louvre Müzesi'ni 6 milyon kişi ziyaret etti. Bizde durum nasıl dersenez? Türkiye'deki müzelerin ziyaretçi sayıları gösteriyor ki çoğunluk için örneğin hafta sonunda bir müzeye gitmek olmadık bir program. Bir Cumartesi öğleden sonrasını Arkeoloji Müzesi'nde harcamak yurtdışından bir konuğumuz yoksa aklımıza gelmiyor. Kanıtı bilimsel. Bakınız en çok gezilen müzemiz olan Topkapı Sarayı'nın 2004 yılı ziyaretçi sayısı: 536 bin 308 Peki niye böyle? İngilizler, Fransızlar ya da Amerikalılar sanatın ve sanatçının dostu da, her çeşit kültürü misafir etmiş bu coğrafyada yaşayan bizler mi kaba ruhluuz. Tamamıyla değil. Aralık 2004'te Tophane'de açılan İstanbul Modern'i bu kadar kısa sürede 100 bin kişinin ziyaret

etmiş olması önemli bir veri. Demek ki bizde de Batı müzelerinde gördüğümüz kalabalıklar oluşabiliyor. Profesör İlhan Tekeli bu durumu şöyle yorumluyor; *‘‘Onun iki adım ötesinde çok daha zengin koleksiyonu olan Resim Heykel Müzesi sinek avlıyorsa, burada iyi bir şey var ama halk ilgi göstermiyor diyemeyiz.’’*¹⁵⁶

Peki müzelerimiz ne yapmalı?

Artık müzeler toplumun değişen kesimlerini dikkate alarak düzenli faaliyetler düzenlemektedirler. Bunların başında çeşitli eğitim faaliyetleri ve çevreyle ilişkileri gelir. Sürekli sergilerin yanı sıra geçici sergileriyle ilgili olarak interaktif sergiler, müze rehberleriyle geziler, dia-film gösterileri, söyleşiler, seminerler, büyükler, çocuklar ya da aileler için atölyeler ve eğitimler modern müze etkinlikleri arasındadır. Böylece müze eğitim görevini gerçekleştirirken, bir yandan da müzeye gelmeyi aklının ucundan bile geçirmeyen kesime bu tür etkinliklerle ulaşılmaktadır. Etkinliğe ya da sergiye gelen müzeyi gezmekte, müzeye gelen de diğer etkinliklere katılabilmekte, ailecek geçirilebilecek bir tam günü kullanıcılarına sunabilmektedirler. Ayrıca etkinliklerin bir bölümü paralı olabilir ve müzeye gelir sağlar.¹⁵⁷

Bu tür etkiler ile başarı grafiğini yükselten özel sanat müzeleri Türkiye’de güncel sanatın gelişip yaygınlaşması, her yaş grubunu kendilerine çekerek sanatsal eğitim düzeyinin yükselmesi, İstanbul’un tarihi dokusunun yeniden canlanması, Türk sanatının yurt dışında tanınması ve turizmin canlanması gibi sanat ve sosyal ortamda etkiler yaratmaktadır.

1.1. Güncel (Çağdaş) Sanatın Gelişiminde Özel Sanat Müzelerinin İşlevleri

19. ve 20. yüzyılda temelleri atılan müzelerin temel amacı Osmanlı imparatorluğunu kültür ve sanat alanında bir şekilde batı dünyası karşısında çok kültürlü ve uygar bir toplum olarak göstermekti. 21.yy gelindiğinde Türkiye’de devlet müzeleri

¹⁵⁶Ezgi BAŞARAN, İnanmak Güç Ama Gelişmiş Ülkelerde Müze Gezenler Futbol Seyircisinden Fazla, Hürriyet Gazetesi, (3 Nisan 2005) 16

¹⁵⁷Türkiye Müzeler İçin Yönetim ve İşletim Modeli Öneri Raporu, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti ajansı Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü, (11 Mayıs 2010)

ekseninden özel müzelere doğru bir kayma görülmektedir. 19. ve 20.yüzyılda gerçekleştirilmeye çalışılan bu temel amacın günümüzde gerçekleşmesinde özel müzelerin sanatsal çalışmaları büyük rol oynamıştır. Ve bu özel müzeler sanattaki köklü dönüşümlerle bu çalışmalara devam etmektedir.

Türkiye sanat ortamı 1980'lerden(özel müzelerin kurulması) günümüze uzanan süreçte köklü dönüşümler geçirmiştir. Bundan dolayı meseleyi 1980'li yıllardan başlatmakta yarar bulunmakta. 1970'lerden devletin desteğini yitiren sanat ortamı, 1980'lerin ikinci yarısına gelindiğinde özel sektör tarafından desteklenmeye ve piyasasını oluşturmaya başlamıştır. Küreselleşme, hiç şüphesiz, sanatın içeriğinde de bir dönüşüme neden olmuş; sanatın içeriği küreselleşme ile birlikte ivme kazanan ulus-devlet, etnik köken, cinsel kimlik, çok kültürlülük, vb. tartışmalardan beslenmiştir¹⁵⁸

Türkiye'de çağdaş sanat olgusunun 1980'lerde oluşmaya başladığını ve 1980'lerin Türk sanatı için önemli bir kırılma noktası olduğunu savunan Levent Çalıkoğlu; *Söz konusu olan, sanatçıların ve sanat ortamının toplumsal dönüşümlerden ciddi bir şekilde etkilendiği bir süreçtir. 1980 darbesinin yasakçı zihniyetinin ardından ortaya çıkan serbest piyasa ekonomisi, sosyal-kültürel-politik ve ekonomik olarak Türkiye'nin yepyeni bir sürece girişini simgeler. Bu döneme damgasını vuran tüketim çılgınlığı, liberal kapitalist düzenin göz kamaştırıcı işleyişi, yerelliğin arabeske dönüşmesi, baskın cinsiyet şeması dışında kalanlara bakışın eziciliği, yepyeni bir hayat tarzının ortaya çıkmasına neden olur. 1980 sonrası, kültürel, sosyo-ekonomik ve politik olarak ne kadar çetrefil ve inişli-çıkışlı dinamiklerle yüklü ise, ortaya çıkan eserle de aynı kaçınılmaz yazgının izlerini taşır.*¹⁵⁹ şeklinde açıklamıştır.

Sanat piyasasının çağdaş/güncel sanata ilgi gösterme ancak 1990'ların ikinci yarısında Uluslararası İstanbul Bienalleri'nin kurumsallaşması, küratörlü sergilerin başlangıcı, Genç Etkinlik Sergileri gibi sanat alanındaki birçok hiyerarşiyi ortadan kaldıran çabalar sayesinde mümkün olabilmektedir. Piyasanın genç kuşak sanatçıya ve güncel sanata ilginin artmasında bu etkinliklerin, küreselleşmenin ve yurtdışına açılma sürecinin hızlanmasının payı büyüktür. Genç sanatçıların kar amacı

¹⁵⁸Burcu PELVANOĞLU, Elgiz/Proje4L Müzesi, Metamorfoz (İstanbul, 29.04.2010) 5

¹⁵⁹ÇALIKOĞLU, Yeni Yapıtlar, Yeni Ufuklar Sergisi 16

gütmeyen bu mekânlarda (özel müze) temsil edilmeleri güncel sanat açısından önemli görünmektedir.¹⁶⁰

Şeyda Barlas doktora tezinde çağdaş sanatın ülkemizde gelişiminin 1990'lı yıllardan sonraya kalmasının nedenlerinden birini şu şekilde açıklamıştır;
*1990'lı yılların en büyük sorunlarından biri de uluslararası çağdaş sanat sergilerinde, Kültür Bakanlığının ve Dışişlerinin ilgisizliği ve ciddi anlamda çağdaş sanat'a para aktaramamasıydı. Bunun en önemli nedeni ise bürokratik engellerdir. Diğer nedeni ise devletin çağdaş sanata bakış açısından kaynaklanıyordu. Çağdaş sanatı ne yazık ki anlayamıyorlardı bürokratlarımız. Türkiye'nin çağdaş sanatla temsil edilmesi gerekliliğini ya da Türkiye'ye ne kazandıracacağı herhangi bir bilgileri yoktu ne yazık ki ve bu nedenle Dışişleri Bakanlığı ve Turizm ve Kültür Bakanlığı sadece sanatçıların yol parasını karşılıyordu. Birde doğudan geldiyseniz bölgenize uygun bir resimle gelin deniyordu, daha doğrusu, doğunun getirmiş olduğu otantik ve oryantal öğeleri taşıyan eserler tercih edin ya da niye batılı sanatçılar gibi çalışıyorsunuz deniyordu sanatçılara. Bu 1990'lı yılların en büyük sorunuysa çağdaş sanat içerisinde.*¹⁶¹

1990'lı yılların ikinci yarısında modern sonrası tartışmalar sanat üretimine doğrudan yansımış olup güncel sanatın gelişimine, sanat eleştirisinin farklı disiplinlerden yararlanmasına neden olmuştur.¹⁶² 2000'li yıllarda ise özellikle Türk müzeleri ve sanatçıları batıda duyulmaya başlanıyor ve daha çok sergiye katılıyorlar.

2000'ler, sanat alanında her türlü ifade aracının kullanılabilirdiği, farklı coğrafyalar arasındaki ilişkilerin yepyeni yaklaşımlarla biçimlendiği yıllardır. Büyük müzelerin ortaya çıkışı, sivil inisiyatiflerin alternatif eylemleri, uluslararası sergilerin yarattığı dinamizm, çağdaş sanatın geniş izleyici kitlesiyle buluşmasında etken olur. Resimden videoya, enstalâsyondan fotoğrafa kadar farklı ifade tarzları, çağdaş bir pratik ve içerikle yeniden icra edilmektedir.¹⁶³

¹⁶⁰PELVANOĞLU 5

¹⁶¹Şeyda BARLAS, Türk Kültürü ve Sanatının Uluslar arası Platformlarda Tanıtımı (1980-2010), Müze Yönetimi Konferansı, (İstanbul, 24 Nisan 2011) Ses Kaydı

¹⁶²PELVANOĞLU 5

¹⁶³ÇALIKOĞLU, Yeni Yapıtlar, Yeni Ufuklar Sergisi 18

2000’li yılların en büyük özelliklerinden birisi, resim koleksiyonu da yapan ve sanata destek veren büyük burjuvazi içinden en az köklü ailelerin vakıflar kurarak müze ve yayın etkinliklerine girmesidir. Sakıp Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Rahmi Koç Müzesi’nde ailelerin elindeki koleksiyonlar sergilenirken aynı zamanda düzenlenen programlarla Türk sanatseverler Batı sanat dünyasının önemli sanatçılarını tanıma imkânına kavuştu. Düzenledikleri sergiler ve etkinliklerle genç orta burjuvazi içinde sanata doğru ilginin artmasında çok etkili oldu. Bu müzelerde düzenlenen sergiler ve etkinlikler, bugüne kadar görülmemiş bir ilgiyle karşılandı. Müzelerin önünde ilk kez kuyruklar oluştu.¹⁶⁴

Özel müzelerin sayılarının artması ve çağdaş sanatla yakaladıkları büyük başarılar zamanla devletin çağdaş sanat’a olan tutumunu değiştiriyor. Çünkü düzenledikleri sergilerde artık İstanbul’un Avrupa’nın metropollerinden biri olduğu vurgusu var. Aynı zamanda yapmış oldukları uluslararası sergiler sanatımızın ve sanatçılarımızın tanıtımında ön ayak oluyor.

2000’li yıllarla beraber sayıları artan özel sanat müzeleri güncel sanata olan destekleri ve güncel sanat sergileri ile sanata destek vermişleridir. Böylece kar amacı gütmeyen, satış amacı olmayan yerlerde sergi yapmak, gençler ve ismi daha az bilinen sanatçılar için çok zor bir olanakken özel sanat müzeleriyle birlikte bu zorluklar ortadan kalkmıştır. Çok sayıda sanatçı ulusal ve uluslararası sanat arenasında kendi sanatını var etmiştir. Türk sanat ortamının da uluslararası düzeyde aşırı biçimde tanınırlığına neden oldu. Böylece Türk sanat ortamı yerel olarak, uluslararası çapta da dikkat çekmeyi başardı. Gençlerin çağdaş sanata daha çok ilgi duyduklarını görüyoruz. Çağımızı yaşayanlar arasında bir etkileşim söz konusu. Sanatçılar yetişiyor, galeriler açılıyor, sergilerin ve fuarların ziyaretçileri de çoğalıyor. Sanat işi satın almak yaygınlaşıyor. Klasik sanat eserleri fazla el değiştirmiyor veya çok yüksek fiyatlarla tanınılanıyor. Hâlbuki çağdaş sanat, koleksiyon yapmak isteyen zengin bir yelpaze sunuyor. Çoğalan özel sanat müzeleri ise bu konuda bir referans oluyor; hem yabancı koleksiyonerlerin Türk resmine güvenle yaklaşmalarını sağlıyor hem de genç koleksiyonerlerle buluşmasını

¹⁶⁴Murat URAL, Sanat Dünyamız, Sayı 103, (Yaz 2007) 33

sağlıyor; Sanatçı/Galeri-Müze/ Koleksiyoner üçgeni işlediği sürece sektör de olumlu olarak gelişecektir.¹⁶⁵

Türkiye’de son 30 yılda uluslararası sanat çok büyük bir ivme kazandı. Globalleşme, çok kültürlülük gibi kavramların ortaya çıkması sanat ortamının canlanmasını sağladı. Özel müzelerin kurulmasıyla birlikte tarihsel sergiler, arkeolojik eser sergileri yanında çağdaş sanat sergileri de müzelerde yerlerini almaya başlıyor. Gerek yurtdışında gerek yurt içinde yerli ve yabancı sanatçıların eserlerini özel sanat müzelerini düzenlemiş olduğu geçici sergi imkânlarıyla bir arada görebiliyoruz.¹⁶⁶ Eskiden sanat eseri dendiğinde akla genellikle resim ya da heykel gelirdi. Artık özel girişimcilerin kurdukları müzelerde, günümüzün çeşitli malzeme ve tekniğiyle üretilen çağdaş sanat eserleri kendine yer bulmuştur.

Çağdaş sanat ile;

Alternatif mekânlarda, mekânı içerisine alan kavramsal düzenlemelere girişilir, hazır yapım nesnelerle üç boyutun olanakları sınanır, izleyiciyi düşünmeye sevk edecek bildiriler sunulur, interaktif hale dönüşen yeni diyalog biçimlerine ve oyunsu gösterilere başvurulur. Yurtdışı ile diyalogun artan bir ivme kazandığı felsefe, sosyoloji ve metinle buluşan sanatçılar yeni temsil olanaklarının farkına varır. Sanatçılar salt estetik, kapalı bir dilin ötesine geçerek, sosyolojiye, felsefeye, popüler kültüre, sinemaya teknolojiye yönelirler.¹⁶⁷ Böylelikle ortaya çıkan zengin çağdaş Türk sanatı, daha çok izleyici kitlesine hitap eder.

Örnek vermek gerekirse;

İstanbul Modern Müzesi Avrupa’da açılan en büyük Modern ve Çağdaş Türk Sanatı sergisini 12 Kasım 2009 Berlin ‘de Next Wave projesiyle ‘‘İstanbul Modern Berlin’’adıyla gerçekleştirdi. Kuruluşundan bu yana birçok önemli proje ve sergiye imza atan İstanbul Modern Müzesi, modern ve çağdaş Türk sanatını büyük bir izleyici kitlesiyle buluşturdu. İstanbul’un global kültür sanat haritasının içerisine yerleşmesinde anahtar rol üstlendi. Türkiye’de sanatın kamusal bir tartışma yaratabileceğini ispatlayan bir müze oldu. Sanatımızın ve sanatçılarımızın tanıtımı

¹⁶⁵ELÇİN, Can., Sanat Dünyamız, Sayı 103, (Yaz 2007) 45

¹⁶⁶BARLAS Ses Kaydı

¹⁶⁷ÇALIĞOĞLU, Yeni Yapıtlar, Yeni Ufuklar Sergisi 17

açısından eşsiz bir fırsat yakalanmış oldu.¹⁶⁸ Türk sanatında meydana gelen tüm bu oluşumlar özel sanat müzelerinin sanata yön vermesinde ne kadar etkili olduğunu gösteriyor bize.

1.2. Sanat Eğitiminde Özel Sanat Müzelerinin İşlevleri

Günümüzde müzeler yetişkinlere olduğu kadar çocuklara, akademisyenlere olduğu kadar sıradan vatandaşlara da hitap eden eğitim kurumlarıdır.

İlk çağlardan beri var olan ve sosyal, bilimsel, kültürel, teknik alanlarda sürekli gelişim içinde bulunan eğitim, bildiğiniz gibi sadece okullarda değil, uygun olan pek çok mekânda da yapılmaktadır. Bu mekânlardan biri de bildiğiniz gibi müzelerdir. Müzeler; koleksiyonlarından yararlanarak müze içinde ve müze dışında eğitimler vererek eğitim ve öğretim sürecini etkinleştiren ve zenginleştiren yaygın eğitim kurumlarıdır.¹⁶⁹

Bu yaygın eğitim kurumları olan müzelerimiz, Türkiye’de 2000 yılından sonra birbiri ardına açılan özel sanat müzelerimizin de yaptıkları etkinliklerle eğitimde daha aktif rol oynamaya başlamışlardır. Tüm dünyada olduğu gibi özel müzeler, Türkiye’de de müze eğitiminin gelişmesine çok önemli katkılar sağlamaktadır. Son yıllarda İstanbul’da özel sanat müzelerinin sayıca artması, bu kurumlarda düzenlenen eğitim faaliyetleri yaygınlaştırmıştır.

Müzelerin okullara yönelik eğitim programları yoluyla, çocuk ve gençlerin sanat ve bilimden zevk almaları, sanatı anlamaları, sanat ile yaşam arasında bağ kurmaları, bilimsel meraklarının ve yaratıcılıklarının desteklenmesi hedeflenmektedir.¹⁷⁰ Son yıllarda İstanbul’da açılan özel sanat müzeleri dünya standartlarına sahip kurumlar oldukları için sadece kendi eserlerini paylaşmakla kalmamakta, aynı zamanda dünya çapındaki müzelerdeki eserleri de Türk izleyicilerle buluşturma misyonunu üstlenmektedirler. Farklı ilgi ve yaş gruplarına göre, konferans, seminer, el becerisi çalışmaları yapmaktadırlar. Bedensel, işitsel ve görme engelliler için uygulanan özel

¹⁶⁸http://www.istanbulmodern.org/tr/f_index.html

¹⁶⁹Emine BAYAN, Müze ve Eğitim Semineri, Kök Yayıncılık, (İstanbul, 2008) 167

¹⁷⁰<http://www.santralistanbul.org/pages/index/education/tr>

eğitim programları ile toplumdaki her birey için ulaşılabilir olduklarını kanıtlamaktadırlar. Sakıp Sabancı Müzesi'nin, görme engelliler için *Braille* alfabesinde bastırdığı sergi katalogları ve ilk olarak Rodin Sergisi'nde uygulanan seçilmiş orijinal heykellere dokunma izni, eğitim etkinliklerine örnek oluşturmaktadır.¹⁷¹ Bedensel, işitsel ve görme engelliler için uygulanan bu özel eğitim programları ile toplumdaki her birey için ulaşılabilir olmak hedeflenmektedir. SSM'nin, Picasso sergisi için görme engellilere *Braille* alfabesinde bastırdığı sergi katalogları ile ilk olarak Rodin sergisinde uygulanan seçilmiş orijinal heykellere dokunma izni, eğitim etkinliklerine örnek oluşturmaktadır. Sosyal birliktelik mekânları olan müzelerde, zihinsel ve işitsel engelliler için geliştirilen özel programlar, onların toplumla kaynaşmalarına ve iletişim kurmalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir.¹⁷²

Yalnız görme engelliler değil müzeleri ziyaret eden hemen herkes sergilenen nesnelere dokunmak ister. Bu yüzden yapılan son çalışmalarda nesnelere dokunma yasağı kaldırılmıştır. Bu uygulama özellikle jeoloji, zooloji ve arkeoloji müzelerinde nispeten dayanıklı nesnelerin sergilenmesi sağlanarak yapılmaktadır.¹⁷³ Son yıllarda sayıları hızla artan özel sanat müzelerimizde bu tür etkinliklere yer vermektedirler.

Bir müzenin farklı seviyelerdeki insanlara bilgi vermesi, bilgi verirken de aynı zamanda hem eğlendirmesi hem şaşırtması çok önemlidir. Buda deneyimlere dayalı (dokunma, duyma vb.) müze ziyaretiyle daha etkili olur. Bu noktada Rahmi Koç Müzesi genel müdürü Tony Phillipson sanat dünyasından konuyla ilgili gelen eleştiriye dikkat çekiyor;

“Evet, modern müzelerde insanla obje arasında interaktif bir bağ kurabilmek için düşünülmüş, objeye dokunmayı hatta kullanabilmeyi sağlayan mekanik düzenekler sayesinde objeyi daha iyi anlatmayı amaçlayan yeni bir trend var. Örneğin ziyaretçiler Ortaçağ'a ait bir zırh ve başlığı deneyerek bu kıyafetleri taşımanın zorluğunu görüp, o dönemin savaşları hakkında daha derinlemesine bir fikir

¹⁷¹KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 78

¹⁷²KONUKÇU, Bir Eğitim Kurumu ve Sosyal Birliktelik Mekânı Olarak Müze, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum1 129

¹⁷³Nick MERRIMAN, Müzeler Koleksiyonlar için mi, İnsanlar İçin Mi? İngiltere'de Müzelere Ulaşmada Artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, (İstanbul, 2000) 72

*edinebilirler.*¹⁷⁴ Yorumuyla eser ile ziyaretçi iletişimini savunmuştur. İnteraktif sunumlar ile müzeye gelen ziyaretçilerin zamanda yolculuk yaparak öğrenmeleri için eşsiz bir fırsat yakalamaları sağlanmaktadır.

Müzeler, kendilerini, topluma tartışmasız ve açıklamasız sunulan kültürel örneklerin, seçkin kesime yönelik ve standart belirleyici bir deposu olarak algılamak yerine, giderek, sürekli ve geçici koleksiyonlarını izleyici ile küratör arasındaki açık diyaloga bir davet olarak görmeye başladılar. Son yirmi yılda müzeler, bir bakıma, Barr'ın izleyicinin aktif bir katılımcı olarak rol alacağı, bir laboratuvar olarak gördüğü müze kavramına daha çok yaklaştılar. Artık müzeler küratöryel dokunuşları saklayarak yalnızca sonuçta oluşan ürünü sergileyip, “ işte budur” demek yerine, Altta yatan bütün karar verme işlemini gözler önüne sererek, “bu bizim görüşümüz (ve sizlerin buna katılmama hakkınız var-ki bunda haklı da olabilirsiniz)” diyorlar.¹⁷⁵

Özel sanat müzeleri sahip oldukları eserleri ziyaretçileriyle paylaşarak, onlara yeni ufuklar açarak önemli bir eğitim görevi üstlenirler. Gelişen hayat standartları ile toplumların düşünce düzeylerinde farklılıkların oluşması da müzelerin eğitim misyonuyla ilişkilendirilebilir. Faaliyetleriyle topluma ulaşarak, insanların daha donanımlı, yaratıcı ve araştırmacı olmalarına yardım ederler. Müzeler halka yakın duruşları ile toplumla aralarındaki mesafeyi azaltabilir, sanatsal meraktan uzak, yetersiz olan toplulukları sürekli müze ziyaretçisine dönüştürebilirler; “komşu günü” ve “taksici günü” etkinlikleri, böyle bir yaklaşımın uygulanabilirliğini kanıtlamaktadır. “Biletler ve çaylar bizden, gelip gezmesi sizden” sloganıyla gelenekselleştirilen bu proje, müze çevresindeki varoş semtlerde yaşayan kimselere ve sürekli müşteri getirdiği mekânların içini görme fırsatını bulamayan taksicilere ulaşmada etkin bir yol olmuştur.¹⁷⁶

Ayrıca özel sanat müzelerinin başlatmış olduğu gezici müze projeleriyle kısıtlı imkânlar nedeniyle müzeye gelemeyen öğrenciler bu sayede müzeyle buluşmuş oluyorlar.

¹⁷⁴BAŞARAN 16

¹⁷⁵SCHUBERT 65

¹⁷⁶KONUKÇU, Bir Eğitim Kurumu ve Sosyal Birliktelik Mekânı Olarak Müze, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum1 129

Bugüne kadar 36 bin okul ve 155 bin öğrenciye ulaşan gezici müze ile bu yıl (2010) 24 ilde 220 okul ve 20-25 bin öğrenciye ulaştı. Eğitim-öğretim yılı boyunca yaz, kış, köy, kasaba demeden ilerleyen 'Müzebüs'te ulaşım, iletişim, kuvvet-hareket ve çevre bilinciyle ilgili teknolojik gelişimi gösteren 60 obje sergileniyor. Bu objeler arasında buhar makinesi, kronometre, radyometre, telgraf, gramofon, güneş saati, güneş pilli araba gibi materyaller bulunuyor. "Müzebüs"ün ziyaret rotasında yer alan okullar, Milli Eğitim Müdürlükleri ile irtibata geçilerek belirleniyor. Öğrencilerin isteklerine ve hayallerine kulak veriliyor. Derslerde gördükleri konuları zihinlerinde canlandırabilmeleri güç olabiliyor. Öğrenciler, objeleri birebir gördüklerinde ise hem derslerini hem de hayatı çok daha iyi kavrayabiliyorlar.¹⁷⁷

Her müzenin çocuklara uzanmak için farklı etkinlikleri vardır. Özel müzeler sanatı çocuklara ulaştırabilmek için yıl boyunca çok farklı sanat çalışmaları gerçekleştirmektedirler. 2000 yılından sonra İstanbul'da kurulan özel sanat müzelerinin özellikle çocuklar için gerçekleştirdikleri etkinliklerine baktığımızda;

Pera Müzesi'nde; müzeyi gezmenin ardından gerçekleştirilen atölye çalışmaları ile çocuklar resmin temel araçlarını tanıyarak, eskizi tuvale aktarma, doku oluşturma, renk ve kompozisyon kurma çalışmalarıyla kendi figüratif resimlerini yarata bilme imkânına sahip oluyorlar.¹⁷⁸ Böylece yaratıcılıkları gelişiyor.

Sabancı Müzesi'nde; çocukların müze dostu olmalarını sağlamak amacıyla, yıl boyunca çeşitli eğitim programları ve etkinlikler sürdürülmektedir. SSM eğitim çalışmaları, okul grupları sergi gezileri, atölye çalışmaları, müzeyle tanışma gezileri, rehberli sergi turları, yetişkin atölyeleri ve sosyal sorumluluk kapsamında sürdürülen çalışmalardan oluşmaktadır.¹⁷⁹ Engelli öğrenciler için asansör mevcut, aynı zamanda tekerlekli sandalyeler hazırda bekliyor.

İstanbul Modern Sanat Müzesi'nde; Gençler için bir sanat merkezi ve yetişkinler için de bir deneyim alanı. İstanbul Modern'de sergilerle eşzamanlı okullara yönelik programlar, hafta sonu çocuk atölyeleri, Pazar günleri ailelerle atölye çalışmaları, lise ve üniversite düzeyi gençlerle sanatçıların bulunduğu gençlik atölyeleri gerçekleştiriliyor. Paris'teki Centre Georges Pompidou ile işbirliğiyle 6-16 yaş grubu çocuklara, Genç İstanbul Modern etkinliğiyle sanat eğitimi veriliyor. Bunların

¹⁷⁷Gezici Müze Uygulaması, Cumhuriyet Gazetesi, Kültür Sanat, (7 Aralık 2010) 5

¹⁷⁸<http://www.peramuzesi.org.tr/egitim/detay.aspx?SectionID=6cgOtRY9C9Wj07SOACyYnw%3d%3d&ContentID=c9GbGmMP6%2b3rmXHAOqp%2b8w%3d%3d>

¹⁷⁹<http://muze.sabanciuniv.edu/content/default.php?lngContentID=1230>

yanı sıra eğitimde fırsat eşitliği sağlamayı amaçlayan özel eğitim programları, yarıyıl için eğitim programları ayrıca müzenin yanı sıra İstanbul dışında da düzenlediğimiz yaz okulu bulunuyor.¹⁸⁰

Doğançay Müzesi'nde; müze binasının alt katını bir çocuk atölyesi olarak düzenlemiş ve “sanat müzede öğrenilir” ilkesi doğrultusunda çocukların resim çalışmaları yapmalarına zemin hazırlanmış. Müze, eğitime sanat üzerinden destek vermek amacıyla yarışmalar düzenlemektedir.

Resim 4 Santral İstanbul Müzesi Enerji Haftası Etkinliği, 2011 **R:** E. Turan

Santral İstanbul Müzesi'nde; Enerji Müzesi'nin giriş katına ziyaretçilerin kendi elektrik enerjisini üretebileceği, pil olabileceği, manyetik heykeller yapabileceği, inatçı bir bavulla uğraşacağı, binlerce volta çekinmeden dokunabileceği ve daha birçok deneyi gerçekleştirebileceği, tam 22 etkileşimli ünitenin yer aldığı, eğlence ile bilimin buluştuğu enerji oyun alanı kurulmuştur.¹⁸¹

Rezan Has Müzesi'nde; Rezan Has Müzesi'nde çocuklarla gerçekleştirilen atölye çalışmalarında, çocukların sanatsal yaratıcılığının gelişmesi, dünya kültürlerini ve sanatın evrenselliğini kavratmak, üretme ve deneme kapasitelerini geliştirmek, malzemelerle bütünleşip kendi duygularına özgü tasarım yapabilmeleri amaç alınan

¹⁸⁰ <http://w10.vatanim.com.tr/pazarvatan/haberdetay.asp?hkat=1&hid=16563&yaz=G%FCncel> (Elif Ergü'nün Oya Eczacıbaşı ile olan röportajından alınmıştır.

¹⁸¹ <http://www.santralistanbul.org/pages/index/education>

programlarla, sergilenen eserlerin tarihi yapısı hakkında bilgi vermenin, müze gezme alışkanlığı kazandırmaktadır.¹⁸² gibi çalışmalar göze çarpıyor.

Çocuklar tüm bu etkinliklerle, eserlerle iletişim kurarak müze dostu bireyler haline gelmektedir. Böylelikle çocuklar okullarda kendilerine bir kaşık vitamin gibi uzatılan bilgileri sosyal birliktelik mekânları olan müzelerde dokunarak, eğlenerek, didaktik olmayan bir dille oynayarak neşe içinde alırlar. Bunun farkında ve bilincinde olan 2000 yılından sonra kurulan özel sanat müzeleri çocuklar tarafından algılamaya yönelik gezi programları oluşturma, okullar arası resim yarışmaları gibi etkinlikler düzenlemektedirler. Özel sanat müzelerimiz batıdaki örneklerini aratmayacak düzenlemelerle müze-sanat-eğitim üçgeni içinde amacına ulaşmasında büyük hizmetler vermektedirler.

1.3. Özel Sanat Müzelerinin Çevresel Tasarıma Etkileri

Müzeler, uygarlık tarihine ait her türlü objenin, bilimsel kurallar altında sergilenerek, halkın beğeni ve kültürel birikimini zenginleştiren, araştırmacıların çalışmalarını kolaylaştırıcı ve geliştirici tarihi verilerin gelecek kuşaklara aktarıldığı mekânlardır. Bu mekânlar genellikle koleksiyonların toplanmış oldukları saraylarda kamulaştırılarak düzenlenmişlerdir. Türkiye’de müzecilik, Batı’ya açılmanın ardından, bazı Türk aydınlarının müzeciliği benimsemesiyle başlamış nitelikli nesne ve arkeolojik yapıtlar toplanıp koleksiyonlar oluşturulmuş ve var olan binalar müze olarak değerlendirilmiştir. Zengin tarih ve kültür birikimine sahip olan ülkemizde zaman içinde inşa edilen yeni müze binalarının yanı sıra günümüze ulaşan taşınmaz kültür varlıkları da restore edilmekte ve pek çoğu "müze" olarak ziyarete açılmaktadır.¹⁸³ Cumhuriyetin ilk müzeleri için genellikle tarihi binalar kullanılmıştır. Buradaki amaç eski yapının bakımı ve korunmasını sağlamaktır.¹⁸⁴ Günümüzde de buna örnek olarak 19. yüzyılda inşa edilen denizcilik işletmelerinin 8000 metrekarelik 4 no’lu antrepo binasına kurulan İstanbul Modern Müzesi, 150 yıllık 5 katlı tarihi binada yer alan Doğançay Müzesi ve Cibali Tütün Fabrikası

¹⁸² <http://www.rhm.org.tr/tr/p/children>

¹⁸³ <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/belge/1-45478/bakanligimiza-bagli-muzeler.html>

¹⁸⁴ YILDIZTURAN 30

içinde yer alan Rezan Has Müzesi gösterilebilir. Restorasyon çalışmalarıyla müzeye dönüştürülen bu yapılar eski görkemine kavuşmuştur.

Bilinçli bir şekilde müze oluşumlarının başlangıcı olan Avrupa'ya baktığımızda; 19.ve 20.yy'ın başlarında müze mimarisinde, görkemli YENİ-KLASİKÇİLİK akımı benimsenmiştir. Antik YUNAN ve ROMA mimarlıklarının etkisinde yapılan yeni müze binalarında bilimsel koruma önlemlerinde önce, yapının görkemli ve saygın görünümü önemsenmiştir. Ancak bilimsel incelemeler ve değişen müzecilik anlayışı, müze mimarisinde bazı gerekli koşulları belirlemiş; müzeler, koruyucu ve eğitici işlevlerin gerçekleştirilebileceği binalarda düzenlenmeye başlanmıştır. Tarihsel yapıların ve sarayların yeni müzecilik kavramı doğrultusunda düzenlenerek kullanılmaları giderek terk edilmiş, ama Avrupa'nın koleksiyonlarıyla tanınmış sanat tarihi müzeleri 20.yy müzeciliğinin öngördüğü önlemlerin uygulanmasıyla varlıklarını sürdürmüşlerdir.¹⁸⁵

21. yy da ise, üretimden hizmet endüstrilerine doğru kayan küresel değişim, dünyanın bütün metropollerinde, kentsel yenilemeyi güncel bir politik konu haline getirmiştir. Politikacılar, müze ve diğer kültürel kurumların, bu karmaşık süreçte önemli bir rol oynayabildiklerinin artık farkına varmış durumdadırlar. Yaygın eğitim kurumu, kültür merkezi ve araştırma laboratuvarı nitelikleriyle günümüz müzelerinin, koleksiyonlardaki yapıtların korunduğu bir ortamın yanı sıra bazı işlevlerin gerçekleştirilebileceği bir mimariye sahip olması gerekmektedir. Çağdaş müzecilik anlayışında, müzenin iç planlaması kadar konumu ve dış görünümü de önem kazanmıştır. Bu anlayış, geniş park alanları ve yeşil bölgeler içinde, ürkütücü ve kalabalık yüzey düzenlemeleri yerine, yalın ama görkemli, koruyucu bir kabuk niteliği taşıyan ve çok amaçlı işlerliği olan yapıları gerektirmektedir. Müzeler geçmişte ne kadar birbirine benziyorsa şimdi de o kadar farklılaşmışlardır. Müzelere gelen kalabalık ziyaretçi grupları, oteller, restoranlar kadar, alış veriş ve ulaşım olanakları gibi birçok ek hizmetin sunulmasında gerektiriyorlar. Bu olanakların gelişi, insanların eskiden kaçındıkları bir mahalleye taşınmalarını sağlar. Dünyadan bir örnek olarak; Southwark'ta bu şimşek hızıyla gerçekleşti; Tate'in inşası bile başlamadan bölgedeki emlak talebi (ve fiyatları) inanılmaz ölçüde arttırdı.¹⁸⁶.

¹⁸⁵Tomur ATAGÖK, Eczacıbaşı sanat ansiklopedisi, Yem Yayın, (İstanbul, 2008) 1325

¹⁸⁶SCHUBERT 95-97

Ülkemizde de buna İstanbul-Tophane bölgesinde net bir şekilde görebiliriz. Tophanede kurulan İstanbul Modern Sanat Müzesi beraberinde Outlet Sanat, Pi Artworks, Galeri Non, Galeri Apel, Daire Sanat Galerileri gibi birçok galerinin açılmasını sağlamış, bölge özellikle mimari alanda hızla gelişerek civarda bir sanat arteri oluşmuş yeni oteller ve restoranlar açılmıştır.

Kültür düzeylerinin yüksek olduğu ülkelerde müzelerin kırsal yörelerde ve parklarda oluşturulmasına karşın, müze ziyaretlerinin alışkanlık kazanmadığı toplumlarda, bu tür yapıların yayaların kolaylıkla erişebileceği kent merkezlerinde yer alması yeğlenmektedir.¹⁸⁷ Türkiye 2000 yılından sonra Beyoğlu bölgesinde kurulan özel sanat müzelerinden Doğançay Müzesi, İstanbul Modern Müzesi, Pera Müzesi bulundukları bölgeden dolayı diğer müzelerimizden daha çok ziyaretçi çekip müze ziyaretini bir alışkanlık haline getirip diğer müzelerin ziyaretçi sayısını arttırmaktadırlar.

Müzeler aynı zamanda, zengin tarih ve kültür birikimine sahip olan ülkemizde harap ya da ihmal edilmiş kent bölgelerinin yeniden düzenlenmesinde etkin bir rol oynar. Endüstrinin zor günler geçirdiği ya da tamamen yok olduğu yerlerde ve terk edilmiş endüstri anıtları ve eski tarihi yapılar geçmiş iyi günleri anımsatmak üzere müzeye dönüştürülerek kent planlamasına büyük katkılar sağlamaktadırlar. Bu yapıların müzelere dönüştürülmesi sayesinde kültür varlıkları da restore edilmekte ve pek çoğu "müze" olarak ziyarete açılmaktadır. İstanbul 'da da bunun en iyi örnek olarak modern sanat müzeleri olan Doğançay Müzesi; Santral İstanbul Müzesini gösterebiliriz. Doğançay Müzesi Beyoğlu'ndaki 150 yıllık 5 katlı tarihi bina içinde yer almaktadır. 1999'da Burhan Doğançay tarafından satın alındığında harap halde olan bina, 4 yıl süren yenileme çalışmalarından sonra eski görkemine kavuşmuştur. Santral İstanbul Müzesini ele aldığımızda, eski bir elektrik santrali olan müze, kentsel dönüşüm projeleri kapsamında merkezlerden uzak bir alana Dolapdere'ye kurulmuş ve burada bir sanat merkezi olarak varlığını sürdürmektedir.

İstanbul'da daha çok eski yapıların restorasyon yapılarak müzeye dönüştürüldüğü görülmektedir. Rahmi Koç Müzesi, Haliç mevkiinde Tekel'e ait bir ispiro deposunun bulunduğu, temellerinin 12. yüzyıla dayanan ve 1730'larda Osmanlı

¹⁸⁷ ATAGÖK, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 1325

döneminde donanmaya çıpa ve döküm parçaları yapımında kullanılan Largerhane binaları restorasyon yapılarak müzeye dönüştürülmüştür. Daha sonra Hasköy Tersanesi 1996 yılında müzeye eklenmiştir. İstanbul Modern İstanbul boğazında Karaköy kıyılarında kurulu 8000 metrekarelik eski dört numaralı gümrük antrepo binasının müzeye dönüştürülerek kurulmuştur. Pera Müzesi ise 1893 yılında mimar Achille Manoussos tarafından İstanbul'un gözde semti Tepebaşı'nda inşa edilen, yakın zamanlara kadar da "Bristol Otel" adıyla tanınan tarihi yapı Mimar Sinan Genim tarafından tümüyle elden geçirilerek çağdaş donanımlı bir müzeye dönüştürülmüş ve İstanbul halkının hizmetine sokulmuştur. Sakıp Sabancı Müzesi ise diğerlerinden farklı olarak hem tarihi hem de modern binaların konsepti üzerine kurulmuştur. Müzenin ana binası olan villa, 1927 yılında Mısır Hidiv ailesinden Prens Mehmed Ali Hasan tarafından İtalyan mimar Edouard De Nari'ye yaptırılmıştır. Modern bir galerinin eklenmesiyle 2002 yılında ziyarete açılan müze'nin sergileme alanları 2005 yılındaki düzenleme ile genişletilerek, teknik düzeyde uluslararası standartlara kavuşmuştur. Harikulade bir müze binası, dikkat çekici varlığıyla ya da gerileyen endüstriyel bir bölgeye yeni bir fonksiyon kazandırarak uzak bir yeri halkın fark edeceği bir konuma getirerek kentin çekiciliğini arttırabilmekte.

Kentsel yeniden canlanma aracı olan müzeler gerek eski yapıların onarılmasıyla gerek yeni modern yapılarıyla bulundukları yerin değerini arttıran cazibe merkezleri haline gelmişlerdir. İstanbul'da 2000 yılından sonra kurulan, insan dostu özel sanat müzeleri, keyifli büyük mekânları ile bulundukları bölgeleri merkez haline getirip gerek tarihi gerek görkemli yapılarıyla çevresel tasarıma büyük katkılar sağlamaları Türkiye için büyük bir fırsattır. Öte yandan İstanbul'un tek bir merkezi yerine çok merkezli bir kent haline gelmesine katkı sağlamaktadırlar.

1.4. Özel Sanat Müzelerinin Kültüre Katkıları

Müzeler konferans, konser vb. gibi farklı kültür, sanat ve eğitim etkinliklerine ağırlık vererek, kültür sektörüne katkıda bulunmaktadır. Çünkü değişen müzecilik anlayışına göre, müzeler yalnızca eserlerin korunup sergilendiği mekânlar

değildirler. Eğlendirerek bilgilendirme, kimlik bilinci oluşturma ve bir çekim noktası olma, sürdürülebilirlikleri açısından önemlidir.

Müzeler; bulundukları ülkelerin ya da bölgenin sosyal yapısını, gelenek ve göreneklerini, kültürel düzeyini, düşünce sistemini ve değerlerini yansıtan kurumlardır. Bundan dolayı müzeler ülkelerin kültürel değerlerinin oluşmasına önemli katkılarda bulunurlar. Değişik kültürleri, sanat eserleriyle tanımamıza rağmen müze ve galeriler yalnızca kültürü yansıtmaz; onun yeniden yansıtılmasına yardımcı olur kültürel değerlere sahip çıkarak; kültürel ve sanatsal mirası geleceğe taşınmasında öncelikli görev alırlar. Özellikle geleneksel el sanatlarımız tekrar gün ışığına çıkarılarak; gelecek kuşaklara aktarımı için müze ve galeriler önemli kurumlardır.¹⁸⁸

Müze, içinde yer aldığı toplumun bir ürünü olarak, o toplumun ekonomik, sosyal ve politik yönden gelişmesi için önemli bir role sahiptir. Bu rol çerçevesinde bir toplumun kent kimliğini geliştirmesi ve hızlı değişmelere ayak uydurmasında kültürün önemini ortaya çıkarmaktadır.¹⁸⁹

Türkiye’de özel sanat müzelerinin kurulmasıyla birlikte Türk sanatının dünya çapında yaygınlaştığını ve diğer ülkeler arasında kültürel bağların güçlendiği görülmektedir. Örneğin; İstanbul Modernin yönetim kurulu başkanı Oya Eczacıbaşı Fransa’nın en prestijli ödülü sayılan “Chevalier dans L’Ordre National de la Legion d’Honneur” nişanına layık görüldü. Eczacıbaşı’na nişanı, Fransa ve Türkiye arasında kültürel bağın güçlenmesine katkıda bulunması, evrensel kültürün, sanatın yaygınlaşmasına hizmet etmesi ve İstanbul Modern’de bir buluşma noktası yaratması nedeniyle verildi. Oya Eczacıbaşı, iki ülke arasında yarattığı bağ ile Fransız-Türk ilişkilerini yaşatan başlıca aktörlerden biri olarak nitelendirildi.¹⁹⁰

Bir diğer özel müzemiz olan Sakıp Sabancı Müzesi’de kurulmadan önce bir koleksiyon katalogu yayınlamıştır. Hat koleksiyonu, Louvre, Guggenheim ve Metropolitan gibi dünyaca ünlü müzelerde sergilenmiştir. Bu sergiler, yurt dışında

¹⁸⁸ERBAY, Sanat Yönetiminin Boyutları 93

¹⁸⁹PAYKOÇ & BAYKAL103

¹⁹⁰Eczacıbaşı ve Taner’e Fransa’dan Ödül. Milliyet, (3 Mart 2011) 21

hat sanatımızın tanıtımına katkı sağlamıştır, sosyal paylaşım etkinliği ve geniş anlamda milli temsil rolünü üstlenmiştir.¹⁹¹

Diğer taraftan, özel sanat müzelerinin ağırlıklı olarak İstanbul'da açılmış olması dikkat çekmektedir. Bu durum, İstanbul'daki kültür ve gelir seviyesinin diğer illere göre yüksek olmasıyla; İstanbul'un iki kıtayı birleştiren turistik bir metropol olmasıyla, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların burada konumlanmasıyla ve koleksiyon sahibi birçok varlıklı işadamlarının burada ikamet etmesiyle ilişkilendirilebilir. İstanbul'da, birbiri ardına açılan özel müzelerin, bir diğerine olan ilgiyi azaltmamış olması ise; özel müzelerin, sürekli bir müze izleyici kitlesi oluşturmadaki başarısını yansıtmaktadır.¹⁹²

Özel sanat müzelerimiz aynı zamanda kadın sanatçıları desteklemeleriyle dikkat çekmektedirler. Türk kültürünün bir parçası olarak bilinen ataerkil devlet olmadığımızı sanatımızla ortaya koymaktadırlar.

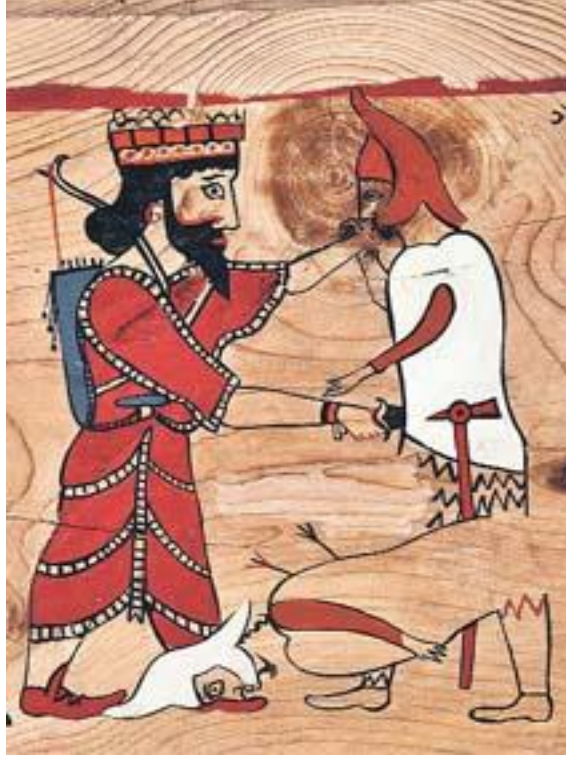
Kadın sanatçılar özellikle yurt dışında grup sergileri yapması ve bunlara katılması Türkiye açısından biraz daha önemli, çünkü kadın sanatçı etkisini böylece görebiliyorlar daha çok feminist damgası yiyen Türkiye'deki kadın sanatçılar Avrupa'da tam tersi olarak daha bir pozitif yaklaşımla karşılanıyorlar ve böylece Avrupa'nın o doğulu imajı, geri kalmış imajını silmek için ciddi anlamda pozitif bir rol üstleniyorlar.¹⁹³ Buna örnek olarak İstanbul Modern'in 17 Mayıs Berlin'de kadın sanatçılarımızın gerçekleştirmiş olduğu "Ayaklarımın Altında Cennet Değil, Dünyayı İstiyorum ve Eleştirel Sanattan Kesitler" sergilerinin büyük ilgi görmesini gösterebiliriz

Özel müzelerin Türk kültürüne sağladıkları diğer önem başarı, yurt dışına kaçırılan değerli eserlerin tekrar Türkiye Cumhuriyetine geri kazandırılmasıdır. Örnek vermek gerekirse; 40 yıl önce Türkiye'den kaçırılan 2500 yıllık resimli mezar odası parçaları ülkeye geri dönmesi. Pers Kral Mezarı Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi'nde yeniden kuruldu.

¹⁹¹KONUKÇU, Bir Eğitim Kurumu ve Sosyal Birliktelik Mekânı Olarak Müze, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum I 127

¹⁹²KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 78

¹⁹³BARLAS Ses Kaydı

Resim 5 Bir Pers Kralı'na ait 2500 yıllık mezar odası, Nedim Tör Müzesi
R: <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType>

Bir Pers Kralı'na ait 2500 yıllık mezar odası, Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi'nde yeniden kuruldu. Bu mezar odasının özelliği bilinen en eski, ahşap üzerine yapılan resimlerle süslü olması. Diğer bir özelliği ise, 40 yıldır yurtdışında bulunan kayıp parçaların Türkiye'deki kalıntılarla birleştirilip ilk kez ziyarete açılması. 'Tatarlı-Renklerin Dönüşü' adlı sergide ziyaretçiler, renkli savaş, tören ve efsane sahnelerinin resmedildiği bir ahşap mezar odasıyla karşılaşacaklar. Pers krallarının ikamet ettiği Kelainai (Afyonkarahisar) kenti yakınlarında M.Ö. 5. yüzyılda yapılmış olan Tatarlı Tümülüsü, Türkiye'deki kültür mirasının önemli eserleri arasında kabul ediliyor. Çünkü M.Ö. 470'lerde inşa edilen Tümülüs'deki mezar odasının 'ahşap' olduğu dikkate alındığında binlerce yıl sonra sağlam şekilde günümüze ulaşması gerçek bir mucize. Bu önemli eser, M.Ö. 5. yüzyılda Anadolu'da yaşamış insanların hayatı ve inançları hakkında önemli bilgiler de veriyor. Yurtdışına kaçırılan bu eserlerin, dönüşü de Türk ve Alman hükümetlerinin işbirliği sayesinde gerçekleşti.¹⁹⁴

¹⁹⁴<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetayV3&ArticleID=1002777&Date=05.04.2011&CategoryID=113>

Yurt dışına kaçırılan eserlerin ülkemiz kültürüne geri kazandırılmasının yanı sıra 2000 yılından sonra açılan özel müzeler dünya standartlarına sahip kurumlar oldukları için sadece kendi eserlerini paylaşmakta kalmamakta, aynı zamanda dünya çapında müzelerdeki eserleri de Türk izleyicileriyle buluşturma misyonunu üstlenmektedirler. Farklı ilgi ve yaş gruplarına göre, konferans, seminer, el becerisi çalışmaları yapmaktadırlar.¹⁹⁵

İstanbul'da alışveriş merkezleri tasarlanıp açılmakta hiç zorlanmıyor ama bir sanat müzesi kulağa hiç de hoş gelmiyor. Oysa bir müze, tıpkı bir alışveriş merkezi gibi hatta fazlası olabilir. Kanyon, Akmerkez, İstinye Park, Carousel vb. bir avuç insanın alışveriş yaptığı, bir yığın insanın da boş boş dolaştığı mekânlar. Kentin bugün bize ispatladığı en önemli şey, alışveriş merkezlerinin koridorlarında, fast food mekânlarında vakit geçirmeye hazır iki, üç kuşağın olduğudur. Bu iki katta üç farklı kuşağa alışveriş merkezlerinden daha iyi bir seçenek sunduğunuzda şans müzeden yana olacaktır. Bu konuda Fransa örnek alınabilir. Fransa, Paris'in dışındaki çeşitli banliyölere, müze gibi görünmeyen gayet dost, keyifli seçenekler, konserler, jakuzi havuzları, oyunlar, eğlenceli sergiler sunan çağdaş sanat mekanları inşa ediliyor. Orada yaşayan tüm aileler, hafta sonları bu mekânlarda vaktini geçiriyor. Çimenlerde uzanıp konser dinliyor. Sergilerin çocuk bölümüne çocuklarını bırakıyor.¹⁹⁶

Aynı zamanda müze ziyaretçilerinin müze ziyaretini başarılı saymasında yalnızca müzedeki eserlerin ya da özel sergilerin kalitesinin değil, restoranlardaki yemek çeşitleri, tuvaletlerin temizliği, müze mağazasındaki ürün çeşitleri gibi diğer kültürel unsurları da müze ziyaretini zevkli kılmakta çok önemlidir.¹⁹⁷

Son yıllarda İstanbul'da kurulan ve kültürel bir faaliyet haline gelen özel sanat müzelerinin bünyelerindeki alışveriş dükkânlarında ne ararsanız buluyorsunuz, kitap, tabak, bardak, iğne, defter, anahtarlık, mum ve daha yaratıcı bir sürü şey. Kütüphanelerinde özelleşmiş araştırmacılar için envai çeşit kitap bulunuyor. Rahat keşifler ya da konulu oyun bahçeleri artık yeni müze mekânları olarak resmi

¹⁹⁵KONUKCU, Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi 78

¹⁹⁶Ayşegül SÖNMEZ, *Müze, Bir Şehrin Libidosunu Arttırmak İçin midir?*, Milliyet Sanat Dergisi, (Temmuz 2011) 82

¹⁹⁷SCHUBERT 74

tamamlıyor. İstanbul Modern'in baş küratörü Rosa Martinez, Paris'teki Louvre Müzesi'nde geçmişin en değerli parçalarının sergilendiği salonlardan çıkıp, bu yüzyılın en moda markalarının satıldığı dükkânlara girildiğini, bunun bugünün kültürel ve endüstriyel gerçeğinin bir parçası olduğundan bahsediyor.¹⁹⁸

2000' yılından sonra kurulan özel sanat müzeleri hızla kente eklenerek gerçekleştirdikleri başarılarla İstanbul kültür hayatının vazgeçilmez parçaları olmuşlardır. Son on yıldır, “müze” kavramı değişti ve müzeler birer kültür alanı olarak yeniden yapılandılar.

1.5. Özel Sanat Müzelerinin Turizm Açısından Önemi

Üç büyük İmparatorluğa ev sahipliği yapmış olan İstanbul, köklü tarihi yapılarıyla çok uzun yıllardır turistler için bir çekim noktası halindedir. İstanbul'un dikkat çeken tarihi yapıları, saray müzeleri, arkeoloji ve etnografya müzeleri yanında 2000 yılından sonra kurulan özel sanat müzeleri de çağdaş yüzleriyle dikkatleri üzerine toplamaktadır. Süreli ve sürekli sergileriyle daha geniş bir turist kitlesine hitap edebilmektedirler. İstanbul Modern Sanat Müzesi küratörü, Lora Sariaslan kendisiyle yaptığım röportajda, sırf İstanbul Modern Sanat Müzesinin yapmış olduğu sanat etkinliklerini görmek için gelen turistlerin olduğunu belirtmiştir.

Turizm strateji belgeleri turizmi geliştirmek amacıyla kültürel mirası önemli bir alan olarak görmektedirler. Kültürel miras turizminin kurumsal öğelerinden birisi de müzelerdir. Turizm ile müzelerin arasındaki ilişki gelişirken aynı zamanda turizm de gelişmekte, müzeler ise yeni ziyaretçiler elde etmektedir. Bir topluma ait kültürel varlıkların daha fazla anlam ve değer kazanmasına olanak sağlayan kültür turizmi sayesinde, o toplumda kültürel varlıklarını korumak ve yaşatmak konusunda ortak bir duyarlılık ve bilinç gelişmektedir. Tarihsel olarak müzeler seyahatlerin doğrudan nedeni olmuşlar; farklı yerlerden gelen ziyaretçiler koleksiyonları görmek için müzeleri ziyaret etmişlerdir. 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başlarında seyahatlerin merkezinde müzeler yer almıştır. Turizmin ülke ekonomisine katkısı ve müzelerin turizm sektörü içerisindeki özel konumu nedeniyle müzeler, zengin Türk tarihi ve

¹⁹⁸BAŞARAN 16

kültürünü tanıtırken ziyaretçi sayısının sürekli artmasına sebep olmaktadır. Turizmde gidilecek yerlere ihtiyaç vardır ve müzeler de birinci sırada yer alan çekiciliklerdir. Bununla birlikte turizm ulusal geliri artırırken aynı zamanda müzelerin gelirlerini de artırmada anahtar etkidir.¹⁹⁹

Dünya genelinde özellikle turizm endüstrisine yönelik tüketici eğilimlerinde meydana gelen değişmeler, müzelerin işlevlerinin yeniden sorgulanmasını sağlamıştır. Günümüzde müzeler tarihi değeri olan eserleri sergileyerek, ziyaretçilere nostalji ile karışık görsel zevkler vermenin ötesinde; bulundukları bölgenin iktisadi gelişimine katkı sağlayan bir misyonu da üstlenmeye başlamıştır. Bu misyon, günümüzde müzelerin durağan yapısını geride bırakarak kendi ayakları üzerinde durmayı başarabilen ve farklılıklarla insanlara sadece görsel zevkler değil, bunun yanında farklı şeyleri görebilmeyi ihtiyaç olarak hissedebilme duygusunu veren, yeni bir vizyona sahip yeni nesil müzeler diyebileceğimiz özel müzelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.²⁰⁰

Birer kültür, sanat ve eğitim kurumu olmaları yanı sıra kültürel mirasın ülke tanıtımında öncelikli bir konuma sahip olan İstanbul özel sanat müzeleri gerçekleştirdikleri sergiler, kültür-sanat etkinlikleri, eğitimler, konferans toplantılar, konserler gibi faaliyetleri yerli yabancı kitlelerin keşfedeceği pek çok unsuru aynı anda sunuyor.

Bundan dolayı özel sanat müzelerinin düzenledikleri sergiler turizm şirketlerinin ilgi odağı haline gelmiştir. Örneğin; Picasso sergisi için turlar düzenlenirken diğer müzelere geziler de, bu tur programları içinde yer almıştır. Bu da göstermektedir ki tüketim toplumunda öne çıkan belli ürünlerin piyasası oluşmakta ve bunlar bir ilgi odağı haline getirilebilmektedir. Sergi sırasında Hürriyet Gazetesi'nde yer alan haberde bu tür programlara yer verilmiştir: Genellikle bir iki günlük olan turların en önemli özelliği, hemen hemen hiç birinin yalnızca yapılan sergi ile sınırlı kalmıyor olması. Birçoğunun rotasında Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul Modern, Pera Müzesi, Yıldız Sarayı, Malta Köşkü, Miniaturk gibi kentin önemli kültür ve sanat durakları yer alıyor. Gezi programında İstanbul'un keyif ve

¹⁹⁹Mustafa Serdar SEZER, "Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, (Ankara, 2010) 44

²⁰⁰ http://www.cansaati.org/topluluk/forum_posts.asp?TID=2233

eğlence hayatı da unutulmamış. Arnavutköy’de denize sıfır kahvaltılar, Bebek ve İstinye’de serbest zamanlar, Kumkapı’da akşam yemekleri ve eğlenceler, Piyer Loti’de kahve keyifleri, Fransız Sokağı’nda dolaşma ve Boğaz turları var.” Devlet Müzeleri de bu gibi gelişmelerin dışında kalmamıştır. Örneğin onların da geçici sergilerle gündeme geldiği görülmüştür. Özellikle 2008 Mayıs ayında Topkapı Sarayı, İslam Eserleri Müzesi gibi farklı yerlerde sergilerin açıldığı görülmüştür.²⁰¹ Özel sanat müzesi olan Sabancı Müzesinde başlayan bu turizm hareketliliği diğer müzelerin de harekete geçirmesi Türkiye’de turizm gelirlerinin yükselmesini sağlamıştır.

Yapılan araştırmaların sonuçları da son zamanlarda; dünyada insanların farklı kültürleri, bölgeleri tanımaya yönelik ilgi ve isteklerinin artmış olduğunu ortaya koymaktadır. Üç büyük medeniyete ev sahipliği yapmış olan ülkemizdeki binlerce yıllık kıymetli objeler ve sanat eserleri, özel müzelerdeki farklı tanıtımları ve yeni sergileme teknikleriyle de bütün dünya insanın ilgisini üstüne toplamakta ve onları bu kültür zenginliğinin içine çekerek ülke turizmine büyük katkılar sağlamaktadır. İnsanların seyahat planları içerisinde kültürel, tarihi ve arkeolojik değerleri görme isteğinin oranı 1980’li yıllarda % 2.7 iken, 1990’lı yıllarda % 50’lere çıkmıştır. Yine insanların gidecekleri yerlerin kültürü hakkında bilgi sahibi olma isteği 1980’li yıllarda % 48 iken 1990’lı yıllarda % 88’e yükselmiştir. Bu sonuçlar geleceğe yönelik turizm stratejilerinin belirlenmesinde tarihi, kültürel ve etnografik değerlerin yadsınamayacak öneme sahip olduğunu göstermektedir. Tarihi ve kültürel değerlerin bir arada bulunabildiği mekânlar olan müzeler; 19. yüzyıldan beri gösterişli evler olmanın yanında, toplumda saygı duyulan, toplumun seçilmiş enstitülerdi. Müzeler; sergiler, etkinlikler, yayınlar ve araştırmalar yoluyla “kültürel yönelimli bir kamu alanı” oluşturmaktadırlar. Bu kurumsal çerçevede, yerel yönetimlerin ve bölgelerin sorunları, umut vadeden geleceğe dönük planların teşvik edilebileceği tarzda ele alınmaktadır. Müzeler, toplumsal ve ekonomik bir anlayışla kentsel yeniden yapılanma ve ekonomik yeniden örgütlenme tartışmalarına katkıda bulunmaktadır. Müzelerimizin toplam sayısı başka birçok ülkeye göre çok sınırlıdır. Ülkemizde toplam müze sayısının yüze yakını Kültür Bakanlığına bağlı, bir o kadarı da özel müzeler olmak üzere 320 civarındadır. Bu sayı New York, Paris, Londra gibi tek bir metropol kentte bulunan müze sayısında daha düşüktür.

²⁰¹DOĞAN 45

Üstelik müze çeşitlenmesi de çok dar bir yelpazeden oluşmaktadır; arkeoloji müzeleri, saray müzeleri ve etnografya müzeleri dışında kalan büyük müze sayısı iki elin parmaklarını aşmamaktadır. Son yıllarda çeşitli sermaye gruplarının kendi reklam tanıtım faaliyetlerinin de bir parçası olarak hız verdikleri müzecilik çalışmaları sanat müzeciliğine yeni bir nefes getirmiş olmakla birlikte, bu yaygınlığın yaygınlaşma gücü çok kısıtlı kalmıştır.²⁰²

Salim Dervişoğlu ;

*Öyle görünüyor ki bir sonraki yüzyıl kültür savaşlarının yapıldığı yüzyıl olacaktır. Dünya konjüktüründe var olmak kavgası, artık savaşları ile verilecektir. Küçülen dünyanın en önemli silahlarından ikisi turizm ve bilimdir. Bilimin en önemli vasıtası ve turizmin başyardımcısı durumunda olan müzecilik de böylece kendiliğinden ön plana çıkmaktadır.*²⁰³ yorumu ile turizm açısından müzelerin önemini vurgular.

Tüm bunlar gösteriyor ki müze turizmi Türkiye'nin sosyal ve sanatsal kalkınmasında çok önemlidir. Uluslararası iletişimde kuşkusuz en kitlesel ulaşım yollarından biri haline gelen özel sanat müzelerimizden Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi, Santral İstanbul Müzesi, Rezan Has Müzesi ve İstanbul Modern Sanat Müzesi farklı ve çağdaş yüzleriyle İstanbul'un turizmini arttırmaktadırlar.

²⁰²http://www.cansaati.org/topluluk/forum_posts.asp?TID=2233

²⁰³Salim DERVİŞOĞLU, Deniz Müzesi Komutanlığı, Açılış Konuşması. 1. Müzecilik Sempozyumu, Bildiriler, (İstanbul, Ekim 1993) 1

2. İSTANBUL'DA 2000 YILINDAN SONRA KURULAN ÖZEL SANAT MÜZELERİNİN ÇALIŞMA SÜREÇLERİ

2000 yılından sonra açılan özel sanat müzelerine baktığımızda 2002 yılında Sabancı ailesinin Emirgan'da yaşadığı Atlı Köşk'ün müzeye dönüştürülmesiyle oluşan Sabancı Müzesi, Suna ve İnan Kırac Vakfı'nın 2003 yılında kurduğu Pera Müzesi, Burhan Doğançay tarafından 2004 yılında kurulan ve Türkiye'nin ilk kişisel müzesi olan Doğançay Müzesi, Oya Eczacıbaşı'nın desteğiyle 2004 yılında 4 no'lu antrepoya binasına kurulan İstanbul Modern Sanat Müzesi, Bilgi Üniversitesi desteğiyle 2007 yılında Silahtarağa Elektrik Santralinde kurulan Santral İstanbul Müzesi ve son olarak 2007 yılında Kadir Has Üniversitesi'ne dönüştürülmüş Cibali Tütün Fabrikası içinde yer alan Rezan Has Müzeleri göze çarpmaktadır. Ülkemizin yıllardır özlemini çektiği bu altı sanat müzesi İstanbul'da sosyal ve sanatsal bir platform oluşturmuştur. Hepsinin ortak özelliğine baktığımızda Türkiye ekonomisine yön veren köklü aileler tarafından, koleksiyonlarını bir araya getirilerek müze oluşturulduklarını görüyoruz. Bu özel müzeler dönemin koşullarına göre kendi amaç ve hedeflerini belirlemiş ve ziyaretçiye yönelik politikalar izlemişlerdir. Bu müzelere tek tek baktığımızda ise düzenledikleri geçici sergilerle ziyaretçi çekmenin yanında dünya sanatının ülkemiz müzelerinde sergilenmesini kendilerine amaç edinmiş olduklarını görürüz.

Bir toplumun uygar olabilmesi için eğitim, kültür, turizm gibi sosyal yaşantıların ve sanatın öne çıkması çok önemlidir. Özel sektör aracılığıyla kurulan Pera Müzesi, Sabancı Müzesi, Doğançay Müzesi, Rezan Has Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi ve Santral İstanbul Müzesi tüm bu sosyal ve sanatsal değerlerimize ışık tutarak batıya açılan penceremiz olmuşlardır...

2.1. Sabancı Müzesi

Sanatsever işadamı Sakıp Sabancı'nın özellikle merak duyduğu Osmanlı sanatı ile ilgili oluşturduğu koleksiyon ile beraber gelişen müze fikri, Emirgan'da yaşadığı Atlı Köşk'ün dönüştürülmesiyle 2002 yılında gerçekleşmiştir.²⁰⁴

Resim 6 Sabancı Müzesi **R:** E. Turan

Sabancı, yaşamını geçirdiği aile evini müzeye dönüştürerek ilk özel müze örneğini verir.

Boğaziçi'nin en eski yerleşimlerinden Emirgan'da yer alan müzenin ana binası olan köşk, 1927 yılında Mısır Hidiv ailesinden Prens Mehmed Ali Hasan tarafından İtalyan mimar Edouard De Nari'ye yaptırıldı. Hidiv ailesi tarafından uzun yıllar yazlık konut olarak kullanılan köşk kısa bir süre de Karadağ Sefareti olarak hizmet verdi. Köşk, 1950 yılında Hacı Ömer Sabancı tarafından Hidiv ailesinden Prenses İffet'ten satın alındı. Atlı Köşk, 1966 yılında Hacı Ömer Sabancı'nın vefatından sonra aile büyüğü olan Sakıp Sabancı tarafından sürekli konut olarak kullanılmaya başlandı. Uzun yıllar Sakıp Sabancı'nın zengin hat ve resim koleksiyonunu barındıran köşk, 1998 yılında da içindeki koleksiyon ve eşyalar ile müzeye dönüştürülmek üzere Sabancı Üniversitesi'ne tahsis edildi. Modern bir galerinin eklenmesiyle 2002 yılında ziyarete açılan müzenin sergileme alanları 2005 yılındaki

²⁰⁴Yahşi BARAZ, Sabancı Müzesi, Sanat Müzeleri, Baraz Yayınları, (İstanbul, 2010) 386

düzenleme ile genişletilerek, teknik düzeyde uluslararası standartlara ulaştı. Bugün Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi zengin koleksiyonu, kabul ettiği kapsamlı uluslararası geçici sergileri, konservasyon birimleri, örnek eğitim programları, yapılan çeşitli konser, konferans ve seminerleriyle çok yönlü bir müzecilik ortamı sunmaktadır. Nazan Ölçer, Türkiye’de zengin koleksiyonlar bulunduğu ancak uluslararası dev sergileri ağırlayacak galeriler bulunmadığına dikkat çekerek Sakıp Sabancı’nın bu boşluğu iyi değerlendirdiğini söylüyor. Yakın zamana kadar batılı büyük ustaları Türkiye’de görme şansı olmadığını ifade eden Nazan Ölçer, *“Sergi salonunu ben geldikten sonra iyice genişletilip modern tekniklerle uluslararası sergilere ev sahipliği yapabilecek hale getirmeyi düşündük. Koleksiyonu büyütmek kadar önemli bir misyon uluslararası sanatçıların orjinal resimlerini sergilemek...”* diye konuşuyor. Atlı Köşk’ün bahçesinde sütun başları, çeşmeler, küçük heykellerin de aralarında bulunduğu arkeolojik eserlere dikkat çekiyor. Köşke de adını veren at heykeli 1864’te Fransız heykeltıraş Louis Doumas’ın eseri. Atlı Köşk’ün bahçesinde ikinci at heykeli ise 1204 yılında 4. Haçlı Seferi sırasında Haçlı kuvvetlerince yağmalanan İstanbul Sultanahmet Meydanı’ndan alınarak, Venedik San Marco kilisesi önüne yerleştirilen 4 attan birisinin dökümü olması nedeniyle önem taşıyor. Alt katta hayli değerli Fransız ağırlıklı 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başı dekoratif objeler var. Möbleler, porselenler olduğu gibi saklandı. Köşkün üst katı da hat salonları olarak kullanılıyor. Sakıp Bey, değerli bir hat koleksiyonu toplamış. 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar olan dönemi kapsıyor. Şevket Rado, Uğur Derman, Rafi Portakal gibi çok önemli isimler danışmanlık yapmış.” Türk resim sanatının başladığı 1850’lerden 1950’lere kadar uzanan modern klasik döneme ait 2000-2200 kadar eserden oluşan bir koleksiyona sahip olduklarını anlatan Nazan Ölçer, *“Osman Hamdi Bey’in en geniş koleksiyonu bizde. İlk dönem Türk ressamı Şeker Ahmet Paşa, Süleyman Seyyid’in en önemli koleksiyonları da bizde. Onlardan sonra gelen Çallı kuşağının, Nazmi Ziya kuşağının çok zengin bir koleksiyonuna da sahibiz”*²⁰⁵ diye açıklıyor.

²⁰⁵Özlem GÜVEMLİ, Özel Koleksiyonlardan Doğan Müze, Cumhuriyet Gazetesi, (23 Mayıs 2011)

Resim 7 Sabancı Müzesi, Fransız Heykeltıraş Louis Doumas'ın

Eseri Olan At Heykeli R: E. Turan

Bu at heykeli köşkle aynı yıl yani 1950'de alınarak bahçenin ön bölümüne yerleştirilmiş.

Sakıp Sabancı Müzesi Osmanlı Hat Koleksiyonu, Osmanlı Hat Sanatının 500 yıllık örneklerine kapsamlı bir bakış sunmakta, başka nadir el yazması Kuran-ı Kerimler olmak üzere, kıtalar, murakkaalar, levhalar, hilyeler, ferman, berat ve menşurlar ile hattat aletlerinden oluşmaktadır. Koleksiyonu, erken dönem Türk resminin seçkin örnekleri ile Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde İstanbul'da çalışmış yabancı sanatçıların eserlerinden oluşmaktadır. Müze, gerçekleştirdiği kapsamlı uluslar arası sergilerle, batı sanatı ile Türk ve Osmanlı arasındaki ilişkiyi çeşitli temalarla gözler önüne seriyor ve Salvador Dali, Pablo Picasso, Auguste Rodin gibi dev sanatçıların eserlerini Türk sanatseverlere sunarak da ciddi bir eğitim işlevi görüyor.²⁰⁶

2005'te yeni bir yapılanmaya girerek galerisini genişleten Sabancı Müzesi daha sonra büyük tanıtım kampanyalarıyla duyurduğu önemli sanatçıların sergilerini düzenlemiştir. Pablo Picasso sergisi bu anlamda büyük bir organizasyon olmuştur. Hem büyük bir isim olarak Pablo Picasso'nun getirilmiş olması ilgi uyandırmış hem de büyük bir kampanya düzenlenerek Türkiye'nin dört bir tarafındaki insanların gelmesi sağlanmıştır. Nazan Ölçer'in Evrim Doğan'la yapmış

²⁰⁶BARAZ 387

olduğu röportajda Sabancı Müzesine çeşitli kesimlerden ziyaretçinin geldiğini şu şekilde belirtmektedir: *“Bu sergide beni mutlu kılan bir şey var. Mesela Türk-İslam Eserleri Müzesi’ni turistler gezer. Türk insanının müze gezmek alışkanlığı yoktur. Biz Sakıp Sabancı Müzesi’nde sanki bunu gerçekleştiriyoruz. Bize gelenler kendi halkımız ve çok değişik kesimlerden insanlar geliyor. Ev hanımından torunuyla gelenlere, başı bağlının yanında göbeği açık kız geliyor. Hepsi de merak edip geliyor. Bu çok hoş bir şey. Bazen salonları gezerken, nereden duydu da geldi diye merak ettiğim ziyaretçiler görüyorum. Bir anlamda biz burada bir zinciri kırdık.”*

Nazan Ölçer bir dergide yer alan söyleşisinde de Pablo Picasso, Auguste Rodin, Cengiz Han sergilerinin getirilmesiyle ilgili şunları söylemiştir. *’Batı’yı anlamamız lazım. Batı sanatının büyük ustalarını tanımamız lazım. Batı sanatının nereden kaynaklandığını ve nereye gittiğini izlememiz lazım. Türk insanın bunu bilmesi gerekiyor. Onun dışında, nereden geldiğimizi de unutmuş oluruz.”* Sabancı Müzesi’nin, Nazan Ölçer’in bu sözlerinden yola çıkarak Türk Halkının hem kendi sanatını hem batı sanatını temel örneklerle göstermeye amaçladığı söylenebilir.²⁰⁷

Resim 8 Sabancı Müzesi Restaurant **R:** E. Turan

Sakıp Sabancı Müzesi Müzedechangea restaurantı İstanbul’un en güzel mekânlarından biri haline getirerek müze ziyaretine gelen misafirlerini burada ağırlayabiliyor.

²⁰⁷DOĞAN 45-67

Resim 9 Sabancı Müzesi Mağazası **R: E. Turan**

Müzenin ana giriş alanında yer alan Sabancı Müzesi mağazasında müze sergi katalogları, sanat kitapları, özel olarak tasarlanmış t-shirtler, takılar, kupalar ve müze koleksiyonundan eserlerden esinlenerek oluşturulan hediyelik eşyalar var.

Sakıp Sabancı Müzesinde çocuk misafirlerin ayrı bir yeri var.

Sakıp Sabancı Müzesi'nde, çocuklar, SSM koleksiyonları ve geçici sergilerden yola çıkarak sanat eserleriyle tanışmaları, onların müze yaşamına aktif katılımlarını ve çocuk yaştan birer müze dostu olmalarını sağlamak amacıyla, yıl boyunca çeşitli eğitim programları ve etkinlikler sürdürülmektedir. Bu etkinlikler sayesinde, genç izleyicilerin müze ile tanışmaları, sanatçılar hakkında bilgi edinmeleri, eserleri okumayı ve yorumlamayı öğrenmeleri, sanatçıların çalışmaları üzerinde düşünmeleri ve tüm bu bilgileri atölye çalışmaları ile pekiştirmeleri amaçlanmaktadır. SSM Eğitim Çalışmaları, Okul Grupları Sergi Gezileri, Atölye Çalışmaları, Müzeyle Tanışma Gezileri, Rehberli Sergi Turları, Yetişkin Atölyeleri ve Sosyal Sorumluluk kapsamında sürdürülen çalışmalardan oluşmaktadır.²⁰⁸

²⁰⁸<http://muze.sabanciuniv.edu/content/default.php?lngContentID=1230>

2.2. Pera Müzesi

Türkiye'nin önemli sanat koleksiyoncularından olan Suna ve İnan Kır  , 2003 yılında kurdukları vakıf ile eēitim, kültür ve saēlık alanlarında gösterdikleri faaliyetler çerçevesinde 2005 yılında Pera Müzesi'ni a tılar. Suna ve İnan Kır   Vakfı'nın İstanbul'un batıya açılan penceresi olan Pera bölgesinde a tığı bu müze, çeşitli düzeylerde kültür hizmeti vermek amacıyla hayata ge cirmeye başladığı geniş kapsamlı bir kültür girişiminin ilk adımı olarak niteleniyor. Bu projede bir 'müze-kültür merkezi' işlevini üstlenecek Pera Müzesi için, 1893 yılında mimar Achille Manoussos tarafından İstanbul'un gözde semti Tepebaşı'nda inşa edilen, yakın zamanlara kadar da 'Bristol Oteli' adıyla tanınan tarihi yapı Mimar Sinan Genim tarafından tümüyle elden geçirilerek   aēda  donanımlı bir müzeye dönüştürülmüş ve İstanbul halkının hizmetine sunulmuştur.²⁰⁹

Resim 10 Pera Müzesi **R:** E. Turan

Bristol Oteli adıyla tanınan tarihi yapı Mimar Sinan Genim tarafından tümüyle elden geçirilerek 2002 yılında   aēda  donanımlı bir müzeye d  n   t  r  lm    r.

²⁰⁹BARAZ 357

Pera Müzesi'nin katlarından ilkinin büyük bölümünü kaplayan Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri Koleksiyonu sergisi, klasik öncesi çağlardan 20. yüzyıl başına Anadolu'da kullanılagelmiş ağırlık ve ölçü birimlerinin, çeşitli malzeme ve tekniklerde üretilmiş tartı ve ölçü aygıtlarının seçkin örneklerinden oluşan, 10.000 parçaya yakın eseri kapsayan koleksiyonumuzdan derlenmiş bir sergidir. Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri Koleksiyonu, özellikle tarih ve arkeoloji tutkunlarına hitap eden ve alanında dünyanın en önemli koleksiyonlarından biridir. Aynı katın diğer kanadında yer alan Kütahya Çini ve Seramikleri Koleksiyonu Sergisi ise, bu türün çarpıcı güzellikteki parçalarıyla kültür tarihimizin çok iyi tanınmayan bir yaratı alanına yeni ışıklar tutmaktadır. Pera Müzesi, bir taraftan Suna ve İnan Kıraç Vakfı'na ait "Oryantalist Resim", "Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri" ve "Kütahya Çini ve Seramikleri" koleksiyonları ekseninde gerçekleştirdiği sergi ve müzecilik etkinlikleriyle ülkemizin unutulmaya yüz tutmuş kültürel ve sanatsal değerlerine ışık tutmaya çalışmakta; diğer taraftan da düzenlediği dönemli sergilerle, "Jean Dubuffet", "Henri Cartier-Bresson", "Rembrandt", "Niko Pirosmeni", "Josef Koudelka", "Joan Miró", "Akira Kurosawa", "Marc Chagall", "Pablo Picasso", "Fernando Botero", "Ikuo Hirayama", "Frida Kahlo", "Diego Rivera" gibi usta sanatçıların yapıtlarını ülkemiz sanatseverleriyle buluşturmaktadır. Müze, bu süre içinde "Otto Mauer" ve "JPMorgan Chase" gibi dünyaca tanınmış koleksiyonlardan da önemli sergiler düzenleyerek, kişisel ve kurumsal sanat koleksiyonculuğunun ülkemizde gelişmesine, dünya çapındaki örneklerle katkıda bulunmuştur. Pera Müzesi, 2005 yılında Avrupa Birliği Kültür Fonu ile AB ülkeleri bünyesinde gerçekleştirilen Gemini: Muse projesine Türkiye'den davet edilen ilk özel müzedir. Müze, 2006 yılında Stockholm'deki Nordiska Müzesi Koleksiyon'undan seçtiği 350 yıllık resimlerle "Avcı Mehmet'in Alay-ı Hümayunu" sergisi düzenleyerek sergi açılışında İsveç Kralı Carl XVI Gustaf ve eşi Kraliçe Silvia'yı konuk etmiş ve bir Avrupa ülkesinin kral ve kraliçesi tarafından resmen ziyaret edilen ilk Türk özel müzesi olmuştur.²¹⁰

Pera Müzesi, Suna ve İnan Kıraç Vakfı'na ait üç koleksiyonu ve bu koleksiyonların temsil ettiği değerleri, kaliteli sergiler, yayıncılık ürünleri ve bilimsel çalışmalarla gelecek kuşaklara aktarmayı, dünya sanatının büyük ustalarının yapıtlarını, dünyanın önde gelen sanat kuruluşlarıyla ortak projeler üreterek ülkemiz sanatseverlerine

²¹⁰BARAZ 377

sunmayı, ülkemiz sanatının bilinmeyen yönlerine, değerlerine ışık tutmayı, çağdaş sanata ve genç sanatçılara ev sahipliği yaparak olabildiğince geniş bir sanatsever kesimi kucaklamayı hedeflemektedir.²¹¹

Müze, Vakıf koleksiyonlarını sergilemeye yönelik 'özel müze' işlevinin yanı sıra çok amaçlı sergi salonları, film ve eğitim programları ve ağırlama mekânlarıyla, kafesiyle kentin bu çok canlı bölgesinde, değişik içerikli sergilerle olduğu kadar, sözlü ya da görsel etkinliklerle de İstanbullulara geniş kapsamlı bir kültür hizmeti veriyor.²¹²

Resim 11 Pera Müzesi Cafensinden bir görüntü **R:** E. Turan

Geniş bir mekânda yer alan Pera Cafe renkli kokteyllere ev sahipliği yapmaktadır.

Pera Müzesi'nde eğitime büyük önem verilmektedir. Eğitim alanındaki hedeflerini gerçekleştirmek üzere; yardıma ihtiyacı olan yetenekli öğrenciler ile eğitim ve öğretim kurumlarına gerekli görülecek her türlü yardımı yapmakta, burs eğitim ve araştırma gibi imkânlar sağlayarak destek vermektedir. Vakıf, kültür ve sanat alanında; tarih, sanat, kültür ve bilim müzeleri ile her türlü sergi imkânları, araştırma ve uygulama merkezleri, kütüphaneler ve enstitüler açmaya ve işletmeye, koleksiyonlar oluşturmaya ve bunları sergilemeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Vakfın bu alandaki faaliyetleri arasında inceleme, araştırma ve

²¹¹Fatma ÇOLAKOĞLU, Pera Müzesi Suna ve İnan Kıraç Vakfı'nın Bir Kültür Girişimi, (İstanbul, 12 Mayıs 2011) Mülakat (Ebru Turan)

²¹²<http://www.peramuzesi.org.tr/hakkimizda>

kamuoyu yoklamaları yapmak veya yaptırmak, dünyadaki çeşitli müzeler, vakıflar, sergi merkezleri, araştırma ve uygulama merkezleri, kütüphaneler, enstitü ve kuruluşlarla işbirliği yapmak da yer almaktadır.²¹³

Resim 12 Pera Müzesi "Temelde İnsan: Çağdaş Sanat ve Nörobilim" sergisine paralel düzenlenen eğitim programı
http://www.peramuzesi.org.tr/etkinlikler/etkinlik_liste.aspx

Pera Müzesi, vakıf koleksiyonlarından düzenlediği koleksiyon sergileriyle, sanatın tüm disiplinlerine açık dönemli sergileriyle, yayımladığı özenli katalog ve kitaplarla, renkli film-video programlarıyla, çocuk eğitim etkinlikleriyle açılışında da altını çizdiği gibi, bir müze-kültür merkezi işlevini görüyor. Pera Müzesi binasını ziyaret eden sanatseverler yılın hemen her döneminde yeni bir sürprizle karşılaşıyorlar. Pera Müzesi'ni, farklı konulara ilgi duyan sanatseverlerin aileleriyle birlikte ziyaret ederek hep birlikte kaliteli vakit geçirecekleri bir buluşma mekânı olarak işlevlendirilmeye çalışılıyor. Diğer taraftan, müze, açıldığından bu yana, her yıl, sanat eğitimi veren kurumlara ve genç sanatçılara olanaklar sağlayıp projeler geliştiriyor, sergiler açıyor ve kataloglar yayımlıyor.²¹⁴

2011'de altıncı yılını geride bırakan Pera Müzesi, Suna ve İnan Kırac Vakfı Koleksiyonları'ndan derlediği sergilerle, ülkemizin ve dünyanın önde gelen sanat kuruluşlarıyla işbirliği yaparak gerçekleştirdiği ulusal ve uluslararası sergi

²¹³BARAZ 380

²¹⁴ÇOLAKOĞLU Mülakat(Ebru Turan)

projeleriyle, yayınladığı kitap ve kataloglarla, düzenlediği sözlü etkinliklerle, video-film etkinlikleriyle ve eğitim programlarıyla, altı yıl gibi kısa bir süre içinde Türkiye'nin en nitelikli, öncü ve sevilen müzelerinden biri oldu.²¹⁵ Aile koleksiyonlarını sergilemeye yönelik bu 'özel müze' işlevinin yanı sıra Pera Müzesi'nin, gerek çok amaçlı sergi salonları, gerekse oditoryum/fuaye ve konuklama mekânlarıyla kentin bu çok canlı bölgesinde çağdaş bir kültür merkezi işlevi kazanması ve değişik içerikli sergilerle olduğu kadar, sözlü ya da görsel etkinliklerle de İstanbullulara geniş bir kültür hizmeti vermesi öngörülmektedir.²¹⁶

²¹⁵ÇOLAKOĞLU Mülakat(Ebru Turan)

²¹⁶<http://www.peramuzesi.org.tr/hakkimizda>

2.3. İstanbul Modern Sanat Müzesi

İstanbul Modern Boğaziçi'nin en eski yerleşimlerinden Galata'nın 19. yüzyılın sonlarında inşa edilen ev üç büyük göçe tanık olan rıhtımında yer alan Denizcilik İşletmeleri'nin 8000 metrekarelik 4 no'lu antrepo binası, kısa süre içinde Tabanlıoğlu Mimarlık tarafından tüm işlevleriyle modern bir müzeye dönüştürüldü. Eczacıbaşı Topluluğu, 'Kurucu' olarak ilk yatırım finansmanının ve müzenin çekirdek koleksiyonunu sağladı. Ülkemizin kültür ve Sanat Vakfı'nın çatısı altında hem özel hem de kamu kesiminin ilgi ve desteğini sağlayarak, projeyi gerçekleştirmek üzere çalışmalara başladı.²¹⁷

Resim 13 İstanbul Modern Sanat Müzesi **R:** E. Turan

İstanbul Modern Sanat Müzesi İstanbul Boğazı'nın kıyısında, 8.000 metrekarelik bir alanda kurulmuştur.

İstanbul Modern Sanat Müzesi, Türkiye'nin sanatsal yaratıcılığını kitlelere ulaştırmayı ve kültürel kimliğini uluslararası sanat ortamıyla paylaşmayı amaçlayarak, disiplinler arası etkinliklere ev sahipliği yapan bir müzedir.²¹⁸ İstanbul Modern ile ülkemiz, yıllardır özlemini çeken, dünya düzeyinde bir modern sanat müzesine kavuştu. Batı ve Doğu'nun sanatsal ve kültürel değerlerini içinde taşıyan,

²¹⁷Oya ECZACIBAŞI, Gözlem, Yorum, Çeşitlilik Sergisi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, (İstanbul, 2008) Önsöz

²¹⁸ http://www.istanbulmodern.org/tr/f_index.html

en özgün kültür sentezlerinin ürünleriyle süslü İstanbul'un geçmişine yaraşır bir gelecek hazırlama düşü böylelikle gerçekleşmiştir.²¹⁹

İstanbul Modern, Türkiye'nin batıdaki benzerlerine göre bir asır gecikmiş ve ancak özel sektör aracılığıyla gerçekleşebilmiş bir modern sanat müzesidir. Devletin böyle bir alanda öncülük yapması bir yana, özel girişimciye kolaylık göstermesi bile uzun yıllar almıştır. Türk sanat camiası ve Türkiyeli sanatçılar, böyle bir müzenin yokluğunu hissedip yaşamışlar, bir müze tarafından desteklenmemenin bedelini de ödemişlerdir. Sanat piyasalarında bir sanatçının veya sanat akımının müze süzgecinden geçmesi, piyasaya bir standart sunar, geç de olsa İstanbul Modern bu açığı kendi imkânlarıyla, sponsorları ve bağışlarıyla kapatmaya çalışmaktadırlar.²²⁰

Bünyesinde barındırdığı süreli ve sürekli sergi salonları, fotoğraf galerisi, video, eğitim ve sosyal programları, kütüphane, sinema, kafe ve tasarım mağazası ile çok yönlü bir hizmet alanı sunar. Müzenin koleksiyonları, sergileri ve eğitim programları, her toplumsal kesimden ziyaretçiye sanatı sevdirmeyi ve onların etkin biçimde sanata katılımlarını sağlamayı hedefler.²²¹

Resim 14 İstanbul Modern Sanat Müzesi Lokantası **R:** E. Turan

İstanbul'un tarihi dokusu içinde, modern mimarisi ve Sultanahmet'e kadar uzanan büyüleyici boğaz manzarası eşliğinde 2005 yılında faaliyete girmiştir.

²¹⁹ECZACIBAŞI Önsöz

²²⁰BARAZ 367

²²¹http://www.istanbulmodern.org/tr/f_index.html

Resim 15 İstanbul Modern Sanat Müzesi Tasarım Mağazası **R:** E. Turan

İstanbul Modern mağazasında, sanat kitapları, özel olarak tasarlanmış ev aksesuarları ve hediyelik eşyalardan oluşan geniş bir koleksiyon var.

Resim 16 İstanbul Modern Sanat Müzesi Kütüphane

R: http://www.istanbulmodern.org/tr/f_index.html

İstanbul Modern Kütüphane, koleksiyon ve bilgi hizmetleri aracılığıyla müze faaliyetlerini desteklemek; müze çalışanları, ziyaretçileri ve araştırmacıların sanat alanındaki her türlü bilgiye erişmelerini sağlamak amacıyla görev yapmaktadır.

İstanbul Modern Sanat Müzesi, 11 Aralık 2004 tarihinde 4 numaralı Gümrük Antreposu'nda kapılarını açtığı zaman, aslında 17 yıllık bir proje gerçekleşiyordu. Bu gecikmeye rağmen, İstanbul Modern, Türkiye'de özel kesimin öncülüğünde

kurulan ilk modern sanat müzesi oldu ve ülkemiz için bir "yenilik" olarak gün yüzüne çıktı. Müze gezme alışkanlığı olmayan bir ülkede, zaten sayıları az olan ve kamu tarafından yönetilmenin kaçınılmaz etkilerini taşıyan diğer müzelerden farklı olarak İstanbul Modern, bir ilki gerçekleştirerek müzeyi sosyal bir platforma dönüştürdü. Bütün bu etkinliklerin yanı sıra, İstanbul Modern’de özel sektör, kamu yönetimi ve yerel yönetimin desteklediği eşsiz, yepyeni bir sinerji yaratıldı. Sürekli sergi salonu ile alt kattaki süreli sergiler salonunu birbirine bağlayan sergi, Türkiye’de üretilen modern ve çağdaş sanatın başlangıç evresinden bugüne geçirdiği süreci, en önemli sanatçı ve çalışmalar üzerinden izleyiciye sunuyor. Sergi mekânında eserlere eşlik eden metinler bu gelişim sürecinin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik dinamiklerini anlatıyor. Sanat eserinin hayatın bir parçası olduğunu ve onu kuşatan etkileşimler birlikte ilerlediğini hatırlatan bu metinler, 20. yüzyıl’da Türkiye’de yaşanan sanat tarihsel dönüşüme de işaret ediyor.²²²

İstanbul Modern, açıldığı günden bu yana çok önemli sergilere ev sahipliği yapıyor. İstanbul Modern, 2004 yılında Gözlem-Yorum- Çeşitlilik isimli sürekli sergisiyle sanatseverlere merhaba dedi. 11 Aralık 2004-4 Aralık 2005 tarihinde gerçekleştirilen sergi, Türk resim tarihine yeni, taze bir bakış yöneltmek ve bu tarihi, akrabalıkları, etkileşimleri, ilişki zincirleri ya da karşıtlıkları ışığında yeniden okumak amacıyla tasarlanmıştı. 15 Ocak 2005-29 Mart 2005 tarihleri arasında gerçekleştirilen Yani Alımlar sergisinde ise İstanbul Modern’in açılışının hemen ardından satın alma ve bağış yoluyla koleksiyonuna kattığı yeni eserler sergilendi. 11 Aralık 2005-15 Ocak 2007 tarihleri arasında açık olan Kesişen Zamanlar sergisi ise İstanbul Modern’in ikinci kalıcı koleksiyon sergisi oldu. 2007-2008 tarihleri arasında ise Modern Deneyimler Sergisi, Türkiye coğrafyasında gelişen yaklaşık 100 yıllık sanat serüvenini sanat tarihsel bir çalışma sahası olarak sanat izleyicisine sundu.²²³

11 Aralık 2004’ten bu yana(2010) müze koleksiyonunun yer aldığı üst kattaki sürekli sergi salonunda 4, alt kattaki süreli sergi salonunda ise 21 sergi açıldı. Fotoğraf galerisinde ise 20 fotoğraf sergisi, video bölümünde de 14 video programı gerçekleştirildi. İstanbul Modern, açıldığı günden bu yana eksilmeyen, yoğun bir ilgiyle, Avrupa Birliği sürecinde ülkemize gelen yabancı basın uğrak yeri haline

²²²ÇALIKOĞLU 14

²²³BARAZ 371

geldi. Evet. Viyana, Graz, Salzburg, Atina, Selanik, Dublin, Seul, Moskova, Paris ve Londra’da 12 yurt dışı sergisi yaptık. Bugüne kadar yaptığımız sergilerin tümünde toplam 693 sanatçının yapıtını sunduk. 21 süreli sergide toplam 256 sanatçının çalışmaları yer aldı. Fotoğraf galerisinde 217 sanatçının, video bölümünde de 42 sanatçının yapıtları gösterildi. Bu yıl sergilerini yaptığımız Kutluğ Ataman ve Hüseyin Çağlayan belki de dünyada Türkiye’den daha iyi tanınıyorlar. Açıldığından bu yana 3 milyon ziyaretçiye ulaşıldı. Yılda ortalama 500 bin kişinin müzemizi ziyaret ettiği söylenebilir. Topkapı, Ayasofya ve Arkeoloji Müzesi’nden sonra geliyoruz. 600 bin ziyaretçiye ulaşıldı 2010’da toplamın yüzde 40’ına denk geliyor, sizle görüşmeden önce son rakamlara baktım, 1 milyon 271 bin 200 turist geldi İstanbul Modern’e. Topkapı, Ayasofya ve Arkeoloji Müzesi’nden sonra İstanbul Modern ziyaret ediliyor. Zamanına göre değişiyor. Bazen Amerikalılar bazen Almanlar ön plana çıkıyor. Genelde gençler geliyor. Bir de İstanbul’a ikinci, üçüncü kez gelenler, tarihi ve anıtsal mekânlara gitmiyor ama İstanbul Modern’e geliyor. Çünkü sergiler sürekli değişiyor.²²⁴

İstanbul Modern, sadece sanat yapıtlarını sergilemekle kalmadı, bir sanat eğitim kurumu haline de geldi. Çocukların ve gençlerin görsel sanatlar alanında eğitilmesi amacıyla müze içinde ve dışında programlar yürütölmeye başladı. Bu programlardan müzenin açılışından bu yana yüz binlerce çocuk ve genç yararlandı. Müze özellikle gençler için bir çekim merkezi haline geldi. İnteraktif etkinlikler müzede başlıca ilgi alanı oldu. Sürekli ve süreli sergi salonları, fotoğraf bölümü, yeni medya alanı, video bölümü, kütüphanesi, sineması, eğitim bölümü, yaz okulu, mağazası, kafeteryasıyla birlikte yaratmaya ve üretmeye çağıran İstanbul Modern, izleyicilerle ortak bir enerji oluşturarak, gündelik yaşamla kültürün buluştuğu çok boyutlu bir müze oldu.²²⁵ Gençler için sanat merkezi yetişkinler için de deneyim alanı. En önem etkinlik alanı arasında sanat eğitimi var. Altı yılda İstanbul Modern’de 340 bin çocuk ve genç, sanat eğitimi aldı. Bu eğitim çalışmalarını belirli bir program çerçevesinde yurt düzeyinde yaymak için hazırlıklar yapıldı. Amac sanatı toplumun farklı kesimlerine ulaştırmak. İstanbul Modern’de sergilerle eşzamanlı okullara yönelik programlar, hafta sonu çocuk atölyeleri, Pazar günleri ailelerle atölye çalışmaları, lise ve üniversite düzeyi gençlerle sanatçıların buluştuğu gençlik atölyeleri

²²⁴[http://w10.vatanim.com.tr/pazarvatan/haberdetay.asp?hkat=1&hid=16563&yaz=G%FCncel\(ElifErgu'nunOyaEczacıbaşıileolanröportajındanalınmıştır.](http://w10.vatanim.com.tr/pazarvatan/haberdetay.asp?hkat=1&hid=16563&yaz=G%FCncel(ElifErgu'nunOyaEczacıbaşıileolanröportajındanalınmıştır.)

²²⁵ÇALIKOĞLU 14

gerçekleştiriliyor. Paris'teki Centre Georges Pompidou ile işbirliğiyle 6-16 yaş grubu çocuklara, Genç İstanbul Modern etkinliğiyle sanat eğitimi veriliyor. Bunların yanı sıra eğitimde fırsat eşitliği sağlamayı amaçlayan özel eğitim programları, yarıyıl için eğitim programları ayrıca müzenin yanı sıra İstanbul dışında da düzenlediğimiz yaz okulu bulunuyor. Yetişkinlere yönelik olarak seminer ve atölye programı Atölye Modern düzenleniyor.²²⁶

Resim 17 İstanbul Modern Sanat Müzesi 23 Nisan sanat etkinliği **R:** E.Turan
İstanbul'un dört bir aynından gelip, bu etkinliklere katılan ilköğretim öğrencileri gözetmenler eşliğinde sergi salonunda resim yapma olanağı buluyor.

İstanbul Modern Sanat Müzesi Kayıp Cennet Sergisi'ne paralel olarak(2011) çocuklara, gençlere ve ailelere yönelik özel bir program hazırlandı. Sihirli Fikirler adını taşıyan program, sizleri doğa ve teknoloji ilişkisinin sanattaki izdüşümlerini araştırmaya, sanatçıları tanımaya, teknolojik ve organik malzemelerin bulunduğu sanat eserlerini incelemeye ve eğlenceli sanat oyunları oynamaya davet ediyor.²²⁷

²²⁶<http://w10.vatanim.com.tr/pazarvatan/haberdetay.asp?hkat=1&hid=16563&yaz=G%FCncel> (Elif Ergu'nun Oya Eczacıbaşı ile olan röportajından alınmıştır.

²²⁷Sihirli Fikirler Atölyesi, İstanbul Modern Eğitim Broşürü (İstanbul, 2011)

Resim 18 İstanbul Modern Sanat Müzesi 23 Nisan Sanat Etkinliği R: E.Turan

Bu tür özel günlerde müze hiçbir ücret talep etmeden rehberli okul turları düzenlemektedir.

Hedef kitle bugüne kadar sanatsal etkinlikleri takip etmeyenler. İstanbul Modern’e ulaşma olanağı olmayan okullar, belediyeler aracılığıyla müzeye getiriliyor. Gezici sergi aracımız ise çeşitli ilçeleri ziyaret ediyor. Sergilerimizi ve eğitim programlarımızı okullara taşıyor. Belediyeler ile işbirliğimizin çoğalmasını, özellikle de ilçe belediyelerinin müzeye ulaşım sağlamada katkıda bulunmasını arzu ediyor. Ailelere yönelik de eğitim programları var. İstanbul Modern’in bugün Türkiye’de üretilen sanatın küresel dünyada evrensel bir anlam taşıdığını göstermek ve İstanbul’un uluslararası kimliğini, zengin birikimini yansıtmak gibi çok önemli bir misyonu var.²²⁸

İstanbul Modern’in açıldığı günden bu güne İstanbul’un sanat ve sosyal ortamını etkileyen sergilerden seçkiler;

Türkiye-İtalya diplomatik ilişkilerinin 150.yıldönümünün kutlanmasına ve bu nedenle Venedik ile İstanbul’un kardeş kent ilan edilmesine denk düşen "Venedik-İstanbul" sergisi(2007) tarihsel ve kültürel olarak zengin bir geçmişe sahip olan iki önemli kent arasında güçlü bir etkileşimi ortaya çıkardı. Küratör Rosa Martinez, serginin, sınırların silinebileceğini ve sanatın kentler arasındaki tarihsel, kurumsal ve

²²⁸<http://w10.vatanim.com.tr/pazarvatan/haberdetay.asp?hkat=1&hid=16563&yaz=G%FCncel> (Elif Ergu’nun Oya Eczacıbaşı ile olan röportajından alınmıştır.

eğitsel bağları güncelleyen olağanüstü bir araç olabileceğini açıkça yansıttığını belirterek, "Venedik-İstanbul" projesi, sanatın, nasıl, bienallerden müzelere doğru seyahat edebileceğini ve bu aktarım aracılığıyla nasıl yeni anlamlar kazanabileceğini gösteriyor" diyor. İstanbul Modern, ilk uluslararası etkinliği olan Çekim Merkezi adlı sergisini 18 Eylül 2005 yılında İspanyol küratör Rosa Martínez'in düzenlediği ve Türk Ekonomi Bankası'nın ana sponsorluğunu üstlendiği "Çekim Merkezi" başlıklı sergiyle gerçekleştirdi. Yurtdışından 13, Türkiye'den 3 sanatçının yapıtlarını bir araya getiren "Çekim Merkezi" günümüz sanatının ünlü isimleri bir araya getirdi. Böylece İstanbul, 9.Uluslararası İstanbul Bienali ve birbirini tamamlayan başka kültürel etkinliklerle aynı zamana denk gelen "Çekim Merkezi" ile birlikte gerçek bir uluslararası ağırlık merkezi haline geldi. İstanbul Modern Sanat Müzesi, "Magnum Fotoğrafları ile Türkiye" (2007) adlı sergisiyle, dünyanın en önemli fotoğraf ajanslarından Magnum Photos'un Türkiye ile ilgili fotoğraflarını ilk kez bir araya getirerek kapsamlı biçimde sergiliyor. Küratörlüğünü Engin Özendeş ve Diane Dufour'un üstlendiği sergi, Magnum fotoğrafçılarının özgün bakış açısından, sıra dışı ve şiirsel bir Türkiye portresi sunuyor.²²⁹

Ayrıca çeşitli ülkelerin büyükelçileriyle işbirliği yaparak düzenlenen aylık film programlarıyla Dünya Sinemasını, film severlerle buluşturuyor. Aynı zamanda Türkiye'deki çeşitli enstitülerle işbirliği ile Türk sanatçıların yapıtlarını ve dünyanın farklı köşelerindeki sanatçıların animasyon ve kısa filmlerini bir araya getiriyor.

Oya Eczacıbaşı Elif Ergu ile yapmış olduğu röportajda İstanbul Modern'in Türkiye'ye etkilerini şu şekilde açıklamıştır.

*6 yıl içinde Türkiye'deki çağdaş sanat yaşamında çok şey değişti. İstanbul Modern'in kuruluşu bu değişimi tetikleyen nedenlerden yalnızca biriydi. İstanbul Modern bu değişim sürecinin önemli bir kilometre taşı oldu. Artık çağdaş sanatımızın önde gelen temsilcileri küresel sanat dünyasında daha çok tanınıyor. Eserlerini de büyük yabancı koleksiyonerler ve yabancı müzeler alıyor. Avrupa'nın sanat merkezlerinde Türk çağdaş sanatı sergileri açılıyor. Bu gelişmeleri daha da ileri götürmek için İstanbul Modern'in çok şeyler yapabileceğini düşünüyorum.*²³⁰

²²⁹ http://www.istanbulmodern.org/tr/f_index.html

²³⁰ <http://w10.vatanim.com.tr/pazarvatan/haberdetay.asp?hkat=1&hid=16563&yaz=G%FCncel> (Elif Ergu'nun Oya Eczacıbaşı ile olan röportajından alınmıştır.

İstanbul Modern, açıldığı günden bu yana eksilmeyen, yoğun bir ilgiyle, Avrupa Birliği sürecinde ülkemize gelen yabancı basın uğrak yeri haline geldi. Yapılan yorumlarda modern sanat birikimimizin çok eskiye dayandığı belirterek, İstanbul Modern'in İstanbul'un bir kültürel başkent olduğu kanıtladığını vurguladı.²³¹ "New York Times'da İstanbul Modern, Türkiye'nin değişen yüzü olarak gösterildi. Böylece İstanbul Modern, Türkiye'nin çağdaş sanat yaşamını ifade eden bir dünya markası olma yolunda hızla ilerliyor."²³²

Müzenin yönetim kurulu başkanı Oya Eczacıbaşı;

*"Sadece sergilemekle yetinmeyerek ürettiğimiz sergilerimizi yurtdışında çeşitli ülkelere de taşıyoruz. İstanbul Modern, beş yıl boyunca uluslararası kimliğimizi yansıtan farklı sergilerini Avusturya, İngiltere, İrlanda, Yunanistan, Almanya, Fransa, Kore ve Rusya'da sergiledi. İstanbul Modern, topluma sanatı görme, tanıma, sevmeye, onu özümseme ve gelişmeleri izleme olanakları sağlamayı vaat ederek kapılarını açtı. İstanbul Modern ziyaretini bir alışkanlık haline getirmek, izleyici kitlesini arttırmak ve sürekli ilgi çekmek için dinamik ve değişken bir yapı amaçladık ve bunda başarılı olduk."*²³³ sözleri ile İstanbul Modern'in uluslararası çalışma bağlarını tanımlamıştır.

²³¹BARAZ 367

²³²ÇALIKOĞLU 14

²³³Oya ECZACIBAŞI, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Sanat Müzeleri, Baraz Yayınları (İstanbul, 2010), s.369

2.4. Doğançay Müzesi

Türkiye'nin ilk kişisel modern sanat müzesidir. Ekim 2004 tarihinde açılan müze, İstanbul'un kültür ve sanat merkezi olan Beyoğlu'ndaki 150 yıllık 5 katlı tarihi bina içinde yer almaktadır. 1999'da Burhan Doğançay tarafından satın alındığında harap halde olan bina, 4 yıl süren yenileme çalışmalarından sonra eski görkemine kavuşmuştur. İç mekanı müze standartlarına uygun şekilde dizayn edilen müzede, müzenin bir katı sanatçının babası Adil Doğançay'a ayrılmış olup, diğer katlarında müzenin kurucusu ve Türkiye'nin önde gelen sanatçısı Burhan Doğançay'a ait heykelleri ve fotoğraflarında 114 ülkeye yaptığı yolculukların izlerini yansıtan eserleri sergilenmektedir. Doğançay, eserleri içlerinde Guggenheim, Metropolitan, Pompidou, MoMa, National Gallery gibi dünyanın en önemli sanat müzelerinin de bulunduğu. Birçok müzenin ve sayısız koleksiyonerin daimi koleksiyonuna girmiş tek Türk ressamıdır.²³⁴

Resim 19 Doğançay Müzesi **R:** E. Turan

Doğançay Müzesi Beyoğlu'ndaki 150 yıllık 5 katlı bu tarihi bina içinde yer almaktadır.

²³⁴ Burhan Doğançay Müzesi Kartpostalından

Doğançay Müzesi, Türkiye'nin önde gelen çağdaş sanatçısı ressam Burhan Doğançay tarafından, topluma modern bir müze kazandırmak amacıyla kurulmuştur. Avrupa ve Amerika da uzun yıllar yaşayan Doğançay, örneklerini sıkça gördüğü “Özel Kişisel Müze” hayalini ülkesinde gerçekleştirerek, bu alanda bir ilke imza atmıştır. Sanatçının müzede yer alan eserleri, onun erken dönem figüratif resimlerinden başlayıp, **resim 20**'de görüldüğü gibi kent duvarlarından ilham alan işlerine ve fotoğraflarına uzanan elli yıllık sanatsal gelişimini kapsıyor.

Resim 20 Burhan Doğançay Müzesi 2. Kat Sergi Salonu **R:** E. Turan

Kent duvarlarının Doğançay için özel bir anlamı vardır: Bunlar zamanın akışının belgeleridirler, sosyal, siyasal ve ekonomik değişimi yansıtır, aynı zamanda doğa güçlerinin saldırılarına ve insanların bıraktıkları izlere tanıklık ederler. Doğançay'a göre, kent duvarlarını insan deneyiminin anıtları yapan ve kendi eserlerini zamanımızın bir arşivi haline getiren şey de budur.²³⁵

Doğançay Müzesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve sponsor firmalarla işbirliği içinde 2005'ten bu yana temel eğitim okullarında jüri sanat yarışmaları düzenliyor ve sonuçlarını kamuoyuyla paylaşıyor. Her yıl 1500 okuldan, 8-14 yaşlarında ortalama 7 bin öğrenci bu etkinliğe katılıyor. Birinci gelenler 2006'da dört günlük

²³⁵www.dogancaymuseum.org

Paris ve 2007’de bir haftalık Londra gezileriyle ödüllendirildi. Müze, eğitime sanat üzerinden destek vermeyi amaçlayan bu yarışmaları gelecekte de sürdürecektir.²³⁶

Resim 21 Burhan Doğançay Müzesi 7. İlköğretim Okulları Resim Yarışması Ödül Töreni **R:** E. Turan

Doğançay Müzesi’nin kuruluş gayelerinden birisi ve en önemlisi, bütün dünya müzelerinde olduğu gibi Türkiye’de de gelecek nesillerin eğitim, kültür ve sanat donanımlı olarak yetişmelerine katkı sağlamaktır. Bir toplumun uygar olabilmesi için, kültür ve sanat çok önemlidir. Bu nedenle kurulduğu günden bu yana toplumun ve özellikle ilköğretim çağındaki yavrularımızın kültür ve sanatla buluşmalarını sağlayan Doğançay Müzesi, kültür ve sanatın Türkiye’mizin geleceği için ne kadar önemli olduğunun bilincindedir. Bu nedenle açıldığı günden bu yana haftada en az iki, üç ilköğretim okulu konuk edilmektedir.²³⁷ Doğançay Müzesi, müzelerin ana görevlerinin eğitim, kültür ve sanat olması gerektiği düşüncesinden hareketle çeşitli projeler geliştirmekte, halkın, özellikle de çocukların bir eğitim ve kültür ortamı içerisinde sanatla buluşmalarını sağlamaktadır. Müze binasının alt katını bir çocuk atölyesi olarak düzenlemiş ve “sanat müzede öğrenilir” ilkesi doğrultusunda çocukların resim çalışmaları yapmalarına zemin hazırlamıştır.

²³⁶ BARAZ 363

²³⁷ Burhan, DOĞANÇAY, Doğançay Müzesi 7. İlköğretim okulları Resim Yarışması, Resim Katoloğu, 2011

Resim 22 Burhan Doğançay 6.sı Düzenlenen Resim Yarışmasında Kazanan Çocukların Resimleri İmzalarken **R:** E. Turan

İlköğretim Öğrencilerin katıldığı resim yarışmasını açıldığı günden itibaren her yıl büyük bir heyecanla gerçekleşmektedir. Değerlendirmeler Türkiye'nin önde gelen sanatçı ve galericileri tarafından yapılıyor ve dereceye giren öğrencilere birçok firma tarafından ödülleri verilmektedir.

Resim 23 Burhan Doğançay Müzesi Mağazası **R:** E. Turan

Müzenin giriş kapısında bulunan mağazada Burhan Doğançay'ın yapmış olduğu resimlerin kopyaları, aksesuarlar (kol düğmeleri, bardak, tişört vb.) ve sergi kataloglarının satışı yapılmaktadır.

Burhan Doğançay'ın kişisel çabalarıyla kurulan ve sanatseverlere ücretsiz olarak hizmet veren müzede, sanatçının kendi sanat serüvenine tanıklık etmenin yanı sıra, müzenin sunduğu diğer kaynaklardan sürekli olarak yararlanabilirsiniz. Haftanın yedi günü açık olan müze mağazasıyla ve kafeteryasıyla ziyaretçilerini beklemektedir.

2.5. Rezan Has Müzesi

Rezan Has Müzesi'nin kültür ve sanat dünyasına girişı, 11. Uluslararası Doğu Halı Konferansı'nın açılış sergisi olan “Zamansız Sadelik” ile 2007 Mayıs'ında gerçekleşmiştir. Müze, bulunduğu konum dolayısı ile Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinin izlerini barından Haliç'i kendine konu alarak, sergilerini bu yönde hazırlamaktadır.²³⁸

Resim 24 Rezan Has Müzesi **R:** E.Turan

Rezan Has Müzesi var olan bir koleksiyon çevresinde oluşmamaktadır. Halihazırda müzenin yapısı, en önemli koleksiyonudur. Müze, Kadir Has Üniversitesi'ne dönüştürülmüş Cibali Tütün Fabrikası içinde yer almaktadır. Bir sergi nesnesi olan müze mekânında, Bizans döneminde Karanlık Çeşme olarak bilinen bir sarnıç yapısı yer almaktadır. Bu yapı Haliç kıyısı boyunca sur yapıları dışında var olan ender Bizans yapılarından birisidir. Yine müze içinde yer alan Osmanlı dönemine tarihlenen “hamam” kalıntısı da, Rezan Has Müzesi'nin bir diğer önemli mekânını oluşturmaktadır.²³⁹

²³⁸ http://www.rhm.org.tr/tr/p/museum_history

²³⁹ BARAZ 381

Haliç'in endüstri-sonrası mekânsal dönüşüm sürecinde, müzelerin, kültür merkezlerinin sıralandığı bir kentsel festival ve kutlama mekânı olması yönünde güçlü yatırımlar yapılmıştır. Bu yatırımlar Haliç'in Kuzey yakasında yer alan yapı mirası (fabrikalar, tersaneler, gemi kızakları, elektrik santralleri, mezbahalar, vb) kullanılarak yapılmakta. Kuzey Haliç İstanbul Modern'den başlayarak, Tersane-i Amire, Aynalıkavak Kasrı, Koç Müzesi, Söğütözü Kültür Merkezi, Minyatürk, Silahtarağa Müze Bölgesi'ne kadar uzanan bir süreklilikte bir kültür kıyısı haline gelme sürecindedir. Buna karşın liman yapıları birikimi neredeyse tamamen silinen Güney Haliç kıyısında - özellikle Eminönü Eyüp arasındaki bölgede - kuzey kıyısına benzer bir aktivite yoğunluğundan bahsetmek mümkün değildir. Kıyı gerisinde Fener-Balat, Tahtakale gibi önemli çekim noktaları yer alsa da, kıyıda Feshane-i Amire, Kadın Eserleri Kütüphanesi, Zindan Han ve Baba Cafer Zindanı dışında kent bütününe hitap eden alanların olduğunu söylemek zordur. Haliç, bir "müze limanı" haline getirilmekte ve güney yakasının da benzer bir aktivite yoğunluğu ile dengelenmesi gerekmektedir. Kadir Has Üniversitesi bünyesinde yer alacak olan "Rezan Has Haliç Kültürleri Müzesi" bu bağlamda çok önemli bir girişimdir ve böylesi bir stratejik coğrafi çerçeve içinde büyük bir boşluğu doldurmaktadır.²⁴⁰

Resim 25 Rezan Has Müzesi Shop R: E. Turan

Tarihi yapının alt katında bulunan mağazada ağırlıklı olarak çocuk kitapları, etkinlik kitapları ve sergi katalogları bulunmaktadır.

²⁴⁰http://www.rhm.org.tr/tr/p/museum_history

İstanbul'un zengin tarihi yapısını temsil eden Kadir Has Üniversitesi binasının dört katmandan oluştuğu bilinmektedir. En altta başlangıcı 11. yüzyıla tarihlenen Bizans sarnıcı, onun üzerinde 17. yüzyıla tarihlenen bir Osmanlı hamamının kalıntısı bulunmaktadır. Bu temelin üzerinde ise 1880'lerde yapılmış olan Cibali Tütün Fabrikası yer almaktadır. Kadir Has Üniversitesi'nin 1400 yıllık bir tarihi kucaklayan binasının 2003 yılında Avrupa Birliği'nin Nostra Avrupa Kültür Mirası çerçevesi içinde en iyi korunmuş tarihi bina ödülünü almıştır.²⁴¹

Rezan Has Müzesi'nde çocuklarla gerçekleştirilen atölye çalışmalarında, çocukların sanatsal yaratıcılığının gelişmesi, dünya kültürlerini ve sanatın evrenselliğini kavratmak, üretme ve deneme kapasitelerini geliştirmek, malzemelerle bütünleşip kendi duygularına özgü tasarım yapabilmeleri amaç alınan bu program, sergilenen eserlerin tarihi yapısı hakkında bilgi vermenin, müze gezme alışkanlığı kazandırmanın kalıcı ve zevkli yollarından biridir.²⁴²

²⁴¹BARAZ 383

²⁴²http://www.rhm.org.tr/tr/p/museum_history

2.6. Santral İstanbul Müzesi

2007 Eylül’ünde çağdaş sanat ve kültür alanı olarak kurulan Santral İstanbul, Tate Modern gibi eski bir elektrik santralinin dönüştürülmesiyle oluşturulan bir müze olarak Türkiye’de özel bir yere sahip. 8 Eylül 2007 tarihinde ‘Modern ve Ötesi’ adında bir sergiyle açılan merkez, İstanbul’a disiplinler arası çok katmanlı boyutuyla dinamik bir sanat ortamı kazandırdı.²⁴³

Silahtarağa Elektrik Santrali’nin makine-türbin daireleri ve kontrol odasının dönüştürülmesiyle oluşturulan Enerji Müzesi Avrupa sanayinin 20. yy. başındaki elektrik üretimi ve teknolojisini yansıtan donanım, mümkün olan en iyi şekliyle orijinal durumuna uygun olarak korunmuştur. Osmanlı döneminde İstanbul’da inşa edilen ilk elektrik santralinin bir Çağdaş Sanat Merkezi, Enerji Müzesi ve eğitim ve kültür merkezine dönüştürülmesini kapsayan müze, İstanbul Bilgi Üniversitesi’nin önyak olduğu bir projedir. Yaklaşık 118.000 m²’lik bir alana yayılan Santral İstanbul, Üniversitesi’nin sanat, kültürel diyalog ve toplumsal katılım aracılığıyla toplumun dönüşmesine katkıda bulunma amacını bir adım ileriye götürmektedir.²⁴⁴

Resim 26 Santral İstanbul Müzesi **R:** E. Turan

Müze 2004-2007 tarihleri arasında Emre Arolat ve Nevzat Sayın tarafından tasarlanmıştır.

²⁴³BARAZ 457

²⁴⁴Kamusal Alan ve Güncel Sanat, Proje Kitabı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, (İstanbul, 2006-2007), s.20

Santral İstanbul bünyesinde, bir Çağdaş Sanat Merkezi, Uluslararası Rezidans Programı, Enerji Müzesi, sergi ve atölye mekânları, performans sanatları, dinlenme ve eğlence mekânları, sanat ve beşeri bilimler konusunda uzmanlaşmış halka açık bir kütüphane, Gençlik Merkezi ve STK Eğitim Merkezi bulunmaktadır.²⁴⁵ İstanbul'un kent elektrik sağlayan ilk elektrik santrali olan Silahtarağa Elektrik Santralini dönüştürülmesiyle Enerji Müzesi, sergi binası, kütüphane, arşiv ve rekreasyon merkezleriyle kentin en eski üretim bölgelerinden olan Haliç'in 1980'li yıllarda başlayan iyileştirme çalışmalarının kültürel nitelik kazanmasında önemli bir katkı sağladı. 2004-2007 tarihleri arasında Emre Arolat ve Nevzat Sayın tarafından tasarlanan müze, 1743 metrekarelik iç mekânı ile İstanbul'un en büyük eser mekânlarından birine sahip. Hemen yanında bulunan Bilgi Üniversitesi öğrencilerine sanat üretimi ve organizasyonlarına katılma imkânı da sağlayan müze, plastik sanatlar, performans sanatları, konferans ve uluslararası projeleriyle zengin bir çeşitlilik sunan bir çekim merkezi haline geldi. Avrupa Birliği kültür projelerinde de etkin bir rol üstlenen Santral İstanbul, kültürler arası buluşmalarda birçok ülkeden sanatçıları, akademisyenleri ve uzmanları bir araya getirdi. Bünyesinde çocuklara ve gençlere dönük eğitim programları ve atölyeleri, okul programları ile eğitim fonksiyonuna da ağırlık veren kuruluş, yeni sanatçıların yetişmesinde ve gelişmesinde büyük gelecek vaat ediyor.²⁴⁶

Santral İstanbul, bünyesinde gerçekleştirdiği sanatsal ve kültürel etkinlikler çerçevesinde kentsel canlanmaya katkıda bulunmayı hedefleyen kapsamlı, çok boyutlu ve disiplinler arası nitelikte uluslararası bir platform olmayı kendisine amaç edindi. Enerji Müzesi'nin giriş katına ise, ziyaretçilerin kendi elektrik enerjisini üretebileceği, pil olabileceği, manyetik heykeller yapabileceği, inatçı bir bavulla uğraşacağı, binlerce volta çekinmeden dokunabileceği ve daha birçok deneyi gerçekleştirebileceği, tam 22 etkileşimli ünitenin yer aldığı, eğlence ile bilimin buluştuğu enerji oyun alanı kuruldu.²⁴⁷

²⁴⁵ **Kamusal Alan ve Güncel Sanat**, Proje Kitabı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, (İstanbul, 2006-2007), s.20

²⁴⁶ BARAZ 457

²⁴⁷ <http://www.santralistanbul.org/pages/index/about/tr>

Resim 27 Santral İstanbul Müzesi Enerji Haftası Çocuk Etkinliği **R:** E. Turan

Santral atölye kapsamında çocuk, genç ve yetişkinlere yönelik, bilim, sanat, teknoloji ve kültürel içerikli eğitim atölyeleri tasarlıyor. Çocuk ve genç atölyeleri her hafta sonu, yetişkin atölyeleri ise haftanın belirli günleri santral İstanbul'un farklı mekânlarında ve özgün içeriklerle gerçekleştiriliyor.²⁴⁸

Resim 28 Santral İstanbul Müzesi Santral Dükkan **R:** E. Turan

Santral dükkan birçok ev aksesuarlarından, mobilyaya, aydınlatmadan, kırtasiyeye, takıdan, çocuk ürünlerine, tekstilden, çantaya kadar çok geniş ve seçkin bir ürün yelpazesiyle hizmet veriyor.

²⁴⁸<http://www.santralistanbul.org/pages/index/about/tr>

3. İSTANBUL'DA 2000 YILINDAN SONRA KURULAN ÖZEL SANAT MÜZELERİNİN SANAT VE SOSYAL ORTAMA ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI

İkinci bölümün üçüncü kısmında özel sanat müzeleriyle ilgili kişilerin görüş ve düşüncelerini belirten, uzmanlık alanları dikkate alınarak hazırlanmış röportaj soruları ve cevaplarından oluşmaktadır. Müze yetkilileri, sanatçılar ve müze ziyaretçileri olmak üzere üç farklı röportaj bölümlerinden oluşmaktadır.

Müze yetkilileri ile yapmış olduğum röportajlar kısmı, tezime konu aldığım özel sanat müzelerinden İstanbul Modern Sanat Müzesi küratörü Lora SARIASLAN ve Doğançay Müzesi yöneticisi Bergin AZER'le yapmış olduğum röportajlardan oluşmaktadır.

Sanatçılar ile yapmış olduğum röportajlar kısmı, ressam ve küratör Tomur ATAGÖK, çağdaş ressam Gülay SEMERCİOĞLU, Boğaziçi Üniversitesi Güzel Sanatlar bölüm başkanı ressam ve akademisyen Doç. Dr. Mutlu ERBAY'ın ve İstanbul Kültür Üniversitesi öğretim görevlisi Derya YÜCEL'in özel sanat müzeleri hakkındaki görüş ve fikirlerini belirten röportajlardan oluşmaktadır.

Ziyaretçilerle yapmış olduğum röportaj kısmı ise özel sanat müzesi ziyaretçileri olan Borusan Sanat Evi Kütüphane'si müdürü Teri SİSA, fotoğraf bölümü öğrencisi Emine KÜÇÜK ve sağlık memuru Aysun KAYNAK ile yapmış olduğum röportajlardan oluşmaktadır.

3.1. Müze Yetkilileri ile Röportaj

Lora SARIASLAN

20.04.2011

Küratör

İSTANBUL MODERN SANAT MÜZESİ

1.Müzenize günde ortalama kaç kişi ziyaret ediyor? Ziyaret edenlerin özellikleri nelerdir?

Ortama 1000-1500, 2000-3000 arasında değişiyor. Tabi İstanbul'daki etkinliklere göre ziyaretçi sayısını etkileyen birçok etken söz konusu. Yani güne göre, havaya göre, ama gelen kişilerin %60'ını Türk %40'ı yabancılar oluşturuyor. Bu sezona göre de değişiyor. Örneğin yazın turistler daha çok geliyor. Türk ziyaretçilerin sayısı azalıyor, ama genelde gençler ve üniversite eğitilmiş ziyaretçiler sayısında sürpriz bir değişiklik olmuyor. İstanbul'a gelen turistlerin ilk yapmam gereken 5 şey arasında İstanbul Moderni ziyaret etmek var. Ayrıca sırf burayı göremeye gelen sanatsever turistler de var. Özellikle koleksiyonerler, çağdaş sanatla ve müzecilikle ilgili olan kişilerin muhakkak görmek istedikleri bir mekan.

2.Müzenizin, sanatın, toplumun farklı sosyoekonomik katmanlarına ulaşmasında çalışmaları var mı?

O açıdan, İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin en önemli bölümü eğitim bölümü oluyor. Çünkü hem değişik aktiviteler yapılıyor, hem de bu etkinlikler müzenin dışına çıkmış oluyor. Başka kurumlarla örneğin STK'larla çalışarak iş birlikleri yapıyoruz. Örneğin normal şartlarda İstanbul Modern'e gelmeyecek, hele İstanbul'un merkezine bile gelmeyecek kitlelerin ve okuma yazma bilmeyen anneleri, kadınlar gününde yapmış olduğumuz değişik projelerle onları buraya getiriyoruz. Hem onlar hayatlarında değişik bir şey yapmış oluyorlar hem de İstanbul Modern'i görmüş oluyorlar. Burayı gezip bir müze nedir onu anlıyorlar.

3.Şimdiye kadar hangi etkinlikler yapıldı ve yapılacak?

Sanatçılarla, küratörlerle konuşmalar, söyleyişiler, sempozyumlar, paneller altı yıllık süreç içinde yapıldı. Örneğin; öğrencisinden tutun hatta yuva öğrencisinden tutun erişkinlere kadar geniş bir skala söz konusu.

4.Türk sanatının gelişmesinde ne gibi etkinlikler yapıyorsunuz?

Birincisi yani en önemlisi yaptığımız sergiler yani Türk sanatını hem Türklere hem de yabancılara tanıtmak. Tanıtmak kelimesinin altını çiziyorum çünkü Türkler Türk sanatını yeterince tanımıyor. Çünkü biz bunu ne de okulda öğreniyoruz ne de sonrasında. Müzemizin ilk yaptığı etkinlik bu. İkinci sırada sergiler geliyor, sergiler 3-4 ay kalıyor ya da üst kattaki kalıcı sergimizi düşündüğünüzde 1 yıl kalıyor. Ondan sonra herhangi bir kalıcılığı yok. Bunun kalıcılığını sağlamak için yapılan her bir sergi için kataloglar ve kitaplar basılıyor ve bunlar aynı zamanda yurt dışına da yollanıyor. Bu sayede bir araştırma verisi oluşturulmuş oluyoruz. Onun dışında yaptığımız etkinlikler örneğin iki yazarın yan yana gelmesi, bir yazarla sanatçının yan yana gelmesi tümüyle farklı alanları da bir araya getiriyoruz.

5.Yaptığınız bu etkinlikler Türk sanatının uluslararası sanat ortamında yerini almasında etkileri nasıl?

Çok pozitif çünkü sonuçta olmayan bir konu şu anda haritanın üstünde yer alıyor. Yurtdışında da birçok insan bu kadar kısa bir sürede İstanbul Modern'i bir marka olarak tanıyor. Tabi İstanbul Bienal'ine gelen kişiler otomatik olarak İstanbul Moderni ziyaret ediyor. Böyle bir etkileşim söz konusu.

6.Müzenizin sanat ve sosyal ortama etkisi nelerdir? Çağdaş sanat eğitimi, kültür ve turizm açısından?

Daha önce olmayan bir sosyal ortam yarattı İstanbul Modern. En basitinden kütüphanesiyle, kafesiyle, dükkânıyla. Sonuçta böyle total bir paket var. Gelim ben bütün günümü orada geçireyim mantığı daha önce başka bir kurumda yoktu. Gidersiniz, gezersiniz iki saat o da tabi ki eğer o ruhtaysanız ve daha sonra çıkarsınız. Burası size o açıdan bir farklılık sağlıyor. Birde tabi ki müzelerin statik olmadığını gösteriyor. Yani siz şimdi gelerseniz bir daha oraya gitmek zorunda değilim diyemezsiniz çünkü biliyorsunuz ki cumartesi bir etkinlik var ya da iki ay sonra farklı bir sergi açılacak. Fotoğraf sergisi olsun, video sergisi olsun sürekli burayla bir ilişki içerisinde olmanız, bir yerde sizin bir avantajınız oluyor. Bu hafta sonu ne yapayım diye düşündüğünüzde, ben bu hafta sonu İstanbul Modern'e gideyim zamanımı orada geçireyim şeklinde tüm gününüzü hoşça geçirebileceğiniz bir program yapabiliyorsunuz. Bir de tabi çocuklarda önemli çünkü

düşündüğümüzde İstanbul'da çocuklu ailelerin yapabileceği etkinlik çok sınırlı. Müzemiz onu da düşünüyor ve onlara uygun programlarda üretiliyor.

7. Türk çağdaş sanatındaki gidişat hakkındaki değerlendirmeniz nedir?

Genel olarak çok daha pozitif olduğunu düşünüyorum ve özellikle son yıllarda görünürlük ve bilgi açısından daha pozitif olduğunu düşünüyorum. Bu hem Türkiye için hem de yurtdışı için geçerli. Örneğin yurt dışındaki sergilerimizi düşündüğünüzde kendi koleksiyonumuzdan yapıtları yurt dışında sergiliyoruz ki, bu otomatik olarak zaten o Türk sanatçılarının ve yapıtlarının tanınmasını sağlıyor.

8. Müzenizin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler meydana geldi?

Çok fazla değişim meydana geldi daha önce benim yürüyemeyeceğim sokaklar şimdi çok rahat, çok güzel, çok değişik sokaklar haline geldi. Tabi ki biraz da İstanbul Modernin burada olması daha alternatif sanat mekânlarının, İstanbul Modern ve İstiklal Caddesi arasında bir sanat arteri yaratmasını sağladı. Sanat ile uzun yıllardan beri ilgisi olmayan bir mahallenin, sanat ile ilgili kişiler ile çevrili olmasını sağladı. Onun dışında tabi ki insanlar geldiğinde otomatik olarak restoranlar, kafeler ve para kazanacaklar yerler de geliyor. Bütün bunlar tabi ki daha farkı bir trafik sağlıyor. Aslında hepsi domino taşları gibi birisi geldiğinde diğerleri de geliyor.

9. İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinde sizce özel müzelerin rolü nedir?

Onlarında bir etkisi var ama tabi ki o tamamı ile farklı bir konu çok farklı bir çalışmanın ürünüydü.

10. Medyanın yaklaşımı, sanat ortamına etkisi sizce nasıl?

Olabildiğince iyi ama yurt dışı ile karşılaştırıldığında Türk medyasının yeterince sanat ve kültüre yer ayırmadığını düşünüyorum, ne görsel ne de yazılı olarak.

1.Müzenize günde ortalama kaç kişi geliyor? Gelen ziyaretçilerin özellikleri nelerdir?

Ayda ortalama 400 – 500 kişi geliyor. Türk öğrenci, yabancı turist ve sanata ilgili yerli turist olarak 3 net grup var.

2.Müzenizin, sanatın, toplumun farklı sosyoekonomik katmanlarına ulaşmasında çalışmaları var mı?

Evet var. Her sene düzenlenen ilköğretim okulları arasında düzenlenen ve bu sene 7.si yapılan resim yarışması gibi.

3.Şimdiye kadar hangi etkinlikler yapıldı ve yapılacak?

İlköğretim okulları arasında düzenlenen resim yarışması, ZEN Diamond / TIKAD ile yapılan ilköğretim projesi vs.

4.Türk sanatının gelişmesinde ne gibi etkinlikler yapıyorsunuz?

Doğançay Müzesi, Türkiye’deki ilk çağdaş sanat müzesidir ve ilk kişisel müzedir. Bu müzenin kurulması ile, diğer müzelerin önü açıldı (İstanbul Modern vs. gibi)

5.Yaptığınız bu etkinlikler Türk sanatının uluslararası sanat ortamında yerini almasında etkileri nasıl?

Burhan Doğançay eserleri, dünyanın önemli ve ileri gelen 69 müzesinin daimi koleksiyonunda vardır. İlk olarak 1966’da Guggenheim müzesi koleksiyonuna girmiştir. Dolayısı ile Doğançay zaten uluslararası platform’da kendini ispat etmiş ve “ Türk – Çağdaş Sanat” kelimelerini ilk defa Türkiye dışında yan yana getirmiş bir isimdir.

6.Türkiye’de kişi ve kurumlar neden müze’ye yatırım yapmaya ve desteklemeye başladılar?

Henüz ABD, Avrupa’daki gibi bir düzeye ulaşmadı, devamlılık yok, daha çok “yeni bir akım “ olduğu için yapılıyor. Metropolitan Müzesi, Louvre Müzesi vs gibi kurumların bulunduğu ülkelerdeki alışkanlık henüz yok.

7.Müzenizin sanat ve sosyal ortama etkisi nelerdir? Çağdaş sanat eğitimi, kültür ve turizm açısından?

Burhan Doğançay’ın yurtdışı, yurt içi başarıları, müzayede sonuçları, hakkında yurtdışında yazılan 17 kitap, genç Türk sanatçıların yolunu açıyor. Turistler, mutlaka kronolojik olarak eserleri görmek için geliyorlar. Yarışmamız, hayatında müze görmemiş çocuk, daha da önemlisi anne / babasını müzeye getiriyor, ufukları açılıyor.

8.Türk çağdaş sanatındaki gidişat hakkındaki değerlendirmeniz nedir?

Yükselişte – önemli olan, spekülatif hareketlerin olmaması ve sanatçı / sanat sever / koleksiyoner / aracı arasındaki dengenin sağlıklı gelişmesi ve büyümesi. Bu narin dengenin zarar görmemesi gerek.

9.Müzenizin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler meydana geldi?

Sanat galerileri açıldı, sokağın çevresi düzeldi.

10.İstanbul’un Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinde sizce özel müzelerin rolü nedir?

Olduğu muhakkak ancak 2010’da daha kapsamlı, daha “beraber” çalışmalar olabilirdi.

11.Medyanın yaklaşımı, sanat ortamına etkisi sizce nasıl?

Medya, Burhan Doğançay ile ilgili olduğu için, müze biraz geri planda kalıyor – bu da oldukça normal.

1.Türkiye’de kişi ve kurumlar neden müze’ye yatırım yapmaya ve desteklemeye başladılar?

Türkiye’de kişi ve kurumlar, özel müzeler kurup bu alanda yatırım yapıyorlar ve destekliyorlar. Çünkü kazandıkları para ile bir takım kültür faaliyetleri ve kendilerine gelir getirmeyen faydası olacak işler yapmaları gerekiyor. Bütün dünyada bu böyle, Türkiye’de de aynı şekilde, aynı zamanda bu kişi ve kurumlar kültüre hizmet etmiş olup aynı zamanda kendi firmalarının da reklamlarını yapmış oluyorlar.

2.Özel müzelerin yaptıkları sanat etkinliklerini yakından takip ediyor musunuz?

Özel müzelerin yaptıkları sanat etkinlikleri, biz de özel müze çalışanı olduğumuz için bize ulaşıyor dolayısıyla takip ediyoruz.

3.Yaptıkları sanat etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Özel müzeler sürekli etkinlik ve sergi yapıyorlar bunlar oldukça çarpıcı. Türkiye’nin sanat ortamına hareketlilik gelmiş oluyor. Tarihi eser alanında halkı bilinçlendirecek özel sergiler yapılıyor. Tarihi eser sergileyen müzeler de müzeye büyük kitleleri çekmek için eğer çok reklam parası harcıyorlarsa etkili oluyor. Çok reklam parası harcamıyorlarsa büyük kitleleri çekmekte yeteri kadar etkili olmuyor. Maddi yatırım yapmak gerekiyor bunları duyurmak için.

4.Özel müzelerin sanat ve sosyal ortama etkileri sizce nasıl? Çağdaş sanat eğitimi, kültür ve turizm açısından?

Şu anda Türkiye çok daha hareketli bir sosyalleşme var. Özel müzeler söz konusu tabi. Şehirde yaşayan kültürle ilgilenen insanlar bunun bilincinde olduğu için onlar daha çok ilgi gösteriyorlar onları tatmin eden bir durum bu. Farkında olmayanlar da duyurularla, çeşitli basın organlarından duyduklarıyla bu sanat etkinlikleriyle

ilgilenebiliyorlar. Ama burada biraz daha amaç hiçbir bilgisi olmayan hiçbir fikri olmayan insanları da çekmek olmalı, bunun için de çeşitli uğraşlara girmek lazım.

5.Özel müzelerin, sanatın, toplumun farklı sosyoekonomik katmanlarına ulaşmasında çalışmalarını nasıl buluyorsunuz?

Biraz önceki sonunun cevabında sanırım bu var, sosyoekonomik durumu düşük olan az geliri olan insanların ilgisi daha az çünkü onlar buna para ayırmak istemiyorlar sonuçta özel müzelerin girişleri ücretli aynı zamanda birincil olarak ihtiyaçları gibi gelmiyor kendilerine bundan dolayı çok ilgi göstermiyorlar. Onları bu konuda bilinçlendirmek için çeşitli kurumların çalışması lazım sadece özel müzelerin değil. Müze bilincini aşılayabilmek için ilköğretimden başlayarak okullarda müze eğitimi verilmeli ve ailelerin gelmesi için özel çaba göstermek lazım ki çocuklarını da o yöne doğru yönlendirsinsinler.

6.Türk sanatının gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Kesinlikle Türk sanatının gelişmesinde katkıları oluyor. Tarihi eser sergileyen müzeler bu dönemde Türk sanatının gelişmesiyle ilgili ne yapmış olabilir? Bir ilham kaynağı olmuş olabilir ama çağdaş sanat müzeleri kendi alanında yeni yapılacak eserlere platform oluşturuyorlar ve sanatçılar ilgi gösteriyor bu işe.

7.Özel müzelerin, yaptıkları etkinlikler, türk sanatının uluslararası sanat ortamında yerini almasında rolü nedir?

Özel Müzeler Uluslararası sergiler yaptıklarında veya Türkiye’den talep olduğunda mutlaka yeri oluyor. Türkiye’deki eserler önemsleniyor her ne kadar politik olarak Türkiye öteleniyorsa da görmezden geliniyorsa da yine de Osmanlı sanatına ilişkin, Ortadoğu da oluşmuş kültürel geçmişe ilişkin arkeolojik veya daha sonraki dönemlerde İslami dönemlerdeki eserlere ilgi gösteriyorlar ve sergi talep ediyorlar, eser talep ediyorlar Uluslararası ortamda çok büyük bir etkisi olmasa da böyle bir etkisi var.

8.Özel müzelerin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler gözlemlediniz?

Özel müzelerin bulunduğu çevre derken fiziksel çevreyse söz konusu olan Sadberk Hanım Müzesi çevresinde halen burada bir müze olduğunu fark etmeyen bu bölgede çok fazla yaşayan insanlar var. Diğer müzeler için çok net konuşmak mümkün değil

ama giriş çıkış fazla olduğu için muhtemelen Sabancı Müzesi'ni çok daha fazla fark etmiş durumda insanlar.

9.İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinde özel müzelerin sizce rolü nedir?

Özel müzelerin büyük bir rolü olduğunu düşünmüyorum açıkçası İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinde. Başka sebepleri var bunun. Birtakım faaliyetlerde bulunuldu kültür başkenti programı projeleri arasında. Müzeler tarafından sponsorluk alınarak yapıldı bazıları, biraz zorlama işlerdi ama tabi yeni sergilerin yapılmasına vesile olmuş oldu.

10.Türk çağdaş sanatındaki gidişat hakkındaki değerlendirmeniz nedir?

Türk çağdaş sanatı benim alanım değil ben sanat tarihçisiyim ve geçmişte olan Osmanlı işlerine bakıyorum, onlarla ilgileniyorum dolayısıyla çağdaş sanat'taki durumu çok takip edemiyorum ama tabi bir görüşüm var. Biraz geriden geldiğini düşünüyorum dünya ortamına genel olarak baktığımız zaman. Çağdaş sanat eseri anlamında çok düşünmek lazım, iyi bir felsefi alt yapı oluşturmak lazım sanat eseri için sanatçıların yeteri kadar böyle bir alt yapı oluşturabilip bunun bir manifestosunu oluşturabilip oluşturamadığından çok emin değilim ve çok birbirini tekrar eden işler olduğunu düşünüyorum. Tabi bu benim görüşüm.

11.Medyanın yaklaşımı sanat ortamına etkisi sizce nasıl?

Medya kendine malzeme yapmak için çok ilgileniyor Özel Müzelerle doğal olarak çünkü medyanın buna ihtiyacı var. Medya da her zaman çok samimiyetle her şeyi ele almıyor ama bazı özel haber programları için bilinçli, kültürlü olarak yaklaştığını söyleyebilirim bunun dışında muhabirler çok bilgisiz olarak geliyorlar, sergilerle ilgili bilgi almak istiyorlar ama mutlaka sizin verdiğiniz bilginin dışında yanlış, çarpıtılmış şeylerle medyada haber verebiliyorlar sergilerle ilgili, Özel Müzelerdeki işlerle ilgili. Biz bazı sergilerimiz için basın toplantısı yapıyoruz serginin hemen açılmasından önce. Ama pek çok sergimiz için basını çağırıyoruz, basın duyup öğrendiğinde kendisi talep ediyor bizden. Özellikle son sergilerimizde televizyon kanalları çok ilgi gösterdi ve sergilerimiz için çeşitli televizyon röportajları istediler biz de elimizden geldiğince yardımcı olduk. Bu da etkili oldu tabi.

3.2.Sanatçılar ile Röportaj

Tomur ATAGÖK

28.03.2011

Ressam, Küratör, İRHM'in Yönetim ve Danışma Kurulu Üyesi

1.Türkiye’de kişi ve kurumlar neden müze’ye yatırım yapmaya ve desteklemeye başladılar?

Müzelere yatırım yapmak sanata ve kültüre katkısı nedeniyle önemli bir girişim olabilir. Ancak bu sosyal sorumluluğun yanı sıra başka kişisel nedenlerin de bulunduğu da dikkatlere gelebilir. Özel müze girişimcilerinin kurdukları müzelerle dikkati çekmeleri onlara manevi olduğu kadar maddi değer ve olanaklar da getirecektir. Ama ne olursa olsun, toplumun yararına olan bir girişimi içtenlikle kutlarım. Burada sorun kurulan müzelerde sunulanın müzecilik ilkelerine uygun olarak yapılıp yapılmadığı, yanlış ve eksik olmamasının sağlanmış olup olmadığıdır.

2.Özel müzelerin yaptıkları sanat etkinliklerini yakından takip ediyor musunuz?

Evet, takip ediyorum. Konferansların tümüne gitmek mümkün olmasa da bana gelen mesajlarla takip ediyor, sergilerin hemen hepsini izliyorum.

3.Yaptıkları sanat etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Genel olarak yapılan sergilerin müzeye gidenlere Türk ve Dünya sanatı hakkında bilgiler sağladığını düşünüyorum. Özellikle ülke dışından gelen sergiler yıllarca sınırlı gelirleri nedeniyle seyahat edemeyen sanatsevere ve sanat eğitimi alan öğrencilere büyük bir olanak sağlıyor. Bu büyük bir artıdır. Ne var ki Pera, İstanbul Modern ve Sabancı müzeleri birer koleksiyon olarak yeterli değiller. İstanbul Modern kendi koleksiyonunu genişletmek için bir uğraş verirken, gerek Pera Müzesi gerek Sabancı Müzesi’nde bu dikkati çeken bir özellik değil. Genelde hepsinde müze misyonu topluma sanatı tanıtmak olsa da bunu sınırlı koleksiyonlarından ziyade diğer kurumlarla yaptıkları işbirliğiyle sağlıyorlar. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’ne bağlı İRHM’in Yönetim ve Danışma Kurulu’nda görevli olduğumdan, Türk sanatıyla ilgili ne etkinlik yapılırsa yapılsın bu kurumdan destek almak gibi bir eğilimin hepsinde mevcut olduğunu biliyorum.

Gerçekte stratejilerini eğitim ve toplum üzerinde odaklamış olduklarından bir bakıma kendilerini kültür ve sanat merkezleri olarak yönlendiriyorlar. Burada ICOM'un müze tanımını verelim. 'Müze toplumun ve gelişiminin hizmetinde, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye tanıklık eden, somut ya da somut olmayan malzemeler hakkında araştırma yaparak, toplayarak, koruyarak ve bilgisini paylaşarak sergileyerek onların eğitim ve değerlerini oluşturan kar düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kuruluştur.' Dünya müzeciliğindeki yeni anlayış araştırma, koruma ve iletişimi temel işlevler olarak benimsemektedir. Bu işlevlerden koruma ve araştırma nesne odaklı olsa da sonuçta insanlığa ve topluma hizmet verebilmek için iletişim stratejilerin bileşenlerine katkıda bulunurlar. Koruma ve araştırma vasat bir izleyici için pek fazla bir anlam taşımasa da sergileme ve bilgi ile eğitimi kapsayan tüm etkinlikler izleyiciyi çeken iletişime katkıda bulunurlar. Yeni kurulan müzelerin iletişim ve halkla ilişkilerde araştırma ve koruma işlevlerinden daha başarılı olduklarını düşünüyorum. Bu da toplumla ilişkide başarıyı, ama nesne/sanatla ilgili işlevlerde daha geride kaldıklarını dikkatlere getiriyor. Daha öncede belirttiğim gibi koleksiyon sınırlı kaldığı sürece araştırma ve koruma sınırlı kalacaktır.

4.Özel müzelerin sanat ve sosyal ortama etkileri sizce nasıl? Çağdaş sanat eğitimi, kültür ve turizm açısından?

Diğer taraftan izleyici derken kimi kast ediyoruz, diye bir sual sorarsak, henüz izleyici özelliklerini araştıran bir çalışmanın ne devlet ne de özel müzelerde yapıldığını söyleyemeyiz. Maslow'un 'İnsan İhtiyaçları Hiyerarşısı Üçgeni'ne göre, insanın sırayla temel ihtiyaçları, güvenliği, sosyal konumundan sonra kendine saygı duyma ve kendi kimliğine kavuşma mümkün olabiliyor. Diğer bir ifadeyle fiziki ihtiyaçlarını karşılayan kişi sosyal konumuyla başlayan dönemlerde yaşam boyu gelişimine odaklanabiliyorsa müze gibi eğitimi de kapsayan rekreasyonla ilgili etkinliklere yöneliyor. Temel ihtiyaçlarını zorlukla karşılayan, eğitim düzeyi düşük toplumlarda müze izleyicisi sayısının yükselmesi oldukça zor. Sonuç olarak ne kadar dünyaca tanınmış sanatçıların sergileri getirilirse getirilsin, halkla ilişkiler, reklam yapılırsa yapılsın, izleyici sayısı ümit edilenin altında olacaktır. Bu nedenle izleyici sayısı artsa da yeni kurulan müzelerin sosyal ortama katkısı yine sınırlı kalacaktır.

Müzelerin eğitim etkinlikleri koleksiyonlarla çalışmalardan güç alır. Yetişkin, genç ve çocuklara yönelik resim ve heykel gibi atölye çalışmaları her zaman verimli olmasıyla desteklediğimiz eğitim etkinlikleridir, ancak sergilerle ilgili gezi ve konferanslar sanatın anlaşılması için her zaman daha fazla önemsenmelidir.

Turistler daha ziyade kentimizin tarihi mirasınla ilgilendiklerinden, onların çok küçük bir bölümü Türk sanatı konusuna yönelenmektedir. Belki Frank Gehry ya da Hans Hollein gibi mimarlar bir müze mimarisiyle Bilboa'da olduğu gibi kültür turizmine katkıda bulunabilir.

5.Özel müzelerin, sanatın, toplumun farklı sosyoekonomik katmanlarına ulaşmasında çalışmalarını nasıl buluyorsunuz?

Bir evvelki sualde bunun yanıtını daha ayrıntılı olarak bulacaksınız. Sosyoekonomik koşulların müze, kütüphane, konser ya da kitap okuma gibi yaşam boyu eğitime katkısı olabilecek etkinlikler ancak orta sınıf diye sınıflandırılacak topluluklara hitap etmektedir. Son yıllarda televizyon nedeniyle halkın büyük bir bölümü evde televizyon karşısında boş zamanını değerlendirmektedir. Okul-müze ilişkisinde çocukların hedeflendiği müze gezilerinin bir yararı çocukların ailelerini de müzeyi ziyaretine razı etmeleri olabilir. Ailenin birlikte boş zamanı nasıl geçirdikleri araştırılması gereken bir konudur.

6.Türk sanatının gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Özel müzelerin sanat ortamına etkileri daha evvel belirttiğim gibi önemli. Türk sanatının gelişimine katkısı tartışılır. Beni endişelendiren neyi topluma sunacakları konusunda yeterli olmadıklarıdır. Bu hem koleksiyon hem de uzman konusunda geçerlidir. Sanat ortamına katkıları varsa da, yapıcı olmayı hedefleseler de son sözü söyleme hakkı yine de sanatçının ürettiğidir. Uzman veya küratörlük görevi her şeyden evvel araştırma gerektirdiği için şüpheci olmayı da beraberinde getiriyor. Bir bakıma müze özellikle çağdaş sanatla ilgili sergiler yapıyorsa, diğer bir ifadeyle kendi koleksiyonu dışından bir sergi yapmağı düşünüyorsa bu daha da ciddi bir boyut taşır. Genelde yurt dışında bir müze böyle bir sergi planlıyorsa ya da koleksiyona eser alınmasını öneriyorsa, küratör tek kişi olarak karar verme yetkisine sahip değildir. Küratör önerisini küratörler kuruluna getirir, onların kararları doğrultusunda koleksiyondan sorumlu müze müdürünün onayına sunar. O da üst makama, Müze Yönetim Kuruluna sunar. Ancak onların kararıyla sergi ya da eser

satın alımı gerçekleşme aşamasına gelir. Burada göz ardı edilmemesi gereken ne kadar uzman olursa olsun küratörün de kendi kişisel seçkilerinin de nesnel olmaması olasılığıdır. Sanat ortamındaki farklı ilişkiler ve değerlendirmeler (müzayedeler gibi) uzmanları etkileyerek onların yanlış yapmalarına neden olabilir. Yine maddi kararların uzmanın dışında, Yönetimin yetkisinde olması gereklidir. Müze etiği de birçok kararlarda etkindir.

1980'lerin başında yaptığım 'Çağdaş Müzecilik Kavramı doğrultusunda Türk Sanat Müzelerinin Kültürel Etkinliklerinin Saptanması' konulu sanatta yeterlik tezimde New York'taki MOMA (Museum of Modern Art) Müdürü Oldenburg müzeye seçilen her bir sanatçı binlerce sanatçının seçilmemesi anlamına gelir' dediğini ifade etmiştim. Yine Müzede 'Projeler Sergilerinin devir açan başyapıtlar sınıfından olmasa da ilgi çekici çalışmaları, galerilerde göremeyen izleyicilere müze uzmanlarının araştırmaları olarak müzede sergilerlerken, müzelerin sanat tarihini oluşturmak çabasında olmadıklarını' belirtmiştir. Bu etkinlik müzenin çağdaş ortamdaki sanat araştırması olarak kabul edilse sadece izleyicinin değil, müze dışından uzmanların sorgulamasına olanak sağlamasıyla önem kazanıyor. Bizim ortamımızda Giz Müzesinin buna benzer çalışmalarından söz edebiliriz.

7.Özel müzelerin, yaptıkları etkinlikler, Türk sanatının uluslararası sanat ortamında yerini almasında rolü nedir?

Özel müzelerin yurtdışında yaptıkları sergiler uluslararası ortamda dikkati çekiyorsa Türk sanatı da yerini alacaktır. Ama bu konuda devletin de destek olması gerekir. Duyuru, kitap, yazılı basında reklamlar hepsi maddi desteğe bağlı olarak dikkat çeker. İstanbul Modern ve Sabancı Müzeleri geçmiş yılda yurtdışına sergi götürerek buna örnek oldular. Ama yine de bazı başka özel kuruluş ve kişilerin yurtdışında birkaç sanatçımızın tanıtımına özellikle odaklandıklarını söyleyebiliriz.

8.Özel sanat müzelerin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler gözlemlediniz?

Bu konu özel müzelerin kuruldukları bölge ile ilişkili. Pera, Beyoğlu bölgesinde olduğundan, çok fark etmedi diyebiliriz. Sabancı Müzesi de Emirgan bölgesinde bir farklılık yaratmadı kanısındayım. İstanbul Modern çevresinde büyük denecek bir değişim yarattı. Gerek kafeler gerekse yeni sanat galerilerinin oluşmasında etkili oldu. Bu bölgede kentsel bir değişim yaşanıyor, bu daha da gelişecektir.

9.İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinde özel müzelerin sizce rolü nedir?

Bence  zel müzelerin İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olmasında pek fazla rolü olmadı.

10.Medyanın yaklaşımı sanat ortamına etkisi sizce nasıl?

Medyanın yaklaşımının sanat ortamına etkisi kuvvetli. Eğer kendileri sponsor olarak basılı malzemede yer alıyor, ya da reklam almışlarsa gerçekten duyuru konusunda destek veriyorlar. Devlet müzelerinden Topkapı Sarayı gibi birkaçı dışında kimse bu desteği kolaylıkla sağlayamıyor. Buna sanata destek mi yoksa karşılıklı kurumlar arası bağlantılar mı diyelim?

1.Türkiye’de kişi ve kurumlar neden müze’ye yatırım yapmaya ve desteklemeye başladılar?

Yalnızca “eski eser depoları” olarak görülen müzelerin, çağdaş müzecilik anlayışı ile yaşayan, toplumla iletişim halinde olan ve birer bilgi ve araştırma merkezlerine dönüşmesi süreci Türkiye’de 1980’lerden itibaren izlendi. Elbette, yerel kültür ve sanat alanına katkılarına ek olarak, ayrıca kişi ve kurumlara sağladığı sosyal sorumluluk imajı, kültürel sermaye, sosyal statü, uluslararası iletişim/işbirliği, vergi muafiyeti gibi kazanımları da gözardı edilmedi.

2.Özel müzelerin yaptıkları sanat etkinliklerini yakından takip ediyor musunuz?

Evet.

3.Yaptıkları sanat etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sanat etkinliklerinin, kurumun üstlendiği vizyon ve misyonlara paralel olup olmadığına ayrıca toplumsal fayda, süreklilik ve hedeflediği izleyici kitlesine yönelik kazanımları çerçevesinde değerlendiriyorum. Genel olarak hem sanatsal hem de müzenin işlevlerinden olan toplumsal ihtiyaçlara hangi perspektifte yanıt verdiğine dikkat ediyorum. Sonuç olarak görsellik üzerinden işleyen günümüz kültürüne uygun olarak gösterişli, etkili ve büyük sergiler ziyaretçileri müzeye çekiyor.

4.Özel müzelerin sanat ve sosyal ortama etkileri sizce nasıl? Çağdaş sanat eğitimi, kültür ve turizm açısından?

Kültür, turizm ve sanat alanında etkilerinin güçlü olduğuna inanıyorum. Kültür endüstrisi ve kültür turizmi kavramı özellikle müzeler ve kurumlar açısından besleniyor. Bir ülkenin kültürel, sanatsal, coğrafik hatta politik özelliklerini ve belleğini müzeler aracılığı ile keşfediyorsunuz. Ama, sürekli güncellenen ve yaşayan bir mekansa tabi.

5.Özel müzelerin, sanatın, toplumun farklı sosyoekonomik katmanlarına ulaşmasında çalışmalarını nasıl buluyorsunuz?

Bu yaklaşımlar oldukça iyi niyetli fakat toplumun her katmanına ulaşmak yalnızca niyetlerde kalabiliyor. Bazı özel müzelerin “eğitim etkinlikleri/atölyeleri” aracılığıyla okullarla, yerel çevre ve mahallelerle iletişime geçip çocukları müzeye getirmesi tam anlamıyla bir “eğitim” sağlamıyor. Zaten artık “eğitim/education”den değil “öğrenim/learning”den bahsediyoruz. Özel müzeler bu durumun bilincinde ama müzelere aileleriyle birlikte gidenler yine genel olarak sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel olarak toplumun her katmanından değil. Kültleşen bir deyim ama eğitim müzede değil önce aile ve okulda yerleşiyor. Bu nedenle yetişkinlere de yönelik daha uzun süreli, gezici ve etkileşimli projelere ihtiyaç var.

6.Türk sanatının gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Uluslararası sanat ortamında, İstanbul’daki özel sanat müzelerinden söz ediliyor. Bu anlamda bu kurumlarda olan sergiler, söyleşiler, etkinlikler hem yerel hem uluslararası anlamda Türkiyeli sanatçılar açısından katkıları olduğunu düşünüyorum. Ancak, çağdaş sanat alanında bağımsız kurumlar, inisiyatifler, sanatçı toplulukları da eleştirel ve bağımsız işler yapıyorlar. Asıl dinamizmi ve etkiyi bence buralarda aramak gerek.

7.Özel müzelerin, yaptıkları etkinlikler, Türk sanatının uluslararası sanat ortamında yerini almasında rolü nedir?

Önceki cevaplarımın arasında var sanıyorum. Özel müzelerde yer alan koleksiyonlar Türk sanatının belleğini tutuyor, diğer yandan süreli/geçici sergiler, kurumlar arası sergi değişimleri, küratörlü sergiler daha bugüne ait bir dökümü ortaya koyuyor. Bu etkinlikler uluslararası ortamda da ses getirebiliyor ya da en azından internet üzerinden bilinirliği artabiliyor.

8.Özel sanat müzelerin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler gözlemlediniz?

Çok ciddi bir değişim gördüğümü söyleyemem, mimari olarak çevre düzenlemesi değişiyor olabilir biraz. Ama bu soruyu aslında sosyologlara da bırakmalı belki. Sanatın ve kurumların bulundukları çevreyi “mutenalaştırdıkları” eleştirisini hep akılda tutmak gerekiyor sanırım.

9.İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinde özel müzelerin sizce rolü nedir?

Seçilmesi sürecinde etkin bir rolleri olduğunu düşünmüyorum ama 2010 sürecinde yaptıkları çoğu etkinliğin 2010 ajansı tarafından desteklendiğini söyleyebilirim.

10.Türk  ağdaş Sanatı'ndaki gidişat hakkındaki değerlendirmeniz nedir?

Yıldızı parlıyor diyebilirim. Özellikle uluslararası sanat ortamında odak ve çekim merkezi haline geliyor. Önümüzdeki yıllarda daha güçleneceğini sanıyorum. Ama biliyoruz ki  adaş sanat alanında bazı bölge ve coğrafyalara olan etki bir süre sonra tüketiliyor, tükeniyor.  nemli olan bu dinamizmi uzun soluklu var edebilmek.

11.Medyanın yaklaşımı sanat ortamına etkisi sizce nasıl?

Yazılı ve görsel medyanın  ağdaş sanat ortamı ile ilişkisi yalnızca “sansasyonel” haber düzeyinde. Sadece birkaç gazetede kültür-sanat sayfası var o da genel olarak sinema ve müzik üzerinden –endüstrisi daha geniş- haber niteliğinde, geliştirici ve eleştirel bir kültür-sanat politikalarının olduğunu söyleyemem. Bu anlamda etkilerinin olduğunu düşünmüyorum. Etkili olan bazı bağımsız süreli sanat yayınları var ama onların da ulaştığı kitle çok sınırlı.

1.Türkiye’de kişi ve kurumlar neden müze’ye yatırım yapmaya ve desteklemeye başladılar?

Önce toplumsal sebeplerle, insanların bilinçlenmesi sanata arz ve talebi başlattı. Müzeler son on yıldır işletme ağırlıklı organizasyonlar olarak gelişti. Devlet müzeciliğinin yanında özel müzecilik bir sektör olarak ortaya çıktı. Koç, Sabancı markalaşan sanatçıları yarattı, daha sonra İstanbul Modern, Pera, Suna İnan Kıraç Vakfı müzeleri gibi markalaşan müzede markalaşan sanatçılar eserlerini marka değerinden satmaya başladılar. Osman Hamdi, Burhan Doğançay, İbrahim Balaban, Neşet Günel gibi sanatçılar açılan bu müzelerde yer aldılar. 2000 yılında ülkemizde galeriler; eski hakim güçlerini kaybettiler. Bunda müzayede evlerinin, fuarların ve bienallerin etkisi büyük oldu. Eser almak isteyenler müzayede evlerine yöneldiler. Sanatçı atölyelerinden eser almaya başladılar. Zayıflayan galerilerin rollerini müzeler doldurdu.

2.Özel sanat müzelerinin yaptıkları sanat etkinliklerini yakından takip ediyormusunuz?

Mesleğim gereği müzelerin yaptıkları etkinlikleri takip etmeye çalışıyorum. Pera, İstanbul Modern, Sabancı Müzeleri’nin etkinlikleri ile yakından bilgilendirildiğim için haberdar oluyorum.

3.Yaptıkları sanat etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Özel müzelerin modern Türkiye’nin çehresini yansıttıklarına inanıyorum. Yaptıkları uluslararası sergiler, etkinliklerle bir çok yabancı sanatçıyı, kuratörü, eserleri görme imkânına sahip oluyoruz. Ayrıca katalog, broşür ve konferanslarla bilgiler pekiştiriliyor, kalıcı oluyor.

4.Özel sanat müzelerinin sanat ve sosyal ortama etkileri sizce nasıl? Çağdaş sanat eğitimi, kültür ve turizm açısından?

Özel müzeler, sanat yönetmeni, ressam, heykeltıraş, müzeci olacaklar için görsel kültür oluşturmaları açısından oldukça önemli yerler. Kültürel kimliğin merkezleri olan müzeler ziyaretçileri için son derece bilgilendirici, öğreticidir. Müzeler bir toplumun kendini tanımasında önemli mekânlar.

5.Özel müzelerin, sanatın, toplumun farklı sosyo-ekonomik katmanlarına ulaşmasında çalışmalarını nasıl buluyorsunuz?

Gerek özel gerekse devlet müzelerinin sosyal katmanların her seviyesine ulaşabildiğini söylemek mümkün değildir. İstanbul'da yaşayan ve özel müzelere giden ziyaretçi profiline bakıldığı zaman durum açıkça görülecektir. Müze bu toplumda yaşayan birçok kişinin hissettiği zaruri ihtiyaç yeri değildir. Özel müzeler toplumun çok merak ettiği yerler midir? Müzelerin toplumun farklı katmanlarına ulaşmasında, müze kadar toplumunda bunu karşılıklı istemesi önemli. Siz müzeyi ne kadar cazip hale getirseniz de ekonomik güçlüklerini öncelikle gidermek isteyen kişiler isteseler de çalışmadan fırsat bulup müzeye gidemezler. Sosyal refah düzeyi de müze ziyaretlerinde etkilidir.

6.Türk sanatının gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Elbette müzelerin düzenlediği sergiler sanatın gelişmesine, bu konuda yazılar yazılmasına, gazetelerde, panellerde, kitaplarda sanat konuşulmasına sebep oluyor. Sosyal medya programları müzeye gidemeyenleri bile bilgilendiriyor. Müze halkla ilişkileri, reklam gelirleri, hukuksal alt yapıları, engellilerin müzeleri ziyaret etmesi, düzenli yapılan paneller, açılış kokteylleri, davet edilen uluslararası sergiler, modern müzeciliği bizlere tanıtıyor ve geleneksel müzeciliğimizi değiştiriyor. Bu sanat adına yapılanlarda istese de, istemese de toplumu ve sanatçıları etkileniyor. Sanat alıcılarında, müzede eseri olan sanatçının eserini, almakta hiç tereddüt etmiyor. Böylece modern resim ve heykel yapan sanatçılar da eserlerini satabilmede müzeyi tanıtım aracı olarak kullanıyor.

7.Özel sanat müzelerinin, yaptıkları etkinlikler, Türk sanatının uluslararası sanat ortamında yerini almasında rolü nedir?

Avrupa anlamında şirketleşen müzeler ister istemez dünya müzelerinden etkileniyorlar. Türk müzeleri uluslararası etkinliklere katılıyor, hatta kuruluşlarının verdiği ödülleri alabiliyor. İstanbul Modern, Arkeoloji Müzesi, Antalya Müzesi bu tür ödüllere layık görülmüş müzelerimizdendir. Özel müzeler yaptıkları etkinliklerle eğitim, bilgilendirme, tanıtım, koruma işlevini uluslar arası boyuta taşıyan öncü kurumlar olarak üstlendikleri misyonu sürdürüyorlar.

8.Özel sanat müzelerinin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler gözlemlediniz.

Koç Sanayi Müzesi, İstanbul Modern, Santral İstanbul, Pera, Kadirhas çevresini değiştirmekte ve değiştirmeye devam etmektedir. Kültürel, sanatsal, turizm açısından tanıtım ve çevresel yapıya olumlu etkiler yapmaktalar. Ama hala bir cazibe merkezi değillerdir.

9.İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinde özel sanat müzelerinin sizce rolü nedir?

Bu konudaki durumu sanırım zaman belli edecek... Bundan beş yıl sonra Türkiye’de ki müzelerin gelişim çizgisine bakılarak bunu cevaplamak mümkün olacaktır.

10.Medyanın yaklaşımı sanat ortamına etkisi sizce nasıl?

Sabancı Müzesi Dali ve Picasso sergileri ne kadar etkili tanıtımının yapıldığını ve bu tanıtımın sonucu olarak müze ziyaretçi sayısını arttırmış olduğu bir gerçektir. Medya daha çok sansasyonel olaylara dikkat çekmektedir. Çalınan eserler, müzayedelerde satışa sunulan yüksek fiyatlı eserler gibi... Medya, televizyonun çok uzun saatler seyretildiği ülkemiz için tanıtımda en önemli ve kaçınılmaz tek görsel unsurdur. Medya da sanatla ilgili programlar, sanatın gerekliliğini anlatan programların sayısı çok değildir. Bir akademisyen olarak; Sosyal medyanın etkisi göz önüne alınıp toplumsal yapıya yönelik eğitici-öğretici sanat programlarının artırılması dileğimdir.

Ressam

1. Türkiye’de kişi ve kurumlar neden müze’ye yatırım yapmaya ve desteklemeye başladılar?

Gelişmiş ülkelerin müzelerine bakıldığında büyük bir çoğunluğunun özel sektörün destekleri ile kurulmuş olduğunu görüyoruz. Ülkemizdeki müzesizlik sorunun çözümünü sadece devletten beklemenin hiç kimseye faydası olmadığı görüldüğünden bizde de özel kurumlar bu konuda ciddi yatırım yapmaya başladı.

2.Özel sanat müzelerinin yaptıkları sanat etkinliklerini yakından takip ediyor musunuz?

Evet.

3.Yaptıkları sanat etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ellerinden gelenin en iyisini samimiyetle yaptıklarını görüyorum.

4.Özel sanat müzelerinin sanat ve sosyal ortama etkileri sizce nasıl? Çağdaş sanat eğitimi, kültür ve turizm açısından?

Özel müzelerin sanat ve sosyal ortamına katkıları tartışmasız var fakat 75 milyon nüfusa sahip bir ülke için 3-5 müzenin çabaları tabi ki yetersiz kalıyor. Ama her şeyin bir başlangıcı var, ne kadar geç kalınmış olursa olsun bir yerden başlanmış olması umut verici.

5.Özel sanat müzelerini, sanatın, toplumun farklı sosyoekonomik katmanlarına ulaşmasında çalışmalarını nasıl buluyorsunuz?

Düzenledikleri seminerlerle, sergilerle, çocuk atölyeleriyle sosyoekonomik katmanlara ulaşabiliyorlar. Okulların öğrencileri gruplar halinde bu etkinliklere getirmeleri ve çocukları müze ortamı ile belki ilk defa tanıştırmaları bile amacına ulaşmakta olduklarının en önemli göstergesi.

6.Türk sanatının gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Evet.

7.Özel sanat müzelerinin, yaptıkları etkinlikler, Türk sanatının uluslararası sanat ortamında yerini almasında rolü nedir?

Son yıllarda uluslararası ortamda söz sahibi küratörler, galericiler, müze yöneticileri İstanbul'u çok sık ziyaret etmeye başladılar ve bu müzeleri gezerek çağdaş Türk sanatı ve ortamı hakkında fikir sahibi olabiliyorlar. Daha önceki yıllarda gidebilecekleri araştırma yapacakları, muhatap alacakları hiçbir kurum bulamıyorlardı.

8.Özel sanat müzelerinin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler gözlemlediniz?

Müzelerin açıldığı her sokak veya caddede kesinlikle her şey değişti. Müzelerin açılmasıyla birlikte bulunduğu çevrede sanat ortamını hareketlendiren galeriler, keferler, tasarım dükkanları gibi aktif sanat mekanları ardı ardına açıldı.

9.İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinde özel müzelerin sizce rolü nedir?

Bilmiyorum.

10.Türk çağdaş sanatındaki gidişat hakkındaki değerlendirmeniz nedir?

Son yıllarda oldukça hareketli, dünyanın gözü kulağı sanki İstanbul'un üzerinde gibi, fakat bunun çok uzun sürmeyeceğini bir iki yıla kadar bu ilginin azalacağını düşünüyorum. Bu nedenle ele geçen bu fırsatın iyi değerlendirilerek bu ilginin kalıcı hale gelmesi için daha çok çalışılması gerektiğini düşünüyorum.

11.Medyanın yaklaşımı sanat ortamına etkisi sizce nasıl?

Yetersiz buluyorum.

3.3. Ziyaretçiler ile Röportaj

Teri SİSA

06.06.2011

Müzik Kütüphanesi Müdürü

BORUSAN SANAT EVİ

1.Hangi sıklıkla özel müze geziyorsunuz? Bunlar hangileri?

Yeni sergi açıldıkça gezmeye çalışıyorum. Özellikle, Sabancı , İstanbul Modern, Pera ve Rahmi Koç Müzelirini takip ediyorum.

2.Özel müzelerin yaptıkları sanat etkinliklerini yakından takip ediyormusunuz?

Ediyorum.

3.Yaptıkları sanat etkinlikleri nasıl takip ediyorsunuz? (İnternet, medya, afiş)

İnternet ile takip ediyorum.

4.Yaptıkları sanat etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sergilerin çoğunu çok beğendim. İyi tasarlanmış sergilerdi. Pera Müzesi'nin bazı etkinliklerine katıldım. (Söyleşiler) Seçerek gittiğim için ilgi duyduğum konulardı ve konuşmacılar çok iyiydi.

5.Özel müzelerin sanat ve sosyal ortama etkileri sizce nasıl?

Özel müzeler, “burjuva” ??? veya kendini burjuva olarak addedenleri sanata özendirdi. Koleksiyonerliği körükledi. Çocuklara yönelik faaliyetleri sayesinde, sanat sever bir kesim yaratacaklarına inanıyorum.

6.Sizce Türk sanatının gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Türk sanatçılarına olan ilgiyi arttırdı. Bu da Türkiye'deki sanat ortamının gelişmesine yol açmakta.

7.Özel müzelerin Türk kültürünün tanınmasında ve turizmin gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Özellikle Türkiye’de üretilen işlerin tanınmasına katkıda bulunuyorlar.Türkiye arkeolojisi ve geleneksel Türk sanatları ile ilgili çok güzel sergiler açıldı. Bunların turizm sektörüne olumlu yansımaları olduğunu zannediyorum.

8.Şimdiye kadar özel müzelerin yaptıkları sanat etkinlikleri arasında, sizi en çok heyecanlandıran etkinlikler hangileri oldu?

Sabancı :Rodin / Beuys ; Pera Chagall/Kurosawa/Hippodrom /Çarlık Rusyası’ndan örnekler/Koç minyatür salonlar;

9.2010’da özel müzelerin sizi en çok heyecanlandıran sanat etkinliği hangisi oldu?

Pera Hippodrom

10.Özel müzelerin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler gözlemlediniz?

Çevrelerinde kültürel, sosyal mekânlar arttı. Özellikle çevrelerindeki eğitim kurumları bu müzeleri ziyaret etmeye başladı.

1.Hangi sıklıkla özel müze geziyorsunuz? Bunlar hangileri?

Üç ayda bir

Pera, Santralistanbul, İstanbul Modern

2.Özel müzelerin yaptıkları sanat etkinliklerini yakından takip ediyormusunuz?

- Evet

3.Yaptıkları sanat etkinlikleri nasıl takip ediyorsunuz? (İnternet, medya, afiş)

İnternet, medya

4.Yaptıkları sanat etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Halka açık ama yine de belli bir kesimin ilgisini çekebiliyor.

5.Özel müzelerin sanat ve sosyal ortama etkileri sizce nasıl?

Yurtdışındaki sanatçıların eserlerinin Türkiye'ye getirilmesinin sanat ve kültür ortamına büyük katkılar sağladığını düşünüyorum. Özellikle yurtdışına gidemeyenler için çok önemli.

6.Sizce Türk sanatının gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Evet. Özellikle genç sanatçı adaylarının sanatsal gelişimlerine büyük katkısı var.

7.Özel müzelerin Türk kültürünün tanınmasında ve turizmin gelişmesinde katkıları oluyor mu?

İç turizme katkı sağladığını düşünüyorum. Bu konuda Pera ve Sabancı Müzelerini örnek görüyorum.

8.Şimdiye kadar özel müzelerin yaptıkları sanat etkinlikleri arasında, sizi en çok heyecanlandıran etkinlikler hangileri oldu?

Sabancı Müzesi- Picasso, İstanbul Modern- Bellek ve Ölçek.

9.2010’da özel müzelerin sizi en çok heyecanlandıran sanat etkinliği hangisi oldu?

Yüksel Arslan – Santralistanbul.

10.Özel müzelerin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler gözlemlediniz?

- Bulundukları bölgeye canlılık getirdiklerini düşünüyorum.

1.Hangi sıklıkla özel müze geziyorsunuz? Bunlar hangileri?

Yaklaşık 2 ay. Pera, İstanbul Modern, Sabancı ve Santral İstanbul Müzelerini ise Özel Yurtdışından sergi getirdiklerinde ziyaret ediyorum.

2.Özel müzelerin yaptıkları sanat etkinliklerini yakından takip ediyormusunuz?

İlgi alanıma girenleri takip ediyorum.

3.Yaptıkları sanat etkinlikleri nasıl takip ediyorsunuz? (İnternet, medya, afiş)

İnternet, afiş.

4.Yaptıkları sanat etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bazen sergilerin kendi müzelerine adaptasyonlarında problem olduğunu düşünüyorum.

5.Özel müzelerin sanat ve sosyal ortama etkileri sizce nasıl?

Geçici sergilerle bu alana canlılık getirdiklerini düşünüyorum.

6.Sizce Türk sanatının gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Öyle bir misyon yüklendiklerini ve sanatçıları desteklediklerini bilmiyordum.

7.Özel müzelerin Türk kültürünün tanınmasında ve turizmin gelişmesinde katkıları oluyor mu?

Daimi sergilerinde bulundurdıkları koleksiyon açısından gelen ziyaretçilere bilgi veriliyordur. Müzenin bulunduğu bölgenin bunda etkili olduğunu düşünüyorum.

8.Şimdiye kadar özel müzelerin yaptıkları sanat etkinlikleri arasında, sizi en çok heyecandıran etkinlikler hangileri oldu?

En son Frida sergisi Pera'da, Sabancı Müzesini ise Rodinle hatırlıyorum. Dali sergisi bir felaketti.

9.2010’da özel müzelerin sizi en çok heyecanlandıran sanat etkinliği hangisi oldu?

Frida sergisi Pera’da.

10.Özel sanat müzelerin kuruluşundan bu yana bulunduğu çevrede, ne gibi değişimler gözlemlediniz.

Bulundukları bölgeyi finans olarak kalkındırıyorlar. Santral İstanbul’un çevrede yaşayanlarla ortak projeler ürettiklerini tv de izlemiştim.

4. SONUÇ

Bu tez çalışmasında 2000 yılından sonra kurulan özel sanat müzeleri başta olmak üzere Türkiye’deki özel müzelerin sanat ve sosyal ortama etkileri incelenmiştir. Sanatsal ve sosyal etkiler tez konusuna ait olan Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi, Santral İstanbul Müzesi, Rezan Has Müzesi ve İstanbul Modern Sanat Müzesi’nin yapmış olduğu etkinliklerden örnekler verilerek ortaya konmuştur. Üç büyük imparatorluğun efsanevi merkezi olan İstanbul, batıyla doğunun, geçmişle geleceğin kavşağı, eşlik ettiği değişik kültürlerin beşiği, farklı çağlara ait görkemli sanat eserlerinin ve renkli töre yaşamlarının sergilendiği evrensel bir müzedir. Bu evrensel müzeye 2000 yılından sonra kurulan özel sanat müzelerinin de eklenmesiyle İstanbul’un sanatsal ve sosyal yaşantısı yeni bir çağa girmiştir. Eğitim amacı başta olmak üzere özel sanat müzeleri bireyin eğlenirken öğrenebileceği, boş zamanların değerlendirebileceği ve böylelikle sanatsal ve sosyal aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri seçkin mekânlara dönüşmüşlerdir.

Günümüz Türkiye’inde arkeoloji, saray ve etnografya müzelerinin yanı sıra özel müzelerin sayıları gün geçtikçe artmıştır. Bu artış özellikle 2000 yılından sonra daha çok sanat müzeleri ağırlıklı olmak üzere İstanbul’da olmuştur. Özel sanat müzeleriyle beraber sanatsal ve sosyal ortama hareketlilik gelmiştir. Bu hareketliliklerle beraber Türk müzeciliği, sadece eserlerin sergilendiği, depolandığı soğuk mekânlar olmaktan çıkmış, halkın eğitimi için ulusal ve uluslararası konferansların, seminerlerin yapıldığı, çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlerin düzenlendiği, sergilerin açıldığı, bilimsel yayınların yapıldığı, ülkemiz tanıtımına katkıda bulunan eğitim ve kültür kurumları haline gelmiştir. Modern tekniklerle uluslararası ve interaktif sergilerle müzeler her kitleden kişinin katılmayı arzuladığı canlı ve yaşam dolu merkezler olmuşlardır.

Günümüzde boş zaman değerlendirmenin yollarından biri olan özel sanat müzelerinin düzenledikleri sergi ve etkinliklere baktığımızda Türkiye'nin son on yılına renk kattığını görürüz. Düzenledikleri çeşitli sanat etkinliklerinden dolayı, gerek dünyanın en önemli eserlerinin Türkiye'de sergilenmesi gerek Türk sanatının dünya müzelerinde tanıtılması, sergilenmesi ile Türk sanatı her zamankinden daha çok dünyanın gündemine gelmeye başladı. Örneğin Picosso'nun İstanbul sergisi ile dünya medyasında bolca yer aldık ve New York'un seçkin müzesi Queens Museum of Art kültürel ve sanat alanında etnik gruplara yönelik programına Türk sanatı Ebru'yu da dâhil etmesiyle Amerikalılardan yoğun ilgi gördük. Burhan Doğançay'ın yapmış olduğu resimler 65 ülkenin daimi koleksiyonunda sergilenmekte ve çok büyük bir ilgi görmektedir. Aynı zamanda sanatın toplumun geniş kesimiyle, özellikle ev hanımlarına ve çocuklara kadar uzanan bir yelpazede gençlerle buluşmasına elverişli bir ortam hazırlamıştır. Sanatsal üretimi ve birikimi uluslararası sanat ortamıyla paylaşma, İstanbul'un kültürel kimliğini dünyaya daha yakından tanıtmaya imkânları yakalanmıştır. Türk sanatının ancak uluslararası sanat ortamının bir parçası haline gelerek gelişebileceği bir gerçektir. Özel müzeler; farklı, çağdaş yüzleriyle, geleneksel müzecilik sektörüne yeni bir kimlik kazandırmaktadırlar. Tüm yaşlara yönelik alternatif programlarla farklı kitlelerden herkes için çekim noktası olmayı başararak yüksek ziyaretçi rakamlarına ulaşma özel sanat müzeleri sayesinde olmuştur. İzleyici sayıca çoğalmakta kalmayıp, genelde, çok daha kültürlü, kurumları tanımlayan ve davetsiz konuk durumundan, müze gibi bir kültürel yapının merkezinde yer alma noktasına kadar ilerlemiştir.

2000 yılından sonra İstanbul'da kurulan özel sanat müzeleri olan Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Doğançay Müzesi, Rezan Has Müzesi, Santral İstanbul Müzesine baktığımızda hepsinin yapmış oldukları farklı sanat çalışmaları yanında, Türk sanatının yurtdışında tanınması ve saygınlık kazanması, yurtdışındaki sanat eserlerinin sanatseverlerle buluşması gibi çok büyük işler yanında, eğitime verdikleri desteklerle dikkat çekmektedirler. Çocuklar için sürekli sanat etkinlikleri yapmakta, resim yarışmaları düzenlemektedirler ve kurdukları sanat atölyeleri ile ülkeye müze dostu bireyler kazandırmaktadırlar. Çağdaş genç sanatçıların daima yanlarında olarak, maddi ve manevi destekçileri olmaları onların ortak özelliklerini oluşturmaktadır. Türk sanatçılarının uluslararası sanat ortamına eklenmesi açısından çok büyük etkileri olduğu da kaçınılmaz bir gerçektir.

Zengin bir tarihe sahip olan İstanbul, özel müze girişimleri sayesinde yeni müze binalarının kurulmasının yanı sıra, eski ve tarihi yapıların yeniden yenilenmesiyle çevresel tasarıma çok büyük etkileri sağlamaktadır. Harap ve terk edilmiş İstanbul'un çeşitli bölgelerinin yeniden canlanmasını sağlamış ve harap yapılar eski görkemine kavuşurken İstanbul'un çekiciliğini arttırmışlardır. Son yıllarda İstanbul'a yalnızca özel sanat müzelerinin yapmış oldukları sergileri görmek için gelen turistlerin sayıları arttığı görülmektedir. Gelen ziyaretçi grupları sayesinde ülke turizmi de hareketlilik kazanmaktadır.

Müzeler, mabet havasından kurtararak; hediyelik eşya dükkânları, restaurant ve kafeteryaları ile faaliyet gösteren canlı mekânlara dönüşmüşlerdir. Özel müzeler, bilimsel yayın, konferans ve konser gibi renkli etkinlikleriyle ve görkemli açılışlarıyla ön plana çıkmaktadırlar. Sürekli yükselen başarı grafikleri, Türkiye'nin ve dünyanın sanat gündeminde yer edinmelerini sağlamaktadır. 2010 yılında İstanbul'un, Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinde, uluslararası sergilere ev sahipliği yapan ve kültürel etkinliklerle sürekli gündemde olan özel müzelerin yenilikçi yüzünün etkisi düşünülebilir. Özel müzelerin kurulmasıyla birlikte Türkiye'deki çok büyük bir açık kapanmış oldu. Türkiye'de bulunan zengin koleksiyonlar modern tekniklerle sergilenme olanağı buldu ve Dali ve Botero gibi dünyaca ünlü efsaneleri Türkiye'de ağırlayacak mekânlara kavuşmuş olduk. Aynı zamanda özel sanat müzeleri sayesinde kısıtlı imkânlar nedeniyle yurt dışına çıkamayan gençlerimiz düzenlenen dev sergiler sayesinde sanat eserleriyle buluşma fırsatı buldu ve bu eserleri yakından görüp gelişmeleri takip etme imkânına kavuşmuş oldular. Sürekli sergilerinin yanında düzenledikleri süreli sergilerle müzeye olan ilginin daima canlı kalmasını sağlamaktadırlar. Özel müzelerin yapmış oldukları sanat etkinlikleri devlet müzelerine de hareket geçirmiş olduğunu görüyoruz. Devlet müzeleri son yıllarda özellikle geçici sergilerle gündeme gelmektedirler. Özellikle 2008 Mayıs ayında Topkapı Sarayı, İslam Eserleri Müzesi gibi farklı yerlerde sergilerin açıldığı görülmüştür.

1980'de Sadberk Hanım Müzesi'yle başlayan müzecilik serüveni 2010 yılından sonra, özellikle özel sanat müzelerinin İstanbul'da sayılarının hızla artmasıyla devam etmektedir. Bu özel sanat müzelerimiz geleneksel Türk sanatıyla yetinmeyip

çağdaş sanat eserlerine de yer vererek, dünyaya yeni ve farklı bir yüzümüzü göstermiş oldular. Dinamik bir yapıya sahip olan özel sanat müzelerimiz, sanatı, toplumun farklı kesimlerine ulaştırmayı kendilerine ödev edinerek gerçekleştirdikleri sanatsal etkinliklerin yanı sıra çevresel tasarıma katkılar sağlama, zengin Türk kültürünün tanınması, turizmin gelişmesi gibi sosyal etkilerle 2011 yılında büyük başarılarla ulaşmışlardır.

Diğer taraftan 2000 yılından sonra İstanbul'da açılan özel sanat müzelerinin ortak özelliğine baktığımızda hepsinin Türk toplumuna yararlı ve yurtsever vatandaşlar yetiştirilmesi için, kişi ve kurumlara maddi ve manevi imkânlar sağlayarak toplumsal hayata katkıda bulunmak olduğunu görürüz.

Bu tez çalışması da özel sanat müzelerinin kültür, turizm, sanat eğitimi ve çağdaş sanat alanlarındaki faaliyetleri ile hedeflerine ulaşmada ne kadar başarılı olduklarını göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA

ADIGÜZEL, H. Ömer., **Müze Pedagojisinin Türkiye’deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, (İstanbul, 2000)

ATAGÖK, Tomur., **Müze Kuruluşunda Dikkate Alınması Gereken Konular**, Müzecilik ve Türk Müzeciliği Paneli, (İzmir, 2010)

ARTUN, Ali., **Sanat Müzeleri 1, Müze ve Modernlik**, İletişim Yayınları, (İstanbul, 2006)

ARTUN, Ali., **Sanat Müzeleri 2, Müze ve Eleştirel Düşünce**, İletişim Yayınları, (İstanbul, 2006)

ARTUN, Ali., **Müzecilikte Kamusallığın Kaynakları ve Özel Müzeler, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

ARTUN, Ali., **“İmkânsız Müze”** Adlı Makalesinden, (Temmuz2008)
<http://www.aliartun.com/content/detail/1>

ARTAM, Turgay., **Picasso ile İlgili 100 Pul Çıkmışsa 100’üne de Sahibim!**, Milliyet Sanat Dergisi, (Ocak 2009)

AKIN, Sunay., **Müzeciliğin Geleceği...**, Cumhuriyet Gazetesi, (26 Şubat 2006 Pazar)

ATASOY, Sümer(Dr.), **Müzecilikten Yansımalar**, Anka Yayınları, (İstanbul, 1999)

ATAGÖK, Tomur., **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, Yem Yayın, (İstanbul, 2008)

BARAZ, Yahşi., **Sanat Müzeleri**, Baraz Yayınları (İstanbul, 2010)

BAYAN, Emine., **Müze ve Eğitim Semineri**, Kök Yayıncılık, (İstanbul, 2008)

BUYURGAN, Serap. & MERCAN, Levent., **Görsel Sanat Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları**, Görsel Sanatlar Eğitim Derneği Yayınları 2, (İstanbul, 2008)

BATUR, Sabahattin., **Çağdaş Müzeciliğin Sorunları, Müzeler için Düşünce, Tutkular ve Nesneler**, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul, 1993)

BAŞARAN, Ezgi., **İnanmak Güç Ama Gelişmiş Ülkelerde Müze Gezenler Futbol Seyircisinden Fazla**, Hürriyet, (3 Nisan 2005)

BARLAS, Şeyda., **Türk Kültürü ve Sanatının Uluslar arası Platformlarda Tanıtımı** (1980-2010), Müze Yönetimi Konferansı, (İstanbul, 24 Nisan 2011) Ses Kaydı

BİROL, M. Özalp., **Türkiye’de Özel Müzecilik, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

ÇALIKOĞLU, Levent., **Koleksiyon- Koleksiyonerlik ve Müzecilik**, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul, 2009)

ÇALIKOĞLU, Levent., **Müzeler ve Koleksiyon Yönetim Politikaları**, Sanat Dünyamız, Sayı 103, (Yaz 2007)

ÇALIKOĞLU, Levent., **Yeni Yapıtlar, Yeni Ufuklar Sergisi Kataloğu** (İstanbul, 2009-2010)

ÇALIDİS, Nena., **Hangi Sanatçı Hangi Bankanın Koleksiyonunda?**, Milliyet Sanat Dergisi, (Aralık 2009)

ÇOLAKOĞLU, Fatma., Mülakat (E.Turan), **Pera Müzesi Suna ve İnan Kırac Vakfı'nın Bir Kültür Girişimi**, (İstanbul, 12 Mayıs 2011)

DOĞAN, Evrim., **Tüketim Toplumunda Müzelerde Yaşanan Değişimlerin Devlet ve Özel Müzeler Bağlamında Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisan Tezi, Yeditepe Üniversitesi, (İstanbul, 2009)

DÜZGÜN, Orhan., **Sanal Müzecilik ve Müzelerimiz, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

DOĞANÇAY, Burhan., **Doğançay Müzesi 7. İlköğretim Okulları Resim Yarışması** Resim Katoloğu, (İstanbul, 2011)

DERVİŞOĞLU, Salim., **Deniz Müzesi Komutanlığı, Açılış Konuşması 1. Müzecilik Sempozyumu, Bildiriler**, Dz.K.K. Basımevi, (İstanbul, 1994)

ERBAY, Fethiye (Prof. Dr.), **Sanat Yönetiminin Boyutları**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, (İstanbul, 2009)

ERBAY, Fethiye (Prof. Dr.), **Müzelerin Kurumsallaşmasında Yönetimsel Farklılıklar, Yeniden Müzeciliği Düşünmek**, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi (İstanbul, 1999)

ERGİL, Tülay., **İstanbul Müzeleri**, İstanbul Eğitim ve Kültür Vakfı, (İstanbul, 1993)

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 2, Yem Yayın, (İstanbul, 2008)

ECZACIBAŞI, Oya., **Sanat Müzeleri**, Baraz Yayınları, (İstanbul, 2010)

ECZACIBAŞI, Oya., **Gözlem, Yorum, Çeşitlilik Sergisi**, İstanbul Modern Sanat Müzesi, (İstanbul, 2008)

ERGİL, Tülay., **İstanbul Müzeleri**, İstanbul Eğitim ve Kültür Vakfı, (İstanbul, 1993)

ELÇİN, Can., **Sanat Dünyamız**, Sayı 103, (Yaz 2007)

F.BRYAN JR, Charles., **Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Müzelere Yeni İzleyiciler Çekmek, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, (İstanbul, 2000)

GOMBRICH, Ernt., **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitapevi, (İstanbul, 2009)

GÜN İSMAYILOV, Nergiz., **Modern Sanat Müzeleri ve Toplum İlişkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, (İstanbul, 2007)

GÖNÜL, Sevgi., **Sadberk Hanım Müzesi Kataloğu**, (İstanbul, 1995)

GÜVEMLİ, Özlem., **Özel Koleksiyonlardan Doğan Müze**, Cumhuriyet Gazetesi (23 Mayıs 2011)

GÜVEMLİ, Zahir., **Sabancı Resim Koleksiyonu Kataloğu**, Ak Yayınları, (İstanbul, 2002)

KORUNAN, Oktay., **Sanatın Ne Gereği Var?**, Oynayan İnsan Dergisi Sayı2, TOBAV, (İstanbul, 2004)

KONUĞCU, İrem., **Özel Koleksiyonların Müzelere Dönüştürülmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, (İstanbul 2007)

KONUĞÇU, İrem., **Bir Eğitim Kurumu ve Sosyal Birliktelik Mekânı Olarak Müze, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

KARADUMAN, Hüseyin., **Eski Eser Yasalarında Özel Müzeler Koleksiyonculuk Ticaret ve Müzayedeler, Kuruluşunun 150'nci yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu Bildirileri 3**, Genel Kurmay Bakanlığı, (İstanbul, 1996)

KESKİN, Şevket., **Önsöz, Kuruluşunun 150'nci yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu Bildirileri 3**, Genel Kurmay Bakanlığı, (İstanbul, 1996)

KILIÇ, Füsun., **Şehir Müzesi, 4.Müzecilik Semineri**, Askeri Müze, (İstanbul, 1998)

MADRAN, Burçak., **Çağdaş Sanat Konuşmaları-4, Koleksiyon- Koleksiyonerlik ve Müzecilik**, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul, 2009)

MADRAN, Burçak., **Kent, Toplum, Müze. Deneyimler- Katkıları**, Tarih Vakfı Yayınları, (İstanbul, 2001)

MADRAN, Burçak & ÖNAL, Şebnem., **Yerellikten Küreselliğe Uzanan Çizgide Tarihin Çokpaylaşımlı Vitrinleri: Müzeler ve Sunumları, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, (İstanbul, 2000)

MADRAN, Burçak., **Müze Türleri, Yeniden Müzeciliği Düşünmek**, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını, (İstanbul, 1999)

M.K.SHAW, Wendy., **Osmanlı Müzeciliği**, Müzeler, Arkeoloji ve Tarih'in Görselleştirilmesi, İletişim Yayınları, (İstanbul, 2004)

MERRIMAN, Nick., **Müzeler Koleksiyonlar için mi, İnsanlar İçin Mi? İngiltere'de Müzelere Ulaşmada Artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, (İstanbul, 2000)

ÖZCAN, Vedat., **Koleksiyonculuk Nedir? Dünyada ve Türkiye'de Eser Temini Mukayesesi, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

ÖNDER, Mehmet., **Türkiye Müzeleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (İstanbul, 1995)

PULHAN, Gül., **Müze Gezmek: Bir Kaşık Acı Şurup, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

PORTAKAL, Raffi., **Özel Koleksiyonculuk, Müzeler için Düş Bilançosu, Tutkular ve Nesneler**, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul, 1993)

PAYKOÇ, Fersun & BAYKAL, Serçin., **Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, (İstanbul, 2000)

PELVANOĞLU, Burcu., **Elgiz/Proje4L Müzesi, Metamorfoz** (İstanbul, 29.04.2010)

SEKMEN, Evrim., **Nadirelerden Kültür Endüstrisine Müzecilik, rh+artmagazin**, Sayı78, (Şubat 2011)

SEZER, Mustafa Serdar., **"Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi"**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi (Ankara, 2010)

SKARLATOU LEVI, Amalia., **Koleksiyon Politikasını Belirleyen Etkenlerin Sanat Müzeleri Bağlamında İrdelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul, 1997)

S. HALMAN, Talat (Prof. Dr.), **Türk Müzeciliğinde Devrime Doğru, Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

SCHUBERT, Karsten., **Küratörün Yumurtası**, İstanbul Sanat Müzesi Vakfı, (İstanbul, 2004)

SANA, Cemil., **Estetik sanat ve Güzelliğin Felsefesi**, Remzi Kitapevi, (İstanbul, 1972)

SÖZEN, Metin / TANYELİ, Uğur., **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitapevi, (İstanbul, 1999)

SEKMEN, Evrim., **Nadirelerden Kültür Endüstrisine Müzecilik**, rh+artmagazin, Sayı78, (Şubat 2011)

SÖNMEZ, Ayşegül., **Müze, Bir Şehrin Libidosunu Arttırmak İçin midir?**, Milliyet Sanat Dergisi, Temmuz 2011

ŞERİATİ, Ali., **Sanat**, Anka Yayınları, (İstanbul, 2004)

TEPECİK, Adnan (Dr.)., **Sanat Eğitimi ve Sanal Müze, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

TEZCAN AKMEHMET, Kadriye., **Eğitim Ortamı Olarak Müzeler**, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, (İstanbul, 2003)

TEZGEL, Nuran., **Müzecilikte Eğitim Faaliyetleri, Deniz Müzesi Komutanlığı, 1. Müzecilik Sempozyumu, Bildiriler** Dz.K.K. Basımevi, (İstanbul, 1994)

TANSUĞ, Sezer., **Çağdaş Türk Sanatı**, Remzi Kitapevi, (İstanbul, 1993)

URAL, Murat., **Sanat Dünyamız**, Sayı 103, (Yaz 2007)

YAVUZOĞLU ATASOY, Nazan., **Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi, Yeniden Müzeciliği Düşünmek**, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi (İstanbul, 1999)

YILMAZ, Zülküf., **Türkiye Müzeciliği ve Özel Müzelerin Önemi, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

YÜCEL, Erdem., **Türkiye’de Müzecilik**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, (İstanbul, 1999)

YILDIZTURAN, Melek., **Koleksiyonculuktan Müzeciliğe Geçiş ve Türk Müzeciliği, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum 1**, Vehbi Koç Vakfı, (Ankara, 2007)

Dünya Gelinlikleri Köln’deki Sergide bir araya geldi, Bizden Haberler, Koç Topluluğu Dergisi, (Ekim 1985)

Sadberk Hanım Koleksiyonu Paris’te Sergileniyor, Hürriyet Gazetesi, (14 Şubat 1990)

Sadberk Hanım Müzesi’nin Japonya Çıkartması, Gezgin Dergisi, (Ocak 1996)

Sanatımız Japonya’da, Türkiye Gazetesi, (18 Aralık 1996)

Sadberk Hanım Müzesi Kataloğu, (İstanbul 1995)

Japonya’da Türk Yılı, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu ile Başladı, Bizden Haberler, Koç Topluluğu Dergisi, (Şubat 2003)

Deniz Müzesi Komutanlığı, 1. Müzecilik Sempozyumu, Bildiriler, Dz.K.K. Basımevi, (İstanbul, 1994)

22 İş Adamı Daha Müze Kuruyor, Milliyet, (1Kam 2005)

26356 Sayılı Resmi Gazete, (24/11/2006)

Eczacıbaşı ve Taner’e Fransa’dan Ödül, Milliyet Gazetesi, (3 Mart 2011)

"İstanbul'un Yeni Müzeleri ve Müzeciliğin Değişen Yüzü", Etkinliği, Bahçe Şehir Üniversitesi, (İstanbul, 16 Mart 2006)

Türkiye Müzeler İçin Yönetim ve İşletim Modeli Öneri Raporu, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti ajansı Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü, (İstanbul, 11 Mayıs 2010)

Sihirli Fikirler Atölyesi, İstanbul Modern Eğitim Broşürü, (İstanbul, 2011)

Burhan Doğançay Kartpostalı

Kamusal Alan ve Güncel Sanat, Proje Kitabı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, (İstanbul, 2006-2007)

Gezici Müze Uygulaması, Cumhuriyet Gazetesi, Kültür Sanat, (7 Aralık 2010)

GÖRÜŞMELER

ATAGÖK, Tomur., Ressam, Küratör, İRHM’nin Yönetim ve Danışma Kurulu Üyesi, Röportaj, 28.03.2011

AZER, Bergin., Director, **Doğançay Müzesi**, Röportaj, 31.05.2011

ERBAY, Mutlu (Doç.Dr.), Güzel Sanatlar Bölüm Başkanı ve Ressam, **Boğaziçi Üniversitesi**, Röportaj, 05.04.2011

GÖRÜNÜR, Lale., Müze Yöneticisi ve Sanat Tarihçi, **Sadberk Hanım Müzesi**, Röportaj, 12.04.2011

KAYNAK, Aysun., Hemşire, Röportaj, 05.06.2011

KÜÇÜK, Emine., Fotoğraf Bölümü Öğrencisi, Röportaj, 06.06.2011

SARIASLAN, Lora., Küratör, **İstanbul Modern Sanat Müzesi**, Röportaj, 20.04.2011

SEMERÇİOĞLU, Gülay., Çağdaş Ressam, Röportaj, 10.04.2011

SİSA, Teri., Müzik Kütüphanesi Müdürü, **Borusan Sanat Evi**, Röportaj, 06.06.2011

YÜCEL, Derya., Öğretim Görevlisi, **İstanbul Kültür Üniversitesi**, Mail Yoluyla Röportaj, 07.06.2011

İNTERNET SİTELERİ

<http://www.toplumdusmani.net/modules/wfsection/article.php?articleid=2076>

<http://www.santralistanbul.org/pages/index/about/tr>

<http://www.rhm.org.tr>

www.dogancaymuseum.org

<http://www.peramuzesi.org.tr>

<http://muze.sabanciuniv.edu>

<http://www.proje4l.org/muzebilgisi.html>

http://www.istanbulmodern.org/tr/f_index.html

<http://w10.vatanim.com.tr/pazarvatan/haberdetay.asp?hkat=1&hid=16563&yaz=G%FCncel> (Elif Ergu'nun Oya Eczacıbaşı ile olan röportajından alınmıştır.

http://www.cansaati.org/topluluk/forum_posts.asp?TID=2233

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetayV3&ArticleID=1002777&Date=05.04.2011&CategoryID=113>

http://www.istanbulmodern.org/tr/f_index.htmlS

<http://www.datassist.com.tr/basinda-datassist/turkiyede-muzeciligin-tarihi.html>

<http://www.arkeoyol.com/ozemuze.htm>

<http://www.rmkmuseum.org.tr/turkce/about/message.html>

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-28/23-muzeler-haftasi.html>

http://www.ilkokuma.com/belirli_gun/40-muzeler_haftasi.htm

http://www.istanbularkeoloji.gov.tr/web/13-43-1-1/muze_-tr/ziyaret_bilgileri/giris_ucretleri_-sub/muzekart

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/belge/1-42822/koleksiyonculuk.html>

<http://www.koleksiyonerim.com>

<http://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCze>

<http://www.turkcebilgi.com/m%C3%BCze/ansiklopedi>

<http://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCze>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Sadberk_Han%C4%B1m_M%C3%BCzesi

http://www.vkv.org.tr/kultur_Sadberk_Hanim_Muzesi.aspx

Ebru TURAN

Firüzağa Mah. Kadirler Yokuşu No.56 D.3 Turan Apt.
Beyoğlu/İSTANBUL
ebru180578@hotmail.com
0 (212) 292 31 27
0 (535) 672 97 23

Doğum Tarihi ve Yeri : 18.05.1978, Berlin
Uyruğu : T.C
Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu:

2009 – 2011 Kültür Üniv. / Sanat Tutarım Fakültesi - Sanat Yönetimi / Yüksek Lisans
2000 - 2005 Eskişehir Anadolu Üniv. / İşletme Fakültesi - İşletme Bölümü
1992 - 1995 Hayrullah Kefoğlu Lisesi (İstanbul)

Sertifikalar : Grafik Sertifikası (Bilgi teknolojileri Kursu)
Bilgisayar : Word,Excel,Outlook ,Power ,Grafik programları
(Photoshop,Coreldraw)
Yabancı Diller : İngilizce Pre-intermediate

İş Tecrübesi

03.09.2007 – 10.09.2009 Fehmi Kobal Design Mimarlık
Yönetici Asistanlığı
30.09.2003 – 30.09.2006 Midek/Mingü Mimarlık
Asistanlık
01.09.1999 – 30.05.2003 Tasarım Sanat Evi
İç Mimar Asistanlığı

Referanslar : **Prof. Mesut İktu**/Sanat ve Tasarım Fakültesi Sanat
Yönetimi Bölüm Başkanı, Akıngüç Odioryumu ve Sanat
Merkezi Genel Sanat Yönetmeni
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ, 0212 498 41 72
Prof.Dr.Fethiye Erbay/Müzecilik Ana Bilim Dalı Başkanı
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ, 0(212) 359 74 30/7429
Meral Mingü/İnsan Kaynakları Müdürü
MİDEK/MİNGÜ MİMARLIK, 0(212) 293 87 70